

સરોશની કનુ મન સાથની કેમનામજદાની અસલ કુસ્તી તેની બુદ્ધિ અને પાયદારી

ઢાલની રિવાજ કુસ્તીની અપૂર્ણતા.

એ માટે

‘સદરે’ કેતાબ અને બીજાં લખાણોનો થએલો ખોટો ઉકેલ !

અસલથીજ સરોશની કુસ્તી શહેનશાહી
ટોળામાં જાયજ હતી; અને છે.

મીં ફરામજ એદલજ માદન અને બીજા કેટલાક
અભ્યાસીઓના અભિપ્રાયો

તેનો

જાણી

દાખલા દલીલો સહીત ટુંક જવાબ.

લખનાર અને પ્રકાશક:—

નોશેરવાન નવરોજ ઉનવાલા—બેંગલોર.

જાથી લંદન નગરીક અધી સદા પર
સરોશની દનુમનની કુસ્તી બાયજ હતી
તેનો એક વધુ પુરાવો.

૫૭ વર્ષની એક બુની કેતાબમાં સરોશની

સરોશ	નરાલ વિદ્યાપીઠ સંચાલન	સુબેદર
	વિદ્યાર્થી કોમિટી વિભાગ	
	ક્રમિક નંબર ૨૧૫-૧૦	કિમત
કુસ્તી	સરોશ કુસ્તી	૫૫૫૬૨૧
" ફર		
સાપ	વગર	
પર		

મજદૂર... પરમાણે સરોશબાબ પઢીને પછે કુસ્તી કરે છે, અને કુસ્તી કીધા પછી-સરોશ બાબ પડતા નથી. સમયેગ વેલુ તરણ અને આખી સરોશ બાબ પઢીને કુસ્તી કીધાથી કહી ગેહમાં તે કુસ્તી કીધી તે સાબેત થાય છે. એવા તે સાહેબને એતકાદ છે" વગેરે.

(ફરમાને જરથોસ્ત પાઠ દય)

સરોશની કનુમન સાથની કેમનામજદાની અસલ કુસ્તી તેની બુલંદી અને પાયદરી

હાલની રિવાજ કુસ્તીની અપૂર્ણતા.

એ માટે

‘સદદરે’ કેતાબ અને બીજાં લખાણોનો થએલો ખોટો ઉકેલ !

અસલથીજ સરોશની કુસ્તી શહેનશાહી
ટોળામાં જાયજ હતી; અને છે.

મીં ફરામજ એદલજ માદન અને બીજા કેટલાક
અભ્યાસીઓના અભિપ્રાયો

તેનો

હાખલા દલીલો સહીત ટુંક જવાબ.

લખનાર અને પ્રકાશક:—

નોશીરવાન નવરોજ ઉનવાલા—બેંગલોર.

આ ચો પાન્યા સાધી કાંઈક ખુલાશો.

આવી એક નાનો ચોપડી માટે ખુલાશો કર્યું હોય. આ ચોપડીમાં હંમેશાં જે લેખો પ્રગટ કર્યા છે તે આજે આ ચોપડીનાં આકારમાં બહાર પડ્યા, એવો હંમેશાં સ્વપને પણ ખ્યાલ ન હતો. જ્યારે મારો પહેલો લેખ “જામે જમશેદ”નાં અધિપતિએ “જામે જમશેદ”માં પ્રગટ કરી હંમેશાં પર ઉપકાર કીધો, ત્યારે મને ખત્રી હતી કે, મારા લેખની સાંમે જો ટીકા મા હુમલાઓ થશે, અને તે અધિપતિ સાહેબ પ્રગટ કરવાનું મુનાસેબ ધારશે તો, મુજ કમતરીનનેથી તેનો છેવટનો વળતો જવાબ આપવાની જરૂર તક એ અધિપતિ સાહેબ આપશે. પરંતુ મારી ભારે અજાણથી વચ્ચે મને એમાં કડવો અનુભવ થયો, અને મી. માદનનો મારા લેખની સાંમે અંગત હુમલા કરનારો લખાણ લેખ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો, એટલુંજ નહિ પણ મી. જાંઘીરજી ચીની-વાલાનો પણ લેખ એ સંબંધમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યો, છતાં દિલગિરી સાથે જણાવવું પડે છે કે, આ કમતરીનને તે જાને લેખોને વળતો જવાબ આપવાની તક “જામે જમશેદ”નાં અધિપતિ તરફથી અપવામાં આવી નહિ. એટલેજ આ મારો જવાબ ચોપાન્યાનાં આકારમાં પ્રગટ કરવાનો વિચાર મને પહેલ વહેલો આવ્યો. જ્યારે એક ચોપડીજ પ્રગટ કરવામાં આવે તો, એમાં મારો આગલો લેખ પણ સમાવવો, એવા વિચારથી હંમારું સરોશની કુસ્તીની સહાદતવાળું આગલું લખાણ કે જે જામે જમશેદ પત્રમાં તા. ૮-૧૫ અને ૧૮મી જુલાઈ ૧૯૩૯નાં અંકમાં પ્રગટ થયું છે. તે પણ અંદર સમાવ્યું છે જે આશા છે કે, પ્રસંગોપાત થઈ પડશે.

વળા સાથે સાથે હંમેશાં આ ચોપડીનાં પહેલાંજ પાના પર સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તીનું બહુતર પણ જાવતમાં પ્રગટ કર્યું છે. જેથી જાહેર આલમ જાણી શકશે કે, સરોશની કુસ્તીનું બહુતર એ કાંઈ હંમારું ના જાહેરત જાહેરે ઉરતાદ સાહેબ જાહેરાંમશાહ સરોશનું પોતાનું બનાવી ઉપજાવી કાઢેલું બહુતર નથી પણ એ અમલ સરોશની કુસ્તી જાવજ હતી તે છે.

ફક્ત એક સત્ય શોધક તરીકેજ મેં આ વિષયની ચર્ચા કીધી છે. તેથી જે ભાગ્યે મને આ દિશામાં પોતાની સુચનાંથી મદદ કરતાં થઈ પડે, તેઓએ મને તે સુચનાં ખુશીથી જણાવવી કે જેથી જેનો કોઈક ભવિષ્યમાં બર વખતે ઉપયોગ થઈ શકે!

નોશેરવાન નવરાજી ઉનવાલા.

મી. ફરામરોઝ પે. પટેલનું ટાંચણું !

જ્યારે હમારી આ ચોપડી પ્રેસ પર બધ ચુકી હતી, ત્યારે મી ફરામરોઝ પેસ્તનજી પટેલ તરફથી કેટલાક અભ્યાસીઓના અભિપ્રાયો પરથી કેટલાક સારના ફકરા ચુકી એક ટુંક ટાંચણું “ઉદવાડા અથોરનાન બાધઓ અને ખાસ કરીને ચોબદાથેગરીનો પેશો કરનારા બાધઓને એક નમ્ર અરજ” એ નામનું એક ચોપાન્યું બહાર પાડ્યું છે. તે માટે અત્રે શરૂઆતમાં જ બે બોલ લખેલા જરૂરી થઈ પડશે !

મી. પટેલે પોતાના ચોપાન્યામાં ખાસ કરી મી. ચીનીવાલા અને ખીજ અભ્યાસીઓના અંગત ખુલાશાઓના લખાણોમાંથી પોતાની મતલબનાજ જોષતા ફક્ત ટુંક ફકરાઓ ટાંચીને મુક્યા છે, જેથી ઘણાંક ફકરાઓનો અર્થ મૂળ લખાણથી ઘણો વેગળો જાય છે, પણ એ માટે હમોએ અત્રે તકરારના હિસાબમાં હિતરવું નથી. ટુંકમાં જણાવીશું કે એ કેટલાકોના અંગત મતો અને અભિપ્રાયોનો જવાબ હમોએ આ ચોપાન્યામાં પુરતો અને દલીલો સહીત આપ્યો છે.

હવે વધુમાં મી. પટેલ “૭૮ રેવાયત”ને જરથોસ્તી ધર્મના શિક્ષણ અને ફરમાનને અનુમરતી સત્તાધારી “રેવાયત” છે કે? એમ પુછે છે. આજે એક જૂના લખાણને યા પુસ્તકને સત્તાધારી બનાવવું યા નકામું ગણવું એ અભ્યાસીઓની ખુશીનું અને મતલબનાજ ફાંટાનું જ કારણ રહ્યું છે, કારણ કે, “સદ્દર નસર” કેતાબનો તરજુમો એક અવરતાના જાણીતા અભ્યાસી મી. ખહમનજી નસરવાનજી ધાબર જેવાએ કરેલો છે, તેના એક ભાગનું લખાણ કેમના મજદાની કુસ્તી બતાવે છે, તે મી. એદલજી ફરામજી માદને ઘણીજ ઉકમાઈથી આ કુસ્તીના પોતાના લખણના દાખલામાં ટાંક્યું છે, જ્યારે એજ કેતાબના ખીજ ભાગનું લખાણ સરોશની કુસ્તીની સહાદત આપે છે. જે હમોએ એજ ચોપડીમાંથી મી. માદને હમારા લખાણમાં ટાંકી બતાવ્યું છે, ત્યારે એજ મી. ધાબરના તરજુમા માટે મી. માદને એવો અભિપ્રાય આપે છે કે:—“એ તરજુમો તદ્દન અરપષ્ટ અને જુદા અર્થનો છે,” એટલે એમ કે “સદ્દર” કેતાબનો મી. માદનેના દાખલાવાલો તરજુમો બરાબર રપષ્ટ છે, પણ એજ “સદ્દર” કેતાબનો હમારા દાખલાવાલો તરજુમો મી. માદનેને અરપષ્ટ અને જુદા અર્થવાલો લાગ્યો છે. એટલે એક લખાણને સત્તાદાર ગણવું કે, નકામું ગણવું એ એક અભ્યાસીની ખુશી અને ફાંટાનીજ વાત રહી છે. એજ રીતે “૭૮ રેવાયત”ને પણ કેટલાક અભ્યાસીઓ પોતાના ફાંટા મુજબ મણે છે. એજ “૭૮ રેવાયત” સદ્દર કેતાબના કેમના મજદાની કુસ્તીનો તરજુમો કરનારાઓની ભૂલ દેખાડેલી છે, (જે બાબદ આ ચોપડીમાં આવેલી છે.) તેથીજ અભ્યાસઓને એ “રેવાયત” જરથોસ્તી ધર્મનાં શિક્ષણ અને ફરમાનથી ઉલટી લાગે છે. જે એમાં કેમના મજદાની કુસ્તીની સીધારસ કરેલી હોતે તો એ “૭૮ રેવાયત” સદ્દર કેતાબ કરતાં ખી વધારે સત્તાદાર ગણાને એમજ કેતી ! નામદાર કોટે એ “૭૮ રેવાયત” માનાં ફક્ત ૧૩માં સવાલ પર સાધારણ નુકતેચિતી કરેલી છે, એ સિવાય આખાં જજમેન્ટમાં એ ત્રિષે ખીજે કશો ઈસારો કર્યો નથી.

મી. પટેલ પોતાનાં ચોપાન્યાંની શરૂઆતમાંજ મી. ચીનીવાલાનાં અંગત અભિપ્રાયો પર વધારે બાર મુકે છે. પણ મી. ચીનીવાલા પોતાનાં લેખની શરૂઆતમાંજ શું જણાવે છે? કે, “ઉદવાડા પક્ષની વિરૂધતા કરવાનેજ માટે ઉદવાડાનાં જે ખીજ અથોરનાનો

સરોશની કનુમન સાથની કુસ્તી ઉપર મીથ્યા ચુંથણાં પાડી રહ્યા છે ” આ શબ્દો મી. પટેલે વાંચેલા તો હશેજ અને ખચીતજ ઉદ્દવાડામાં મોટે ભાગે કોઈ બી પ્રશ્નને જેથી ધાર્મિક ચક્રચારો થાય છે, તે ધર્મની લાગણીને ખાતરજ નહિ પણ ફક્ત એકમેકની વિરૂધતાજ કરવાને માટે થાય છે. એ જાણીતી વત છે. તો પછી બીજા પંથવાલાઓએ કોઈનાં પંથની ચક્રચારમાં મીથ્યા હોમાવાની જરૂરજ શું છે ? આવું કરીનેજ કેટલાક શીખેલા બણેલા-ઓએ ઉદ્દવાડયા ટોળાની ભાષામાં વધરવાને બદલે આજ સુધી એ ટોળાને લડતો-વઢતો રાખ્યો છે.

મી. પટેલ ઉદ્દવાડેનાં એક શીખેલા કેળવાયલા આશ્રવન તરીકે એક આવી બાબદમાં માંથુ મારે, તે કરતાં ઉદ્દવાડા અને ઉદ્દવાડયા ભાષાઓનું બહુ કરવાનાં બીજાં ધણાં કામો એમને માટે પડેલાં છે તે પર ધ્યાન આપે તો ઉદ્દવાડાની સેવા અજાણેલી કહેવાય ! પટેલભાઈ આમાં કાંઈ સેવા નથીજ. આ તો તમારી અંગત મતલબનું કારણ છેજ !

વળી મી. પટેલ ધરના છાપરા પર ચઢી પોકાર મારી, પોતાના ચોપાન્યામાં ઠમ ઠમ ભાર મૂકી જણાવે છે કે, જો “સરોશની કનુમન”ની કુસ્તી યોજદ શ્રેયર મોઝેદોમાં બણવાની ચાલુ રહી તો, સધળા ધર્મ ક્રિયાઓ ખામી ભરેલી બની જવાથી ખુદ ધર્મના પાયા ઢીલા થઈ જશે ! અને ધર્મનો નાશ થશે. એ ધર્મ જનુન ભાષ ઉદ્દવાડામાં લગભગ પા સદીથી “સરોશ”ની કુસ્તી ચાલુ છે તો તે દિવસે નહિ ને આજેજ ક્યાંથી ફૂટી વધ્યા; અને પા મઠી પછી ધર્મના પાયા આજેજ કેમ ઢીલા થઈ ગયા ? આ ધર્મ જનુન કેટલે અંશે ખરું છે, કે ઢોળી છે તે મી. પટેલ અને તેમના ભાષને મી. જેહાંગીર ચીનીવાલા જેવાં ભાષઓ ઝોળખે છે, તેઓ બરાબર જાણે છે જેઓ વિરૂધતાને ખાતરજ વિરૂધતા કરતા રહ્યા છે, અને દાહેકાઓ પછી જ્યારે ઉદ્દવાડા અનનુમનનું અંધારણુ થઈ ઉદ્દવાડાનું કાંઈક સાર્થક થવાના ઝઝકલા ફુટવા માડમાં છે, ત્યારે આ શુભ કામમાં “ધર્મ ભયમાં છે,” એવા બેજ પોકારો મારવા નીકળનારાઓ સંજણા ટોળામાં નવા કળ્યા કંકાસના બીજો રોપવા સિવાય બીજું કશું મેળવી શકતા નથી, જ્યારે આવી નવી તકરાર ઉપરિચિત કરનારાઓ ધર્મનું એકું “પકડી” ધર્મ ભયમાં છે, “એવા પોકારો મારવા બહાર પડે છે, ત્યારે આપણને કાંઈક રમુજ ઉત્પન થાય છે, અને આવે વખતે પેલા જગ વિખ્યાત અંગ્રેજ કવિ શેક્સ્પીઅરના “શયતાન ધર્મ પોથીની શહાદત આપે છે,” એ અમર શબ્દો યાદ આવે છે. એ વિષે વધુ નહિ બોલતાં ખુદા સર્વેને સદબુદ્ધી આપે એટલુંજ ઇચ્છીશું !

સરોશની ક્ષુભન સાથની કુસ્તી કરવાની રીત.

ક્ષનઔથ અહુરહે મજદાઔ અપેમ વોહુ ૩.

ફવરાને મજદયસ્નો જરથુશત્રિશ વીદઔવો અહુર તઙ્ઔવો
(જે ગેહ હોય તે પઢે) સઔપહે અપ્યેહે, તખ્મહે તનુ માંથ્રેહ દરપી
દૂઔશ આહુધર્યેહે, ક્ષનઔથ યસ્નાઈચ, વહમાઈચ, ક્ષનઔથાઈચ,
ફસસ્તયઔચ, યથા અહુ વધર્યો જઔતા, ફામે મૃતે, અથા રતૂશ,
અપાત ચીત, હચ ફાઅપવ વીદવાઔ મઔઆતુ.

સઔપેમ અપીમ, હુરઔદેમ વૈશ્રાજનેમ ફાદત-ગઔથેમ,
અપવનેમ અપહે રતુમ યજમઈદે. (તંનવખત) અહુનંમ વધરીમ તનુમ
પાઈતી-અહુનંમ વધરીમ તનુમ પાઈતી-અહુનંમ વધરીમ તનુમ
પાઈતી. યથા અહુ વધર્યો ૧.

કેમના મજદા (આખી જવત) નેમ સચા યા આરમઘતિશ
ઈજા યા-નેમ સચા યા આરમઘતિશ ઈજા યા નેમ સચા યા આરમઘ-
તિશ ઈજા યા અપેમવોહુ ૧.

(એટલુ ભણી કુસ્તી છોડવી.)

ક્ષનઔથ અહુરહે મજદાઔ અપેમવોહુ ૧.

અહુરમજ ખોદાઔ-(આખી પઢવી)

યથા અહુ વધર્યો ૨.—અપેમવોહુ ૧.

જસમે અવંધહેમજદ મજદયસ્નો અહમી (આખી પઢવી.)

આસ્તૂઘતિશ અપેમ વોહુ ૧.

યથા અહુ વધર્યો ૨.—યસ્નંમચ, વહમંમચ, અઔજસ્ચ,
જવરંચ, આફીનામી સઔપહે, અપ્યેહે તખ્મહે, તનુ-માથ્રેહે, દરપિ-
દૂઔશ આહુધર્યેહે અપેમવોહુ (૧)

અહમાઈરઔચ (જવત)

હજધરંમ યઔપજનામ (જવત)

જસમે અવંધહેમજદ અમહે હુતાશતહે (જવત)

કેરકે મોજદ (જવત)

સરોશની દનુમનવાલી કેમના મજદાની અસલ કુસ્તી.

હાલની રિવાજ કુસ્તીની અપુર્ણતા.

એ માટે સદ્દરે કેતાબ અને બીજાં લખાણોનાં થએલા ખોટા ઉકેલ.

સરોશની કુસ્તી અસલથીજ જાયજ હતી.
એ માટે “૭૮ રૈવાયત” અને બીજા દાખલાઓ.
કેટલાક કહેવાતા અવસ્તા અભ્યાસીઓનાં આરંગા.

(લખનાર: — નોશીરવાન નવરોજી ઉનવાલા.)

મહેરબાન જામે જમશીદનાં અધિપતી સાહેબ જોગ:—

જત આપનાં લોકપ્રીય પત્રમાં આજ મહીનાએ થયા કેમનાં મજદાની કુસ્તી અને સરોશની દનુમનની કુસ્તીની કેટલીક ચર્ચા ચાલી રહી છે આપનાં પેપરમાં કેટલાક અભ્યાસીઓનાં કેમના મજદાની કુસ્તી માટે લંબાણ અભિપ્રાયો આવી ગયા છે. એ દરેકનો છુટો છુટો જવાબ હમે દાખલાઓ સહીત પુરતી રીતે આપી શકીએ એમ છે. પણ એવો લંબાણ કુથશે કરી આપનાં માનવંત પેપરની કીમતી જગ્યા રોકવા સાથે વાંચનારી આજમને કંટાળો આપવા માગતા નથી. પણ ઇનસાફને ખાતર હમારો થોડોક ખુલાશો આપનાં લોકપ્રીય પેપરમાં જહેર કરવા મહેરમાની કરશેજી.

આજ કેટલુક થયું હિદવાડાની પેલી કહેવાતી ચોથી પક્ષનાં સિડર મોં ખરશેજી પેસ્તનજી પટેલ અને મોં જમાજી કાવસજી કટીલા તરફથી આપનાં જહેર છાપામાં હાલની ચાલતી કેમના મજદાની રિવાજ કુસ્તી અને અસલની સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી માટે કેટલાક સવાલો પુછાયા છે, અને તે માટે જહેરમાં તેની કેટલીક ચકચાર ચાલી રહી છે. તેમાં કેટલાક અભ્યાસીઓએ બી અને કેટલાક અલફાગુઓએ બી જેમ મમે તેમ પોતાનાં કાંટાં મુજબ પીંજનો કર્યાં છે. જે કેટલેક દરજ્જે જહેર આજમને અને સાચા ધર્મી જરથોસ્તીઓને હામોડાળ કરનારાં તેમજ નાહકનો બીજા ટોળામાં મીનાકેશો ઉત્તન કરનારાં છે. કારણ કે, કેટલાકોએ તો જહેરમાં મોહટાઇ ખતાવવાજ અવસ્તા

અબ્યાસીઓ બની નહિ બડા ગણવાવા પોતાને જે મર્યુ તે ચિત્રી માર્યુ છે. પણ એ રીતે કરી બીજા કોઈ ટોળામાં પોત પોતા વચ્ચે કાંઈ મતફેરીઓ ચાલતી હોય, તેમાં બીજાઓએ બીજા સમજવે માથુ ખોસી તે ટોળાને કેટલું બધું નષ્ટ અગમ્ય નુકશાન કરે છે તે તેઓએ સમજવું જોઈતું હતું. આજે લગભગ પાંચ સદી ઉપર થઈ ઉદ્ધવાડામાં સરોશની દનુમનની કુસ્તીનું લશ્વતર ચાલુ થતું આવ્યું છે કે, જ્યારે દરતુરી ઝગડા કે હાલનાં જેવી કાંઈ પક્ષા-પક્ષી યા મતફેરીઓ જેવું જાણું કાંઈ હતું નહિ, જોકે જ્યારે શરૂઆતમાં એ કુસ્તી થવા લાગી ત્યારે થોડીક ચુનોચેરા થઈ હતી, પણ તે વખતે કેટલાક યુજ્જેર્ગો તરફથી બોલાતું હતું કે, આ સરોશની કુસ્તી કાંઈ નવી નથી પણ ખાસ આપણા કાબેલ અને પહેરેજગાર દરતુરજી બરજેરજી મીરજી (તે હાલના દરતુરજી કેથેજી મીરજીનાં બંધાવાજી) ચાલુ કરતા હતા વીજેરે:- આ સરોશની કુસ્તી માટેનો દાખલો ઉદ્ધવાડામાં ધણો તાજો કહેવાય છે. એ પછી સરોશની કુસ્તીવાલા ધીરે ધીરે વધવા લાગ્યા, છતાં વર્ષો થયાં એ બદલ કોઈ જાતનો અનજીમનમાં યા આનગીમાં બી કંઈ વાંધો લેવાયો નથી. એટલુંજ નહિ પણ જ્યારે 'મ. સ. ૧૯૧૯માં ઉદ્ધવાડા અનજીમનનું નવું બંધારણ કરવા હમારી હિનવાલા પક્ષ તરફથી કોર્ટમાં દાવો કર્યો હતો, ત્યાર પછી તે દાવાની રૂએ બંધારણ માટે નવી સ્કીમ તૈયાર થઈ હતી; તેમાં અનેક ક્રિયાકામ વીજેરેનાં વાંધાઓ અને તકરારો વારંવાર કરવામાં આવી હતી; પણ તે વખતે બી સરોશની દનુમનની કુસ્તી માટે અનજીમનમાં યા કોઈ તરફથી એક બોલ પણ બોલાયો હતો નહિ, યા કાંઈ છત્તારો પણ કરવામાં આવ્યો હતો નહિ, તે દિવસે આ આપણી મસર્સ પટેલ-કટીલા જોડી કયાં હિંધતી હતી તે હંમે સમજી શકતા નથી! છતાં આજે બી સર્વેને રોશન છે કે, ઉદ્ધવાડા અનજીમનનું ગઈ તા. ૧૭મી અક્ટોબર ૧૯૩૭ને દીને એક નવું બંધારણ અમલમાં મુકાયું છે, તે દિવસે સરોશની દનુમનની કુસ્તી સંબંધીનો સવાલ ઉદ્ધવાડાની તે દિવસની આખી અનજીમને ૧૫૦ વિરૂધ ૧૬ મતે કબુલ રાખ્યો છે; અને એ રીતે તે દીવમની લગભગ આખી અનજીમને બંધારણમાં ચોથા પક્ષનો સરોશની દનુમનની કુસ્તીનો વાંધો કબુલ કર્યો નથી, કારણકે, એ સરોશની કુસ્તીની રશમ આજે લગભગ ઉદ્ધવાડામાં પાંચ સદી થઈ ચલુ છે, અને એટલા અરસામાં કેમના મજદાની કુસ્તીવાલા અને સરોશની દનુમનની કુસ્તીવાલા દરેક ક્રિયાકામ વીજેરેનાં અનેક વેળા અરસ પરસ "હમકલામ" પણ થઈ ચુકેલા છે, એટલે અનજીમને આવી બાબદમાં વચ્ચે પડી જુદી ચુનોચેરા કરવા વાજબી ધાર્યું નથી, તેથી આ મજકુર પટેલ-કટીલાની જોડી કેમના મજદાની કુસ્તીની ચકચાર કરવા બહાર પડી છે જો કે આ ચકચારમાં ખાસ કોઈ દરતુરજી સાહેબે પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો નથી; પણ જ્યારે એ માટે કેટલાક ડેળવાયલા અવસ્તા અબ્યાસીઓ અને બીજાઓ કેમના મજદાની કુસ્તીને 'સદ્દર' જેવી ધરખમ મહેતાબ અને બીજી રેવાયતોના દાખલાઓ આપવા બહાર પડ્યા છે, તો એ દાખલાઓમાં કેટલું વજુદ છે; અને સરોશની કુસ્તી અસલથીજ ચાલતી આવેલી છે એવું સાબેત કરવાની હંમે હમારી અદના ફરજ વિચારીએ છીએ.

શું સરોશની દનુમનની કુસ્તીમાં કેમનાં મજદા લજાતી નથી?

પ્રથમમાંજ મારે જણાવવું જોઈએકે, આ કુસ્તીનાં સવાલ જવાબ કરનારાઓએ કુસ્તીનાં સવાલને જાહેરમાં એવી રીતે ચર્ચાવ્યો છે કે, સરોશની દનુમનની કુસ્તી કરનારા કુસ્તીમાં કેમના મજદા લજાતાજ નહિ હોય! અને કેમના મજદા વગર ખાલી સરોશની

દનુમન બણી કુસ્તી કરતા હોય ! એવું જાહેરમાં જણાવવાની કાંપેસ કરી છે. આ લખનારાઓ જાહેરમાં એવા પ્રકારે લખે છે કે, રિવાજ કુસ્તી કેમના મજદાથી શરૂ થાય છે તેથી તેમાં કેમના મજદા બણાય છે, અને સરોશની દનુમનની કુસ્તી સરોજબાબી શરૂ થાય છે માટે તેમાં સરોશની દનુમનજ બણાય છે, ને કેમના મજદા બણતાજ નહિ હોય ! એવી રીતી લખાણ કરી અણગમની આલમને ગુચવણમાં નાંખે છે. પણ એવું કાંઈજ નથી સરોશની કુસ્તી કરનારાઓ રિવાજ કુસ્તી માફકજ કેમના મજદા બણી કુસ્તી જસમે અવધહે સુધી તે સીલ સીલાબંધ બણી સંપૂર્ણ કરે છે. સિવાય કે આગળ પાછળ વધારે સરોશની દનુમન બણાય છે. પણ કુસ્તીની તમામ ક્રિયા રિવાજ ચાલુ કુસ્તી મુજબજ કરે છે. કેમના મજદાની કુસ્તીનાં બણતરનાં સીલ સીલામાં કશોખી ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી, ફક્ત જે બણાય છે, તે રિવાજ કુસ્તીની આગળ પાછળ વધારાનુંજ બણાય છે જે માટે કાંઈખી વાંધો લઈ શકે નહિ.

કોઈપણ જરથોસ્તી ક્રિયા તેનાં મંડાણ વગર થઈ શકે ?

અ પછા અથે રનાન વર્ગને રોશન છે કે, જરથોસ્તી ધર્મમાં કોઈ પણ નાની યા મેટી ક્રિયા તેના શરૂઆતનાં મંડાણ વગર ખીનકુલ થઈ શકતી નથી. જ્યારે એક કેમનાં મજદાની નીરંગ કે, જે નીરંગો વડે જે આપણા અષો જરથોસ્ત સાહેબ પણ આ ખનર્યાખામી ઉપરથી દુજીઓ દૂર કરી શક્યા હતા; તેવા ખાસ “કેમના મજદા”નાં અવસ્તા દરેક જરથોસ્તીએ ગેહની સરૂઆતમાં કુસ્તી કરતાં અને કરીને પઢવાનાં છે તે કેમના મજદાની નીરંગને સરોશની દનુમનથી ગુંથી લઈ તેને “સરોશ બાજ”ને નામે બનાવી છે. એ રીતે એક સરોશ બાબી ગેહ—યાએશો—યસ્તો—આફેગાન ધજશને વંદીદાદ વીગેરે વીગેરે જરથોસ્તી ધર્મનું તમામે તમામ બણતર તેનાં મંડાણની દનુમન વગર થઈ શકતું નથી. યા જરાખી આગળ ચાલી શકતું નથી. ત્યારે જરથોસ્તી ધર્મનાં મૂળ પાયાની ક્રિયા “પાદી આવ” કુસ્તી કે જે જરથોસ્તી ધર્મનો પાયો છે જે જરથોસ્તી ધર્મનું મૂળ છે, જે પર આખા જરથોસ્તી ધર્મની ઈમારત રચાએલી છે. તેજ “પાદી આવ કુસ્તી”નું મોતેજર બણતર તેની સરોશની દનુમન વગર, યા તેના સરૂઆતના મંડાણ વગર ફક્ત કેમના મજદાથીજ કંઈ સરૂ થવું જોઈએ ? શું એ અપૂર્ણ નહિ કહેવાય ? જે કેમના મજદા માટે આ સવાલમાં ઉતરનારાઓએ પણ તેની યુલંદી અને મોતેજરી માટે કબુલ કર્યું છે, છતાં આવી મોતેજર કેમનામજદાનું બણતર તેના મંડાણ વગર યા તેની દનુમન વગર કેમ બણી શકાય ? કેમનામજદા એ “ગાથા” અને વંદીદાદ જેવા યુલંદ બણતરોમાંથી લેવાયેલી એક મોતેજર નીરંગ છે, જે દેવમસ્તીને તોડનાર અને ખોરેહના ખારીક કાયદા જાળવનાર મોતેજર હયાયાર છે. વળી એ નીરંગ અને એવી બાજ નીરંગો તેની બાજ વગર આપણા અવસ્તામાં ખીલકુલજ બણી શકાતા નથી, તે માટેજ એ કેમનામજદાની નીરંગ કુસ્તીમાં સરોશબાજ સાથેજ બણવાનું આપણા જરથોસ્તી ધર્મનું અસલ ફરમાન છે. અને દરેકે દરેક ખસ્તે કુસ્તી-આનને અસલથીજ સરોશની દનુમન સાથે કુસ્તી કરવાનું આપણા વહુરે વહુરાંન પયગંમ્બર અષો જરથોસ્ત સાહેબનું અવલ ફરમાન છે; અને એના કેટલાક દાખલાઓ અસલ રવાયેતો અને અસલ હસ્ત લેખો પરથી મળે છે. પણ જમાનાની ગિરદેસીમાં આપણાં બણુંક કદીમ રિવાજો અને ક્રિયા રજીઓ યુલંદી ગઈ છે, તેમ આ કુસ્તીનું અસલ સરોશની દનુમનનું

બધુતર પશુ કાંઈક ભુલાઈ મરું છે, છતાં અસલ સરોશની કુસ્તીનું બધુતર હજી હાલે પશુ કદીમી અને ધરાની ટોળામાં બહેદીન તેમજ અથોરનાનોમાં એક સરખી રીતે જળવાઈ રહેલું છે. જોકે અસલ ૨૦૦ વર્ષ ઉપર શેનશાહી-કદીમી ટોળા જેવું કાંઈ જુદું હતું નહિ, દરેક જરથોસ્તી એકજ ટોળાના હતા, અને દરેક ધર્મ તથા ક્રિયાકામ એકજ રીતે કરનારા અને પાળનારા હતા; છતાં આ એકજ ટોળાનો જામ કદીમને નામે છુટો પડી ગયો છે; છતાં જરથોસ્તી ધર્મ અને તરીકત તો બધાંઓ માટે એક સરખીજ છે. આપણા કેટલાક અથોરનાન બાપઓ અને લખનારાઓ શેનશાહી ટોળા માટે મગરૂરી લે છે; અને શેનશાહી ટોળાના બધા રીત રિવાજો ખરાજ હોય એમ માને છે, અને કદીમી ટોળા તદ્દનજ જરથોસ્તી ધર્મથી અને રીતરિવાજોથી ઉલટો હોય, અને જુદો હોય એવું માને છે; પણ ધર્મના કેટલાક સાચ્યા અને જરૂરી રીત રિવાજો, જ્યારે ખાસ કરી શેનશાહી ટોળામાંથી સદંતર નાજુદ થયા છે. ત્યારે તેવા કેટલાક જરૂરી અને ધાર્મિક રિવાજો કદીમ ટોળામાં ધર્મની મગરૂરી તરીકે જળવાઈ રહેલા છે. જ્યારે કોઈ ટોળામાં જરૂરી કાંઈ જળવાઈ રહેલું છે ત્યારે કોઈ ટોળામાં કાંઈ જરૂરી નાજુદ થયેલું દેખાય છે. માટે કેટલીક રજાઓમાં કોઈ ટોળા કાંઈ ખરૂંખી કરતો હોય, તેને કેટલાક શીલસુદો ખીન અર્થની દલીલો કરી ખોટો પાડવાની કોશિષ કરે છે, એ કાંઈ વાજબી નથી. આજે એકજ ધર્મ પાળનારા, અને એકજ જરથોસ્ત પયમખરને માનનારા, અને એકજ નેરીયોશંગ ધવલની ઝોલાદથી ઉતરી આવેલા શેનશાહી અથોરનાન ટોળાનાં મુખેદો જુદા જુદા પંથોમાં જુદી જુદી રજાઓથી ક્રિયાઓ કરે છે. નવસારીના એકજ પંથકવાલા બગરીયા સાહેબો મુખ્યનાં નવા આતશે મહેરામમાં અને વહાડ્યાજીનાં આતશે મહેરામમાં જોય દેવાની જુદી જુદી ક્રિયાઓ જુદી જુદી રજાઓથી કરે છે. ખુદ નવસારીનાં મીનોચેર હોમજી વાલા અને બગરવાલાઓ જુદી જુદી રજાઓથી ક્રિયાઓ કરે છે. સુરતવાલાઓમાં બે રીતે ક્રિયા થાય છે. બરચવાલાઓ વીગેરે દરેકનાં રિવાજો એકમેકથી જુદા છે. તેથી શું એ સર્વેનાં ધર્મ જુદા જુદા છે? શું એ સર્વેનાં પયમખરો જુદા જુદા છે? અથવા શું એ બધા અધર્મી છે? અને શું એ બધાઓની ક્રિયાઓ અને કેળ્લાઓ જુદી જુદી રજાઓનાં હોવાથી, અને જુદા જુદા પંથવાલા એકમેકને ત્યાં કામ કરવાથી તે “અવાવ” કહેવાય કે? ખુદ ઉદવાડામાં અસલથીજ કેટલીક ક્રિયાઓ અને કેટલાક રીત રિવાજો જુદી જુદી રજાઓથી ચાલે છે. ખુદ આતશે મહેરામની જોય દેવાના ચકની ક્રિયા જુદી જુદી રીતોથી અસલથી થતી આવી છે. તો શું એ કેળ્લાઓ અને ક્રિયાઓ “અવાવ” કહેવાય? અફસોસ કે, એવું અવિચારી ખોલનારાઓ, અને લખનારાઓ પોતાનાં કેળ્લા માટે આવા શબ્દો ઉચ્ચારી પોતાના કેળ્લાનું અને ધર્મનું અપમાન કરે છે. જોમા ખુન કરે છે; અને પોતાના નૂરી કેળ્લાઓ અને ધર્મ તરફ જનકેશાની બતાવનાર દીનદાર ધર્મી અને એકીનવાલા જરથોસ્તીઓને આવા શબ્દોથી ડામાડોળ અને આસ્થા વગરનાં બનાવે છે, ખરેજ ખુદ એવા અથોરનાન બાપઓની અછત માટે દિલગીરીને અફસોસ ઉપજે છે કે, જે સંજળણા અથોરનાન ટોળાનાં હાથમાં આખી પાંસી કામનાં ધર્મગુરૂ તરીકેની સરદારી છે, જે અથોરનાન ટોળાએ દરેક કેળ્લાઓ અને જરથોસ્તી ધર્મની સાચી જળવણી કરી તેનો માન મરત્યો અને મહોટાઈ વધારવાની ફરજ સમજી છે, તે અથોરનાન ટોળાનાં બાપઓ જાહેર બાપાઓમાં અને કામ પર ડામોમાં પોતાનાં કેળ્લાને અને ક્રિયાઓને ‘અવાવ’ શબ્દ વપાવી

મોઢું અપમાન કરી તેના માન મરતખા અને જાહેજલાલીને ઝાંખ લગાડી ખોટું લગાડે છે. એવા ધર્મનાં કહેવાતા ખીન અકલી ઉપાખ્યાઓ માટે શું બોલીએ ?

કેમના મજદાની કુસ્તી રવા છે, અને સરોશની કનુમનની કુસ્તી નારવા છે, એવો અભિપ્રાય આપનારાઓને હંમેા માનપુરવક પુછીએ છીએ કે, જે સરોશની કનુમનનો અસલ કુસ્તી કદીમી ટોળો કે જે આપણા શેઠનશાહી ટોળામાનોજ એક ભાગ છે, તેમાં જળવાઈ રહેલી છે તે ખોટી છે ? યા તે ઝનાવટી છે ? યા તે કોષનાં ફાંટાથી ઉત્પન્ન થએલી છે ? એવું સાબેત કરી આપવા કેમના મજદાની કુસ્તીની દલીલ કરનારાઓને હંમેા એલેજ કરીએ છીએ. જે અખ્યાસીઓએ ફક્ત ચાલુ રિવાજ પરજ મુદાર બાંધી કેમના મજદાની કુસ્તી કરવાનું જણાવી 'સદદર' કેતાખ અને ખીજાં લખાણોનાં મોટી શીલસુશીઓ સાથે દાખલાઓ ટાંક્યા છે. પણ તેજ "સદદર" કેતાખને અને ખીજા દાખલાઓ ને "છઠોતેર રેવાયત" એ નામની કેતાખનાં લખનારાઓ કેવી રીતે ખેટી પાડે છે, અને ખુદ ધરાંનનાંઓજ એ ધરાંનનાં લખી જનારાઓ માટે શું લખે છે ? તે હંમેા નીચે રજુ કરીશું. છાપેલી "૭૮ રેવાયત" ને પહેલે પાને નીચે મુજબ ખુલાશો છે.

દીને બેહે માજદીયશનીનાં હકતાદો હસ્ત પારશેસ પાશોખ યાને છઠોતેર રેવાયતો એટલે જે

શ્રી સુરતનાં કેટલાએક દીનદાર જરથોસ્તી લોકોએ શ્રી ધરાંનનાં દીનદાર જરથોસ્તીઓ ઉપર હજરત જરથોસ્ત સપંતમાન અનોશેહ રવાંનની દાદાર પાસે લાવેલી ખરહક દીનજહે માજદીયશનીનાં ફરમાનોમાંથી કેટલાએક ફરમાન માલુમ કરવા બાબે ૭૮ સવાલ લખી મોકલા હતા, તે સવાલો તથા તેનાં જવાબ જે ધરાંનની વેલાયતનાં દીનદાર જરથોસ્તીઓએ ફારસીમાં લખી મોકલાં છે. તે સવાલ જવાબનો ગુજરાતી તરજુમો આગલા દહાડા ઉપર કોઈ સાહેબે કરેલો હતો તેની નકલ એક બહેસ્તનશીન મુખેદાન મુખેદ એલ-દાર વદલે નવરોજજી લકખે આંટીયાનાં નેશારીવાસીને હાતનો લખેલી બેવામાં આવા તેને અસલ ફારસી સાથે ફરીથી મુકાબલો કરીને એ મુખારક કેતાખ શેઠજી સાહેબ ખોલંદ મરતેખત આલી દરજત શખી વજુદ દીનદાર દીન ચાશીદાર રાસ્ત ગોફતાર જરથોસ્તી ફેરકામેની નામદાર પાક મનશને મોતે કેદે દીન બેહ માજદીયશનીએ કદીમ શેઠ ફરામજી બેને ફેરદોશનેશીન કાવજી બનજીનાના ખાહેશથી પાક માજદીયશની દીનના લોકોને વાચવાને વારતે એ કેતાખ કમતરીન કાવસજી ફરદુનજી મરઝખાનજીએ શ્રી મુંખર્ષ મધે દફતર આસકારા છાપખાનામાં શને ૧૨૧૫ ઈઅજ્જરદીમાં છાપી પ્રગટ કરી છે."

એ ૭૮ રેવાયતને ૬૫ મે પાને નીચે મુજબ સવાલ છે.

દાખલો ૧ લો—સવાલ ૩૫ પાંતરીશમો=હાય પગ ધોષને શું પઢીઉ બેષએ તેહના બાબમાં સુરતથી વેલાઅત લખે આ તેહે છે.

જે કોષ હાત મોઢું ધોષને પાઠીમાખ કરે છે તે કીધા પછી ફમાલે કરીને મોઢું ત્યા હાતને નુછીને અશેમ વોહી કે ફરવાર આને મજદીયસ્તો જરથોસતરોશ વીહીઓ હુરેદકેશો પછી જે ગેહ હોય તે પઢીને સરોસખાજ તમામ જશમે અવધહે મજદ લગી પઢીને તમામ કરો ધયા કેમના મજદથી તે નેમશયા ધઆરમે તેશ ધમયા લગા પઢીને કુસ્તી કરે બાજે

હીન્દુસ્તાનના મોખેદો તકરાર એ વાત ઉપર કરે છે, જે સદ્દર કેતાબના ૩૯માં દરવાજામાં લખીલ છે જે પાદીઆવ કરીને મહોડું તથા હાલ શુકવીને એખલી કેમના મજદા પઢવી ફરમાવી છે એ રીતે બહેશ કરે છે તેથી તમો વેલાએતના દસ્તુરોની ખીદમતમાં હમો લખું છેક જે પાદીઆવ કરીને એખલી કેમના મજદા પઢીને કુસ્તી કરે ઈઆ તમામ સરોસનાજ નસમે અવધે મજદ લગી તમામ પઢીને પણ કુસ્તી કરે તે જે કંઈ દીનનો ફુકમ હોય તે લખએ.

ધરાનથી ઉપલા ઉપમાં સવાલનો જવાબ નીચે મુજબ લખી મોકલે છે. જવાબ ઉપમે "૭૮ રેવાયત" પાનું ૯૬.

સવાલ ઉપ પાતરીશમે—હાથ પગ ઘોમને શું પઢ્યું, જોઈએ તે બાબદમાં સુરતથી લખેએ. તેનો જવાબ વેલાએતથી આવેએ. તેએ છે.

પાદીઆવ કુસ્તી કરવાના બાબમાં તમોએ લખીલ તેનું જણવું એજે ઓશ્કદેન ગેહમાં પાદીઆવ કરવાના જંદ અવસ્તા વાર-૨-એએ પઢવા અને કુસ્તીખી વાર-૨-એએ કરવી તહવાર પછી જે જંદ અવસ્તા પઢે તે રવા છે પાદીઆવ કરવાનાં જંદ અવસ્તા એ રીતે પઢે ખશનોયરે અહુરેમજદાલિ અશંમ વોહી ૩ ફરવારાને (ખવત) અને સરોશ બાજ તમામ ઇઆને જશમે અવંધહે મજદ લગી તમામ પઢીને કુસ્તી કરે એ પાદીઆવનાં જંદ અવસ્તા એ રવેશે છે. તે પઢે બાજે હીન દોસ્તાનનાં મોખેદો સદ્દર નજમનાં ૩૯માં દરવાજાની બેતો. ઉપરથી બહેશ કરે છે જે ધરાંનનાં દસ્તુરોએ એ સદ્દર જોડી છે અને બેત કીધાં છે તે હમો કેમના મજદા કહી છે તે બાબતમાં તમો બોજેરગોની ખીદમદમાં જહેર કરીએય કે બહેસ્ત બહેરે જરથોસ્ત બહેરાંમ યજ્ઞ જનત નશીન મોલાં રસ્તમે બેતનાં વજનને વારને કેમના મજદા કહી છે. એ વાત ઉપર હીનદોસ્તાનનાં મોખેદો બહેશ બેજ કરે છે તે બેજ છે.

ઉપલી અસલ પરથી છાપેલી ૭૮ રેવાયત ઉપરાંત સુમાલીનાં પારસી સોરાબજી નાના-ભાઈ રતમજી બાઇજીનાં હાથે લખેલી "૭૮ રેવાયત" નામની રેવાયત છે, તેનાં પહેલા પાંના પર કેટલીક કુદરતની સીફારસ લખી છે, અને નીચે મુજબ લખેલું છે કે, "નેકતામ બહેદીનજી ધનજીશાહ ત્યા ખીજ મુખેદો ત્યા બહેદીનો મલીને ૭૮ સવાલો દીનનાં લખીને વેલાએત યજ્ઞ ત્યા ફેરમાન દસ્તુરો ઉપર લખી મોકલે અને ૭૮ સવાલનાં તેઓએ જવાબ લખી મોકલેલા છે. ફારસીમાંથી હિંદ માં લખેલા છે વીગેરે."

ઉપલાં લખાણથી જણાશે કે, જેમ "સદ્દર" કેતાબનાં લખનારાઓ ધરાંનનાં દસ્તુરો છે, તેમ ૭૮ રેવાયત નામવાલી કેતાબનાં લખનારાંઓખી ધરાંન યજ્ઞ અને ફેરમાનનાં દસ્તુર મોખેદ બહેદીનો છે. અને એ ઉપલી રેવાયતનાં લખાણ પરથી આપણે સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકીએ છીએ કે, આજની આપણી માફક તે આમળા જમાનામાંખી કેમના મજદા અને સરોશની કુસ્તી માટે મત ફેરીએ ચાલતી હતી, અને તે માટે ધરાંન સવાલો પુછાયા હતા. જેનાં જવાબોમાં ત્યાંનાં દસ્તુરો તદ્દન ખુદી રીતે હાથ મોહડું ઘોઈ દનોયર અહુરહે મજદાએ અપેમ વોહી ૩ થી ખામ સરોસની કુસ્તી કરવા જણાવે છે કે, જે વખતે ધરાંનમાં કહીમી યા શેન-શાહી જેવા જુદા જુદા ટોળા જેવું કાંઈજ હતું નહિ. દરેક એકજ જરથોસ્તી મહજમ પાળનારો ટોળો હતો અને "સદ્દર" કેતાબમાં જે કેમના મજદાથી કુસ્તી લખાયલી છે. તેને માટેખી ખુદલું લખે છે કે, સદ્દરમાં જે કેમના મજદા લખી છે તે બેતની મજમુન (કલી) લાવવા લખી છે. એ વાત ઉપર હીંદોસ્તાનનાં લોકો બહેશ (બંદોશ) જુદી કરે છે. વીગેરે.

હવે આ લખાણ પરથી વાંચનારી આલમ જોઈ શકશે કે, જે અવસ્તા અભ્યાસીઓ આ સદ્દર કેતાબને ખીન અર્થ કરી દાખલો આપે છે, તે શું ખરો ને મુસતકીમ કહેવાય ? હાલે એ બાબત પર હમો એજ સદ્દર કેતાબનાં અને ખીજ રેવાયતોના ખીજ પુરાવાઓ રજુ કરી પછી આગળ બોલીશું.

દાખલો ૨ જો—ચોપડીનું નામ “દબેશ્તાન” નજર (૧૪) સદ્દર પાનું ૫૫૦ દરવાજો ૩૬ મો—“ જે વારે પાદીઆબ કરે ધ્યાને હાથ મોઢું ધોએ તેહેવારે મોઢું ખંધ કરે આ વાસ્તે જે મોઢામાં પાણી નહી જાય અને મોઢું ધોતી વખતે અશેમવોહી એક પહે. મોઢું નુંછીને સરોસખાજ પહે ”

દાખલો ૩ જો—નજર ૧૪ સદ્દર પાનું ૫૫૫ દરવાજો ૫૪ મો “ બામદાદને વકતે સુતો હીને પહેલો નેરંગ લીએ પછીથી પાણીથી પાદીઆબ કરે ધ્યાને હાથ મોઢું ધોએ પછી સરોસખાજ પહે અગર કોઇ શખસ નીરંગ લીધા વગર અવસ્તા પહે તો તેહની અવસ્તા ખુદાની દરખાહમો કબુલ નહિ થાય.”

દાખલો ૪ થો—આપણાં મી. એદલજી માદન તા. ૨૨ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૬ નાં જામેમાં લખતાં “ સદ્દરે નસર ” નો જમાનો ઘણો પુરાણો જણાવી તેનો દાખલો આપે છે કે “ સદ્દરે નસર ” માં પણ કેમના મજદાથી શરૂ થતી કુસ્તીની હકીકત આવેલી છે અને એનો તરજુમો જાણીતા ધર્મ અભ્યાસી એર્વેદ ખમનજી નસરવાનજી ધાબર એમ. એ. પ્રગટ કર્યો છે. વીગેરે પણ એજ કેતાબનાં ખીજ બાગમાં “સદ્દરે યુન દેહશ” નો તરજુમોખી એજ જાણીતા ધર્મ અભ્યાસી એર્વેદ ખમનજી ન. ધાબરે નીચે મુજબ કર્યો છે કે જ્યારે મોઢું ધોવાનું હોય ત્યારે પહેલાં અષેમવોહુ પહે અને પછી હાથ પર પાણી નામે અને જ્યારે મોઢું ધોયું કે કાંઈપણ બોલવું નહિ અને પછી સરોસખાજ પહે અને અહુનેનમ વધરીમ પહે થયા અહુ વધર્યો કેમના મજદા પહે વીગેરે (પાનુ ૧૫૩-૫૪ બાબ ૮૫ મો ફકરો ૪થો સદ્દરે યુનદેહશ) કેમ મી. માદન હિપલી સદ્દરે યુનદેહશનો ૮૫મો બાબ આપના વાંચ્યામાં આવ્યો હતો કે નહિ તેમાં સરોસખાજ પહેલાં બણવા લખી છે તે માટે આપનો શો અભિપ્રાય ? એમ કેમ ઓરંગો ? શું હિદવડ્યાઓ અમણ છે એમ સમજી આવેજ અપક્ષપાતપણાનો દાવો કરો છો કે; આવી અર્ધસત્ય હકીકતોથી હિદવાડીઓ છોતરાય તેમ નથી. વળી મી. માદન આગળ ચાલતાં “નીરંગે-કુસ્ત-ખસ્તન”ની સાહજત માટે વધારે હિકમાઇ લેતા જણાય છે. એવણુ સાહેબ જણાવે છે કે “ નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન ”નાં બણતર તરીકે અહુરમજ ખોદાએની કુસ્તી આપવામાં આવી છે, અને તે કુસ્તીનું બણતર જશમે અવંધહે મજદ મજદયસ્નો અહમિનાં બણતર સાથ પુરં થાય છે એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. અહુરમજ ખોદાએનાં બણતરની સરખાત કરતાં મથાણુ કરે છે કે “નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન” ઇતી પુજા વચન વિશેષ અને હોર-મજદ ખોદાએ આપ્યા પછી થયા અહુવધર્યો ૨) અષેમવોહુ ૧) જસમે અવંધહે મજદ મજદયસ્નો અહમિથી અએપા અરિત હએન્યાંઓ માજદયસ્નોમશ આસ્તુમતીશ સુધી મંસ્કૃતમાં કુસ્તીનું બણતર આપ્યા પછી છેવટે લખે છે કે, ‘કૃત નિશ્ચયતા પરી પુર્ણા’ જે દેખાડે છે કે અત્રે કુસ્તીનું બણતર પુરં થાય છે વીગેરે.”

આ લખાણમાં શરૂઆત અહુરમજદ ખોદાએથીજ કરવા જણાવેલી છે. એમાં શરૂ-

આત્માં કેમના મજદા બચવી, યા સરોશની દનુમન બચવી, એવું કાંઈજ બચાવેલું નથી તેમજ પાછલ આસ્તુ છતીશ પછી અર્પમ વોડ બચવા બી બચાવેલું નથી છતાં 'કૃત નિશ્ચયતા પરિપુર્ણ' માને કુસ્તીનું બચતર પુર થએલું બચાવે છે. આ લખાણનો મી. માદન કેમના મજદાની કુસ્તી કરવાનો અભિપ્રાય આપે છે. કે લખાણમાં કેમનાં મજદા જેવો બોલજ નથી. છતાં એ લખાણ માટે આપણે કયુલ કરીએ કે, એ સંપુર્ણ કુસ્તી કરવા માટેજ લખેલું છે તો એ માટે હંમારો અભિપ્રાય એવો છે કે, પહેલાં સરોશની દનુમન બચી પછી કેમના મજદાથી અદુર મજદા બોદાએ યથા અહુવધર્થો ૨) અર્પમ વોડ ૧) જસમે અવંધહે વીગેરે બચી તમામ કરવી. અને એ "નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન"નો ખરો અર્થ એજ થાય છે. જ્યારે મી. માદન એને કેમના મજદાથીજ કરવાની ઠોકી મુકે છે અને જો મી. માદન હંમારો ઉપલો અભિપ્રાય નહિજ કયુલ કરતા હોય તો, એ નીરંગે કુસ્તી ખસ્તનમાં લખવા પ્રમાણે કેમના મજદા વગર અદુરમજદા બોદાએથીજ કુસ્તી શરૂ કરવી જોઈએ! માટે "નીરંગે કુસ્તીખસ્તન" વાલા બેદી લખાણની મી. માદનની કેમના મજદાની કુસ્તી માટેની ફલીલ અત્રે જરાખી ચાલી શકતી નથી.

હાખલો પાંચમે.

ઉદવાડામાં અસલ જુનેર્ગો નીરંગદીના વરસ્યો, બેયદેવાની ક્રિયા વીગેરે જેવા મોટા ક્રિયા કામ કરતા, તેની ટુંક હકીકત બવિખ્યની ઓલાદની જાણ માટે છુટાં છુટાં કાગળમાં યા તેવી બે પાંચ પાનાની ચોપડી પર લખી રાખતા હતા અને એવા કેટલાક ક્રિયાના અસલ હસ્ત લેખો આજેખી ઉદવાડામાં ઘણુંક ઠેકાણું જળવાયલા છે, તેમજ ઉદવાડામાં ઉનવાલા કુટુંબના વડીલો ધજશને, વંદીદાદ રવાયતો ખોરદેહ અવસ્તાઓ અને ખીજી ક્રિયાઓને લગતાં પુસ્તકો અને વંદીદાદના મોટા મોટા પોચાઓ હાથે લખી તૈયાર કરી સુરત નવસારી જઈ વેચી તેનો એ રીતે વેપાર કરતા હતા. તેવી વડીલોને હાથની નીરંગદીન, વરસ્યો, બેયને અક, વીગેરે ક્રિયાઓની એક ચોપડી હમારા કળજમાં આવી છે, તેના સાલ પરથી તે ૧૦૪ વર્ષની પુરાણી છે. તેના ઉપલા પાના પર પાદીઆવ કુસ્તી કરવાની તરીકત બચાવેલી છે તે ઉપરનું લખાણ હમો નીચે અસલ લાખામાંજ રજુ કરીએ છીએ.

પાંસી સને ૧૨૦૩ રોજ ૧૪ મો મહા ૫ મો વાર બોમે પુરસેસ એજે=હાત મુહ શા રવેથી ધોવા ઘટે. જવાળ દીધો જે=પાક પાણીથી પ્રથમ હાથ બેહુ ધુંટી લગી વાર ૩) ધોએ પછે હાથે હાથે જમણો હાથ કોપર લગી વાર ૩ ધોએ, પછી જમણો અને દામો પગ, ધુટી, એડી, સુધાં વાર ૩) ધોએ પછી મોઢું, હાથ લુછી મોંહ, હાથ, ધોઆની બાજ પટે

અશેમવોડ ૩) ફરઅરાને ઘેહ (જે હુઈ તે પટે જવત) સરોશ બાજ તમામ કરમા મુજદ લગી પટે એ કુસ્તી કરે. પછે જે દીનનું કામ કરવું હોય તે કરે તે રવા છે. જો બીના હાથ મોહે એ બાજ પટે તે દેવને પુજે તેથી મોહ હાથ રમાલે ખોશ કરે અશેમવોડ ૩) થી પટે જે માહેમે કમાલ છે તે અક્કલથી પીછાને છે એ અક્કલ સાહેબો છે તે એ વાતને કેતાખથી પીછાનતા નથી.

ઉપલું લખાણ મુખ્ય હાથ મોહડું ધોવાની તરીકત માટે લખેલું છે કે તે કરીને કુસ્તી કેમ કરવી તે ખાસ જાતમાં લખેલું છે, કારણ કે, તે વખતે સરોશની દનુમનની કુસ્તીનો રિવાજ જામજ હતો એટલે બધા જાણતાજ હતા, કે સરોશનીજ કુસ્તી કરવી તે માટેજ

જવત લખ્યો છે. વળા એમાં પાછું ખુલ્લું જણાવેલું છે કે “જે બીનાં હાથ મેંએ એ બાબ પટે તો દેવને પુગે તેથી મોંહ હાથ રમાલે ખોલ કરી અર્ચન વોહુ ઝ થી પટે.”

વળા એમાં એમ બી લખેલું છે કે, “જે સાહેબે કમાલ છે તે અક્કલથી પીછાને છે (અને) જે અક્કલ સાહેબો છે તે એ વાતને કતાબોથી પીછાનતા નથી.”

આ ઉપરથી ખુલ્લે ખુલ્લું જણાવ આવે છે કે, આજે ૧૦૪ વર્ષ પરથી હિંદુવાડામાં સરોસની કસ્તીને રિવાજ ચાલુજ હતો.

દાખલો ૬ ઠો—“દારાજ પાલણુનું ફરજયાત નાંમું” કે જે ચોપડીનાં દાખલા કેટલાક અખ્યાસીઓએ લખાવ હકમાયથી આ બાબમાં ટાંક્યા છે. છતાં તેનાં ૨૩ મે પાને કેટલોક કસ્તીની શીલસુરી લખેલી છે તેમાં નીચે બીજી મરતબે સરોસ બાબ પટે એમ મોગમ લખેલું છે. એ પરથી ખુલ્લું અનુમાન થઇ શકે છે કે, પહેલાં સરોસની કસ્તી કરી પછી બીજી મરતબે સરોસ બાબ પઢવી જોઇએ.

ઉપલાં લખાણો અને બીજા દાખલાઓ તેમજ રવાયતોનાં લખાણો ઉપરથી એટલું તો ખુલ્લું જણાય છે કે, ધરાંનથી જે રવાયતોમાં સવાલ જવાબ પુછાવ્યા છે, તેમાં શેનશાહી યા કદીમી ટોળા જુદાજુદા હોય, એવો તે માટે કશોખી ઇસારો યા શેનશાહી કદીમીને કશોખી તદાવત ડે પશુ જણાવ્યો નથી. આજ લગભગ ૨૦૦ વર્ષ થયાં હિન્દુસ્તાનમાં આ કસ્તીની મતફેરીને લીધેજ શેનશાહી અને કદીમી ટોળા છુટો પડેલો લાગે છે. અસલ “સદ્દર” કેતાબનાં લખાણની બેતબાજીનો આવો બીન અર્થ કરી તેનાં આધરે કેટલાકો કેમના મજદાની કસ્તી કરવા લાગ્યા, અને કેટલાકો સરોસની અસલ કસ્તી ચાલુ રાખી કરતા રહ્યા. ત્યારેજ તે કારણોની મતફેરીને લીધેજ ઉપલા સવાલો હિન્દુસ્તાનથી ધરાંન પુછાવ્યા હતા. તેથીજ ધરાંનથી તેનાં જવાબમાં ખાસ લખી મોકલે છે કે, “બાજે હિન્દુસ્તાનનાં મોબેદો ૩૯ નાં દરવાજાથી બહેશ (“બંહોશ”) કરે છે તે બેજ છે. જે ધરાંનનાં દસ્તુરોહે “સદ્દર” જોડી છે અને બેત કીધાં છે તે બેતનાં મજબુન લાવવાને વાસ્તે કેમના મજદા કહી ગયા છે એ વાત ઉપર હિન્દુસ્તાનનાં મોબેદો બહેશ જુદી કરે છે તે બેજ છે.”

આ ઉપલાં વાક્ય પરથી તદન સ્પષ્ટ માલમ પડે છે કે, “સદ્દરે બહેરે તાવીલ” કેતાબમાં પાને ૨૬૬ બાબ ૩૯ માં, પાનું ૩૪૨, બાબ ૫૪ માં, પાનું ૪૪૮ બાબ ૮૪ માં, જે કેમના મજદાથી કસ્તી કરવાનું જણાવેલું છે, તેનો અર્થ ખોટો કરવામાં આવ્યો છે. કારણ કે જ્યારે “સદ્દર” કેતાબ માટે ધરાંન ૩૯ સવાલોની રવાયતમાં લખી પુછાવવામાં આવે છે ત્યારે તેમાં એમ ખુલ્લું જણાવે છે કે, “સદ્દરે કેતાબ” લખનારા દસ્તુરોએ બેતબાજી રચવા માટે કેમના મજદા લખી ગયા છે. અને પાછું બાર મુકીને જણાવે છે કે, એ પર હિન્દુસ્તાનના લોક બહેશ જુદી કરે છે, તે બેજ છે.

અવી હલ્ટી રીતે “સદ્દરે” કેતાબનાં લખાણનો અર્થ કરી આજનાં અખ્યાસીઓ કેમના મજદાની કસ્તી માટે “સદ્દર” કેતાબનો મોટો ધરખમ દાખલો આપવાની ખોટી હકમાય લે છે પશુ ધરાંનમાં સદ્દરનાં જમાનામાં અને ત્યારપછીથી કેમના મજદાની કસ્તી હતીજ નહિ, તે ઉપલા દાખલાઓથી દરેક ઠેકાણે કેમના મજદાને બદલે “સરોસમાજ” લખેલી સાબેત થાય છે, અને અસલ એજ રીતે દરેક લખાણો બેતબાજીને લીધે મોગમ

રચાયેલા છે. જેવી રીતે મી. માદન નેરીયોશ્વર ધવલના સંસ્કૃત લખાણમાંથી, “નીરંજે કુસ્તી ખસ્તાન” નો દાખલો આવે છે, તેમાં કુસ્તી અહુરમઝદ ખોદાએથી કરવા જણાવેલી છે. તેમાં કેમના મજદા બધવી કે નહિ-યા બીજું કંઈ બધવા જણાવેલું નથી. તેવી રીતે બેતખાજમાં “સરોસખાજ” ને ટુંકમાં કેમના મજદા લખેલી છે. એ બદલ મુલ્લા ફીરોઝખાન મુલ્લા કાઢિશ અને શ્રી ભરૂચના દસ્તુર અસપંદીયારજી કામદીન વચ્ચે કમીસાની તકરાર થઈ હતી. તેની ચર્ચા તા. ૧૨ મી એપ્રિલ અને બીજા મહીનાઓમાં સને ૧૮૨૬ ના મુંબઈ સમાચારમાં થઈ હતી, તેમાં મુલ્લા ફીરોઝે દખ્ખેસ્તાનમાં “સદદર”ના ૩૯-૫૪-તથા ૮૪ માં દરવાજામાં કેમના મજદાનો અર્થ સરોસખાજ તરીકે કર્યો હતો, તેની સામે દસ્તુર કામદીનજીએ વાંધો જણાવ્યો હતો. તેના જવાબમાં મુલ્લા ફીરોઝ લખતાં જણાવે છે કે, “દસ્તુર સાહેબે પોતાની કેતાખમાં જાહેર કીધું છે કે, “દસાતીર તથા દખ્ખેસ્તાન” એકજ છે. અને તેહ હમોએ વાંચી છે તે મધે સદદર કેતાખના ૩૯માં, તથા ૫૪માં, તથા ૮૪માં દરવાજામાં કેમના મજદા લખેલા છે. સરોસ-ખાજ કરી છાપી લોકોને ગુમરાહા કરે છે, “હેનો જવાબ એ છે જે”-હાલતો દસ્તુર મચકુરે દસાતીર તથા દખ્ખેસ્તાનને જોળખી નથી, અને વાંચીખી નથી, તેથી કરી અંધોને એક કરી ગણે છે. એ ઉપરથી ધાર્યામાં આવે છે જે દસ્તુર દસાતીર તથા દખ્ખેસ્તાન એ અંધોને એક દરાવીય તે બધું અજાણ છે, અને એ બાબે તો દસ્તુર ઉપર શોખન છે, કાંચ જે જે દસ્તુર દસાતીર કહી અને દખ્ખેસ્તાન કહી છે, તેટલુંખી નથી સમજી શખેઆ તે સાથે વલી દખ્ખેસ્તાનમાં સદદરનાં ૩૯માં તથા ૫૪માં તથા ૮૪માં દરવાજામાં કેમના મજદાની જગા સરોસખાજ લખીય તેનો પહાડ જેવો ટપકો છપાવ્યોય તો તેનો અંદેશો નથી. તેનો ખામસ એ છે જે સરોસ-ખાજને કેમના મજદા કરી બોલે છે. હવે એ વાત ખરી છે. જે દસ્તુર જાદાને ભરૂચથી મુંબઈ જવાખ મોકલવાને દુર પડ્યું, તો દસ્તુર સાહેબ હેવા ઈસ્તેલાહને ધરાંન કયાં ચોકશ કરવા જાય, ફેરે અરવેજગાના કેટલાઓ ઈસ્તેલાહી નામ આજે મોજુદ છે. અગર તેખી જાહેર કરવા હોકમ થશે તો હાજર છીએ અને દસ્તુર સાહેબને માલુમ નથી જે કે, કેટલાએક રસમી લોકો પાદયાખ કરી સરોસખાજ પટે છે તેનાંને કેને ફેરેજ દીધો તે પુછો.

આ ઉપરથી આપણે અનેક રીતે પુરવાર કરી શકીશું કે અસલ રવાયતો અને સદદર વીગેરે બીજી કેતાખોનો ભાવાર્થ કરવાને માટે અસલથીજ મોટા જોલમાઓ વચ્ચે મોટી મત-ફેરીઓ અને તકરારો ચાલુ થતી આવી છે. અને આ ઉપલા ખંને દસ્તુરોએ પોતાનાં જ્ઞાનનું સર્વોપરીપણું ખતાવ્યું છે, તો આજનાં અવસ્તા અખ્યાસીઓ શા આધારે આ ખરું છે, અને ખોટું છે. અને આ શહેનશાહીઓ માટે નથી, ને કદમીઓજ માટે છે. એમ બોલે છે? અને શા આધારે કેમના મજદાની કુસ્તી ખરી છે, ને સરોસની કુસ્તી ખોટી છે એમ પુરવાર કરવા બહાર પડ્યા છે? અને કેમના મજદાની કુસ્તી ખરીજ છે એવો દાવો શા આધારે કરે છે? ઉપલા દાખલાઓથી અને એજોનીજ ચોપડીઓની સાહદતોથી આ અવસ્તા અખ્યાસીઓનાં અભિપ્રાયો તદ્દન વજુદ વગરનાં હરે છે. કેટલાક સાહેબો “અખેમવોહુ” અને “અખેમ વોહી”નાં આધારે આ લખાણોને એ તો કદમી માટે છે, એવું જણાવે છે, પણ હમો જણાવ્યે છીએ કે, જે વખતે ધરાંનમાં આ સવાલો પુછાય છે, તે વખતે ધરાંનમાં કદમી ટોળો જુદો હોય, અને શેનશાહી ટોળો જુદો હોય, એવું કશુંજ હતું નહિ. આખો ટોળો એકજ હતો. ઉપલી

૭૮ સવાલોની રેવાયતમાં “અશેમ વહી” લખેલું છે, બીજીગમ દબેસ્તાનમાં “અશેમવોહી” લખેલું છે, ત્યારે “સદ્દર નસર” અને “સદ્દરે અનહદેશ”માં દારસીમાં અશેમ વોહુ લખેલું છે. આવી ત્રણ ચોપડીઓમાં ત્રણ જાતનું જુદું જુદું લખેલું છે. તો શા આધારે લખનારાઓ કહેવા નીકળે છે કે, આ કદીમી માટેજ લખેલું છે. ને શેનશાહી માટે નથી. આ રેવાયતોમાં કદીમી યા શેનશાહી ખોલતો કેથે વાપડવામાં આવ્યોજ નથી. તો એ કદીમી છે એમ શા આધારે કહી શકાય ? જો કે કદીમી રિવાજ પ્રમાણે બજવાની રહીમાં કાંઈક ફેરફાર છે છતાં અસલ સરોશની બાબતીજ કુસ્તી કરવાની રહી કદીમીમાં જળવાઈ રહેલી છે એ ઉપરથી આપણે સમજી શકીએ છીએ કે, કુસ્તીમાં સરોશની કનુમનની રહી અસલથીજ જાયજ છે. માટે તેથી એમ નથી કે કેમના મજદાની કુસ્તી ખરીજ છે ને સરોશની કુસ્તી ખોટી છે. કુસ્તી કરવી એ દરેક જણની પોતાની મરજીની મતા છે. માટે કુસ્તી કેમ કરવી, કેવી કરવી, એ દરેક જણની પોતાની ખુશીની અને કુસ્તી કરનારનાં અંતરજી (Conscience) ની વાત છે. એમાં કોઈને પણ વચમાં પડવાનો હક્ક નથી. સિવાય કે, જે ચાલુ રિવાજ કુસ્તી થાય છે. તે કુસ્તીનાં બજુતરમાંથી કાંઈ અવસ્તા ઓછા થતા હોય ! અથવા કુસ્તી કરવાની તરીકતમાં કાંઈ ફેરફાર થતો હોય ! તો તેવા કોઈ ફેરફાર માટે અને ઓછા અવસ્તા માટે વાંધો લેવામાં આવે તો તે વાજબી કહેવાય ! અહીં તો કુસ્તીનાં અવસ્તા ઓછા થવાને બદલે અસલ રિવાજ કુસ્તીનું બજુતર જેમનું તેમ કાયમજ રહી. ઝોરખી સરોશની કનુમન તો વધારામાંજ બજાય છે. અને એ કુસ્તીનું બજુતર વધારે હોવાથીજ હનારા હેતનાં કટકાઓને જરા ગમતું નથી. માટે આ કુસ્તીની મુજાહેમત કરનારાઓમાંના કેટલાકોએ પોતાના અંગત કારણોને લીધે “સરોજખાજ” ની કુસ્તી સામે જેહાદ ઉઠાવી છે. મજકુર પુરાવાઓથી ખુદ્દુ પૂરવાર થાય છે કે જે સરોશની કનુમનની કુસ્તી થાય છે. તે તદ્દન અસલીઅત પ્રમાણે ખરી છે. અને રિવાજ કુસ્તી કરતાં વધારે સંપૂર્ણ છે માટે દરેક જર-થોસ્તીએ સરોશનીજ કુસ્તી કરવી એ જરથોસ્તીઓની આજ્ઞાન ફરજ છે.

મીઠ માદન અને બીજાઓ સરોશની કનુમન માટે સવાલ પુછે છે કે, “સરોશની કનુમન નહાવાની બાબમાં, નખ અને બાલ પહેરેજવાની નીરંગમાં, ગહેસારણાની બાબમાં, કુસ્તી કાપવાની નીરંગમાં લાશ પછવાડે જનારાઓએ લેવી જોઈતી બાબમાં, અને પતેતોમાં સચવાઈ રહેલી છે. ત્યારે શેનશાહીઓની કુસ્તીનાં બજુતરમાંથી કેમ નીકળી જવા પામી ? વીગેરે.”

એ નીરંગ કુસ્તીમાંથી કેમ નીકળી જવા પામી છે, તે હમોએ ઉપર રેવાયતો અને બીજા દાખલાઓ પરથી નિહ કરી આપું છે કે, રેવાયતો અને “સદ્દરે” વીગેરે કેતાબોની બેતોનાં ઉકેલ કરનારાઓએ કેવા ઘોંટાલા કરી સરોશ બાબને કેમના મજદાજ ઠોકી મૂકી છે, અને રેવાયતોવાલા જમાનામાંથી આવી મતફેરીઓ થવાને લીધે તેઓએ ઈરાંનથી સવાલો પુછાવતાં ૭૮ રેવાયતો અને બીજા કેતાબોમાં કેવા જવાબો મળ્યા છે તે આપણે પુરતી રીતે ઉપર જોયું છે. તેમજ આજનાં અભ્યાસીઓએથી ઢાલની એકજ બાજુ તપાસી જાહેરમાં પોતાનાં અભિપ્રાયો જેમ ગમે તેમ આપ્યા છે, તે પણ હમોએ ઉપર જણાવ્યું છે. તો હવે “સરોશની કનુમન” કુસ્તીમાંથી કેમ નીકળી જવા પામી છે તે આપણા અભ્યાસીઓ ખુદ્દી રીતે જોઈ શકશે ! છતાં સરોશની કુસ્તી એકદમ સદ્-તરજ જરથોસ્તી

ટોળામાંથી નાણુદ થઈ ગઈ નથી હજી કદીમી ટોળામાં જમજ છે, એમ આપણા મી. માફન સાહેબ પણ કહી શકે છે. તો હવે હંમેશી સવાલ પુછીશું કે, કદીમી ટોળા ક્યાંથી આવ્યો? અને કદીમી ટોળા સરોશની કુસ્તી કરવાનું કરમાન ક્યાંથી લાવ્યો? શું કદીમી ટોળાના અને શેનશાહી ટોળાના પચમંખરો જુદા જુદા હતા? શું કદીમી ટોળા જરથોસ્તી ધર્મ પાળતો નથી? શું તેઓનો ધર્મ જુદો છે. શું ઈરાનમાં શેનશાહી અને કદીમી ટોળા બે જુદા જુદા હતા-?

જે કદીમી ટોળામાં સરોશની કુસ્તી જમજ છે તે અસલ ઈરાનમાં જમજ જ હતી. તેના નામ ઠામ સાથે રેવાયતોના દાખલા હમોએ ઉપર ટાંક્યા છે કે જ્યારે ઈરાનમાં એક જ જરથોસ્તી ટોળા હતા. ત્યાં કદીમી ટોળા જેવો જુદો ટોળા હતોજ નહિ. કારણ કે એમ જો હોતે તો, રેવાયતોમાં ખુલ્લું જણાવ્યું હોત કે, કદીમીઓ એમ બણે છે અને શેનશાહીઓ એમ બણે છે. પણ આપણે આગળ જોઈ ગયા છે, તેમ ધર્મના કેટલાક રીતરિવાજો આપણામાંથી તફાવત નાણુદ થયા છે, અને કેટલાક રીત રિવાજો અધુરાપણામાં આવી ગયા છે. તેજ રીતે કેમના મજદાની કુસ્તીને સરોશની દનુમનનો આગળો પાછળો ભાગ રેવાયતો અને “સદ્દર” કેતામના ઉકેલની મતફેરીને લીધે બૂલાઈ ગયેલો છે. એમ ઉપલા જુના લખણોની સાહદતોથી સાબેત થાય છે, છતાં એક અવસ્થા અભ્યાસીની નજરે એટલું તો ખુલ્લું છે કે અવસ્થામાં કોઈપણ અવસ્થાની નાની યા મોટી નીરંગ તેના મંડાણ યા તેની દનુમન વગર બચાવી માલમ પડતી નથી, તો કેમના મજદા જેવી મોતેખર નીરંગ જે ખાસ ગાથાના “હા” અને વંદીદાદનીજ બનેલી છે તેજ દનુમન વગર કેમ બણી શકાય? એ એક વિચારવા જોગ સવાલ છે!!

શું હમકલામનો કાયદો કુસ્તીમાં સમાયલો છે?

આપણા કેટલાક અવસ્થા અભ્યાસીઓ કે, જેઓ યોજદાથેગીરી કદાચજ કરતા હોય, તેવા કેટલક અભ્યાસીઓ યોજદાથેગીરીના “હમકલામ”નો કાયદો સમજવવા બહાર પડ્યા છે, અને એવી દલીલ કરે છે કે કેમના મજદાની કુસ્તીથી ને સરોશની દનુમનની કુસ્તીથી થએલી ક્રિયાઓ અને કેળ્લાઓ “અવાવ” કહેવાય છે. જરથોસ્તી ધર્મની બેરી, ખુશ્દ, અને સંચંદીરીક ક્રિયામાં અને બણતરોમાં “હમકલામ” કોણને કહેવું અને હમકલામ કેમ થાય? તે સમજવાની જેઓ શક્તિ ધરાવતા નથી. જેઓને જે ક્રિયા કેમ થાય છે તેનો સ્વપ્ને નથી, તેવા કેટલાક ખીન સમજવે વર્ષોથી પરચાએલા કેળ્લાઓને અને વર્ષોથી થતી આવેલી ક્રિયાઓને એક જાહેર છ.પામાં કોમ પરકોમમાં “અવાવ” અને “નારવા” કહેવાની સરકશી કરે છે. એ એક અથોરનાન જદા માટે દિલગીરી બધું કહેવાય! હમકલામનો ખરો અર્થ શું થાય છે? અને હમકલામ કોણને કહેવાય છે, તે કોઈ સમજવશે? શું બે જણ પાદીઆવ જુદી જુદી જાતની કુસ્તી કરે તે હમકલામની ક્રિયા કહેવાય છે? કેમના મજદાની કુસ્તી અને સરોશની કુસ્તી જુદી જુદી કરે તેમાં શા આધારે અને શું કારણોને સર ક્રિયા અવાવ ને રદ કહેવાય છે? એમાં “હમકલામ”નો કાયદો શું સંબંધ ધરાવે છે? જો કેમના મજદાની કુસ્તીવાલાએ કરેલી ક્રિયાપર સરોશની કુસ્તીવાલો ક્રિયા કરે તો તે ક્રિયા અને કેળ્લો “અવાવ” કહેવાય? અને તેવી બે જાતની કુસ્તીથી “હમકલામ”નો કાયદો નહિ ચાલી શકે?! આ તે

કેવી દલીલ ! આ બાબદ પર હંમેશા પશ્ચાત્તુલાસાથી લંબાણ બોલી શકીએ એમ છે, પણ અત્રે સ્થળ સંકોચને લીધે એક જ બહેર દાખલો આપીશું કે.

ભારે ઇ. સ. ૧૯૧૦ માં શ્રી કલકત્તા શહેર ખાતે અનજીમનનું નવું દોખમું બંધાવાની હિચકાયા આવી અને નવું દોખમું બંધાવવાનું નહીં થયું; ત્યારે તે દુઃખમાનાં પાયાનાં તાણાંની ક્રિયા, અને દોખમાને ઇજવાની ક્રિયા કરવા માટે ત્યાંનાં શેનશાહી અને કદીમી મોબેદો વચ્ચે તકરાર ઉભી થઈ, શેનશાહી વાલાઓએ કહ્યું કે, અનજીમનનાં દોખમાનાં પાયાનાં “તાણા” ની ક્રિયા કરવાનો અને દોખમું ઇજવાનો હંમારો હક્ક છે. અને કદીમી વાલાઓ કહે કે, એ બેઉ ક્રિયા કરવાનો હંમારો હક્ક છે એ બદલ મોટો ઝબડો ઉભો થયો. એ માટે કલકત્તાની અનજીમનની સભા મળી તેમાં બેઉ પંથવાલાઓનો હક્ક સરખો જ થયો, પણ બેઉ જુદા જુદા પંથવાલા અને જુદી જુદી રશમવાલા અને વળી જુદી જુદી સરેશની અને કેમના મજદાની કુસ્તીવાલા તેઓ બેઉ એ ક્રિયા કરે તો તે ચાલે કે એવી બેઉની બેળ ક્રિયાથી દોખમું “અવાવ” થાય કે કેમ ? એવો સવાલ ઉત્પન્ન થયો એ માટે દેશે દેશનાં કદીમી અને શેનશાહી એરવદો અને દસ્તુરોનાં અભિપ્રયો પુછાવ્યા. તેમાં તેઓનો એવો અભિપ્રાય આવ્યો કે, બેઉ પંથવાલા સાથે બેગા મળી ક્રિયા કરે તો કેઈ જાતનો વાધો નથી. ચાને સરેશની કુસ્તીવાલા અને કેમના મજદાની કુસ્તીવાલા “હમકલામ” ની દોખમાની પાવમહેલની ધાર્મિક ક્રિયા કરે તો, તેમાં કોઈ જાતનો વાધો નથી. દેશાવરોનાં દસ્તુરોનો એવો અભિપ્રાય મલવાથી કલકત્તાની અનજીમને એવું ઠેડવ્યું કે, કદીમીવાલાઓએ દોખમાના પાયાની તાણાની ક્રિયા કરવી, અને શેનશાહીવાલાઓએ એજ કદીમીવાલાઓનાં ક્રિયાથી પુરાયલા તાણાની ક્રિયા પર જે દોખમું બંધાઈને તૈયાર થાય, તે દોખમા પર શેનશાહીવાલાઓએ ઇજવાની ક્રિયા કરવી. એવું નહીં થયાથી કદીમી અને શેનશાહી બેઉ પંથવાલાઓએ બેગા મળી દોખમાની માહા-બારત અને ધાર્મિક ક્રિયા કરી હતી. એ માટે મુબેદ મહેરવાનજી ખુરશેદજી બહેરામ કામદીન દસ્તુરવાલા “અથોરનાન નામા” માં પાને ૮૧૩ એ નીચણી નોંધ મળે છે.

(૧) આ દસ્તુરજી સોરાબજીનાં ૪ થા નખીરા એરવદ એરચશાહ બહમનજી દસ્તુર જેઓશ્રી કલકત્તા ખાતે ઇ. સ. ૧૯૧૨ માં અનજીમનનાં ઉધરાટથી નવું દોખમું બંધાયું તે સંપૂર્ણ ક્રિયા મરહુમ શેહ રસ્તમજી કાવસજી ખનાજી અને મરહુમ શેહ ધનજીભાઈ બહેરામજી મહેતાની દરેમહેરે કદીમી અને શેનશાહી બેગા નીમે ભાગે અનજીમનનાં ઠેડાવ અને દેશાવરોનાં એરવદો દસ્તુરોનાં લેખીત મતોના ટેકા સાથે વહેંચણી કરી ક્રિયા કામ કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં કદીમીમાં નીચે મુજબ ક્રિયા કરવાની.

૧. દોખમાનાં પાયાની સંપૂર્ણ ક્રિયા.
૨. તાણો પુરવાની ક્રિયા,
૩. દોખમું પરથવાનું વધારાનું જશન.

શેનશાહીવાલાઓએ કરવાની ક્રિયા.

૧. દોખમાનાં પાયાની શરૂઆતની ક્રિયા વખતે જશન વધારાનું.
૨. દોખમું બંધાય તે પરથવાની
૩. દોખમું પરથવાની જશનની ક્રિયા વીગેરે.

આ ઉપલા મુસ્તકીમ દાખલા ઉપરથી જેવા સરોજની કુસ્તી કરનારા અને કુમના મજ-
દારી કુસ્તી કરનારા અને જુદી જુદી કુસ્તી કરનારાઓ ને ક્રિયા ઉપર ક્રિયા કરે અને ને કુમલા
ઉપર ક્રિયા કરે તે અવાવ ને નારવા કહેવાવ કેવો અભિપ્રાય આપનારા અવસ્થા અભ્યાસીઓ
આંધી દોખ્યામાંની ક્રિયા જેવી મોતેખર અને જુલંદ ક્રિયાઓ ને જુદી જુદી જાતની કુસ્તી-
વાલાઓએ અને જુદી જુદી રશમવાલાઓએ કરી છે, તે માટે આપ સાહેબો આપને
શો અભિપ્રાય આપશો? શું આ દોખ્યામાં માટે જે જાતની કુસ્તીવાલાઓથી તાણાની ક્રિયા
અને ધજવાની ક્રિયા જુદી જુદી રીતે થઈ છે, તે દોખ્યું “અવાવ” કહેવાયું કે? અને તે
૧૬૧૦થી આજ સુધી તેમ ચાલ્યું છે, અને આજે પણ ચાલે છે તે ખોટું કે?

માટે મારા અથોરનાન બાધઓએ પુરતી તહેકીત વગર પાવ-અવાવ-ને નારવા એવા
બોલો ક્યાં વપરાય અને ક્યાં લખાય તેની પુરતી સંજાળ રાખવી જોઈએ! જે આજે કમ-
નશીમ અથોરવાન ટોળો નામોશીમાં આવ્યો હોય, અને પોતાની કિતીને જાંખ લગાડી
અપકિતીએ પુગ્યો હોય, અને પોતાનાં જજમાનોનું માન ખોડીને હિનપસ્તીમાં આવ્યો હોય
તો, તે આજે અભયુતાથી નહિ પણ આજનાં આ શીખેલા બણેલામાં ખપતા અભ્યાસીઓના
આવા ઉતાવળ્યા અને અવિચારી અભિપ્રાયોનેજ આજ્ઞરી છે, કે જે ધાર્મિક તકરારોને
જાહેરમાં જેમ ગમે તેમ ચર્ચાવી જજમાનોમાં ખેદીલી હિમન કરે છે. ખુદ મારા અથોરનાન
બાધઓને નેક જુદી બધો!

[હમારા ઉપલા લખાણનો જવાબ મી. એલ્લજી ફરામજી માદને તા. ૫ મી તથા ૧૨ મી ઓગષ્ટ ૧૯૩૬ના જામે જમશેદમાં આપ્યો હતો તેનો હમોએ નીચે મુજબ જવાબ આપ્યો હતો. પણ એડીટરે એ ચર્ચા બંધ કરી નાખેલી હોવાથી, તે પ્રગટ થયો નથી.]

સરોશની ક્તુમન સાથની કુસ્તી

અને

કેમના મજદાની રિવાજ કુસ્તી.

મી. એલ્લજી ફરામજી માદને એરવદ નોશરવાન ન. ઉનવાલાનો જવાબ.

મીં એડીટર—

જત આપના માનવંત પત્રમાં આ હમારો ખુલાશો એક જાહેર અને પારસી કોમના સ્વતંત્ર છાપા તરીકે વાજખી ઈનશાદને ખાતર પ્રગટ કરી હમોને આભારી બનાવશેજી.

આપના મર્ષ તા. ૫ મી તથા ૧૨ મી ઓગષ્ટના ખંડોમાં મી. એલ્લજી ફરામજી માદન હમો પર અંગત ટીકાઓ કરી, એક લખાણ લેખ લખી હમારી વાજખી દલીલો સામે, “આતો સત્તાદાર ચોપડી નથી, આનો તરજુમો કાંઈ ખરો નથી, આતો તરજુમો કરનારે જાણી જોઈને લખેલું છે, આ તરજુમા તો અચોક્કસ છે વીગેરે” પોતાના મનમાંથી ઉપજાવી કાઢેલાં અભિપ્રાયો આપી હમોને ખોટા પાડવાની અને જાહેર આજમને ખોતે રસ્તે દોરવવાની પેરવી કરે છે, માટે અધિપતીરાજ, મી. માદને પોતાની ઈર્ષ્યા દલીલોમાં સપડાઈ જવાથી મારી સરોશની ક્તુમનની કુસ્તીની ખરી દલીલોને ખોટી પાડવા એમણે કેટલીક જીજ્ઞાસુ કરી છે, તેનું ખરું ખોટું તોલ વાંચનારી આજમ કરી શકે, તેટલા ખાતર હમારો નીચલો ખુલાશો આપના માનવંત બહોળો ફેલાવો પામેલા પેપરમાં પ્રગટ કરી હમોને સત્ય ઈનસાદ આપવાની મહેરબાની કરશેજી.

અંગત એતેકાદની તપાસ.

મીં માદન મર્ષ તા. ૫ મી ઓગષ્ટના જામે જમશેદનાં લખાણમાં હમારી અંગત એતેકાદની તપાસ લેતાં જણાવે છે કે, “થોડાંક વર્ષોથી શહેનશાહી ટોળાના ઉદવાડેનાં કેટલાક અથોરનાન સાહેબોએ બાપદાદાનાં તરીકાથી ઉલટા જઈને ધર્મનાં લખાણની કાંઈપણ જાતની ખાત્રીપૂર્વક સાહસ વીના સરોશની ક્તુમન સાથની કુસ્તી કરવા માંડી છે અને તે માટે તેઓ ઇસ્મે ક્તુમ આગળ ધરે છે અને તેની પાછળ રહી પોતાનો બચાવ શોધે છે. વીગેરે.”

જો કે મીં માદન લખે છે કે, “ઇસ્મે ક્તુમને આગળ ધરી પોતાનો બચાવ શોધે છે.” પણ ખરી રીતે ઇસ્મે ક્તુમ માટે હમોએ એક શબ્દ પણ હમારા લખાણમાં લખ્યો નથી છતાં એ શબ્દો આપનાં મગજમાં ક્યાંથી ધુસી ગયા છે એ હમારી મોટી અજાણખી છે ! કારણ કે, મે મારા લખાણમાં અસલ દલીલો સીવાય ઇસ્મેક્તુમનો જરાખી આધાર લીધો નથી. છતાં જ્યારે મીં માદન હમોને “ઇસ્મેક્તુમ આગળ ધરી બચાવ શોધે છે એવું જણાવે છે, ત્યારે હમોને ઇસ્મેક્તુમ માટે અત્રે બટતો ખુલાસો કરવાની ફરજ પડે છે કે, ઇસ્મેક્તુમનાં જાને હમોએ કાંઈને કુસ્તી કરવાની ફરજ પાડી નથી, યા ઇસ્મેક્તુમે પોતે પોતા તરફથી સરોશની કુસ્તી ઉપજાવી કાઢી નથી. પણ

હાલેકનુમે એટલું જ ક્યું છે કે, જે બામદો અસહ્યાતમાં હતી; અને જમાનાની ગિરદેશને લઈ અધારામાં ઢંકાઈ રહી હતી. તે પર એક લાખટ મીશાલ રોશની ફેંકી અસહમાં આ ચીજ પડેલી છે તે જુઓ એમ ખતાવી આપ્યું છે. અને કેટલીક બામદો અધારામાં હતી તેને પોતાનાં જ્ઞાનના પ્રકાશે અજવાળામાં આણી આપી છે. અને જે હાલેકનુમનાં પ્રકાશથી હમારે ત્યાંનાં અમલ જૂના રિવાજોનો અભ્યાસ કરતાં હમારી પક્ષનાઓને એવું મહત્ત્વ પડ્યું કે, કેટલાક રિવાજો હમારે ત્યાં પણ અસહ્યાતમાં પડેલા આજે કાંઈક ઢંકાઈ ગયા છે, તે માલમ પડવાથી કેટલાક ખરા અસહ રિવાજો હમોએ ત્યાર બાદ સંપાદન કર્યા છે, એમાં હમોએ કાંઈ જાતનું નવું કાંઈ જ ક્યું નથી, તેમ હાલેકનુમે હમોને કાંઈની નવું કરવાની ફરજ પાડી પણ નથી; અને હમો આજે મગરૂરી સાથ કહીએ છીએ કે, જે સરોશની દનુમની કુસ્તીને કેટલાક અવસ્થા અભ્યાસીઓએ ખોટી પાડવાની બાથ બીડી છે અને જે “સદ્દર” હતાઓ અને “હમેસ્તાન” અને “નીરંગે ખસ્ત-કુસ્તન” વીગેરે જેવા મોતેખર ધણાં હાખલાઓ આપ્યા છે, તેને હમોએ હાલેકનુમનાં આધારે નહિ, પણ તેઓનાં એજ હાખલાઓ અને હલીલોનાં આધારે અસહ રિવાજમાં કેમના મજદાની કુસ્તી નહિ પણ સરોશની દનુમનની કુસ્તીજ જમજ હતી, એમ સાબેત કરી આપ્યું છે; તેથી હાલેક દનુમની હાઝ હેડે ધરી મી. માદન હમારે લખાણુ ખોટું પાડવાનાં વલખાં મારે છે.

મી. માદન આગળ ચાલતાં જણાવે છે કે, “શહેનશાહી તરીકા મુજબની કેમના મજદાની કુસ્તીથી તૈયાર થએલા “આલાત” વડે નવજેત, નાવર, મરાતમ અને ખરસ્તુમની ક્રિયામાંથી પસાર થયા પછી અને વરશેા સુધી પેતાનાં બાપીકા તરીકા મુજબ કેમના મજદાની કુસ્તી પર અમલ કરીને જીંદગી ગુજાર્યા પછી એકદમ તે કુસ્તી કરવાનું છોડી દહને સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી કરે તો તેઓનું કામ હાલેક દનુમનાં સ્પીરીટથી વેગળું છે.” વીગેરે. મી. માદન આ આધારે કહેવા તૈયાર છે કે, કે કેમના મજદાનીજ કુસ્તીથી હમારા સંજણા ટોળાને આલાત તૈયાર થએલો છે? હમોએ અસહ રિવાજમાં સરોશની દનુમનનીજ કુસ્તી હતી એમ સાબેત કરી આપ્યું છે તો આવ હમારા “આલાત” ને અને દસ્તુરીને ૧૨૦૦ વર્ષ ઉપર થઈ ગયાં છે કે જે “આલાત” ધરાંન દેશનાં ખોરાશાન પ્રાતમાંથી મંગાવ્યો હતો, અને ધરાંનથી સંજણુ આવ્યા ત્યારે હિન્દુસ્તાનમાં સંજણુમાં પહેલ પહેલા આતશબહેરાંમ રોજ ૯ મહા ૯ સને ૯૦ ૫૦ જ૦ ને દીને દસ્તુર નેરીઓશંગ ધવલે તખ્તનશીન કર્યા હતા. (જુઓ પા. ૩૦ દ. ૧ હું ૫. ૧) આ આતશબહેરાંમ બનાવવા માટે મચકુર “ખોરાશાન”થી પહેલો આલાત મંગાવ્યો હતો અને તે વડે આતશબહેરાંમ પરકવાની ક્રિયા કરી હતી (જુઓ કીસ્સે સંજણુ ત્યા કુપ નીરંગ) કે બમારે ધરાંનમ અને સંજણુમાં એકજ જરથોસ્તી મહજમ પાળનારો ટોળો હતો; અને તેઓમાં સરોશની દનુમનનીજ કુસ્તી જયેજ હતી તે કુસ્તીનાં “આલાત” નો સીવસીલો અને ધરાંનશાહ આતશબહેરાંમ સંજણુ ટોળાની મગરૂરી સમાન એક હિન્દુસ્તાનનાં જૂના “આલાત” તરીકે જાળવાયેલી છે. કેમના મજદાની કુસ્તીનો રિવાજ હિન્દુસ્તાન આવ્યા પછી કેમ અને હમારે પડ્યો હોય, તે નહી જણાયું નથી પણ નીચલી તવારીખ પરથી જણાય છે કે, ૬૦ સં ૧૪ મી સદી કે, જે સદી પારસી તવારીખમાં સાથી પાયામાલો કરનારી સાથી ખરમસ્ત, અને સાથી નહેસ્ત ખુહારી ખરી થઈ ગઈ છે, કે જે સદીમાં વરીયાવની ખાનુઓની કતલ ચાલી હતી, તેજ સદીમાં સંજણુ પર ચકાઈ આવી પારસીઓની કતલ ચાલી પારસી

જનોનો નાશ થયો હતો, એજ રીતે એજ સદીમાં ચાંપાનેરનાં જરથોસ્તીઓની કતલ ચાલી, તેઓ પર આક્રમો અને જુલમો પડ્યા હતા. આ જુલમોનાં નાશ બામથી તેઓની હાલત જુદીન જેવી થઈ પડી હતી, તેઓ સુદરેહ કુસ્તી વગર રખડતા જેવા થઈ ગયા હતા; કેટલાકે જુદીન લાશોની ખાંધ મારતા હતા. એખેદો જેમ ગમે તેમ ક્રિયાઓ ચલાવતા હતા, તેઓ પાસે આજ્ઞાત જેવુંબી કાંઈ હતું નહિ. જેની કેટલીક સાહજતો “કીરસે કાઈશ અદશાદ,” તથા “તવારીખે નવસારી” વીગેરેમાંથી મળી શકશે. આવા સંજોગો અને મુસીબતો વચ્ચે કેટલાકે સરોશની કુસ્તી જૂની જઈ કેમના મજદાની કુસ્તી કરવા લાગ્યા હોય, અને કેટલાક અસલ સરોશનીજ કુસ્તી કરતા ચાલુ રહ્યા હોય, અને આવા સંજોગોમાંજ ત્યારપછી ધરાંન સવાલો પુછાયા હોય; અને જેનાં જવાબમાં ધરાંનથી ખુલ્લે ખુલ્લું સરોશની કુસ્તી કરવા જણાવેલું છે. નહેરત ચાઈમી સદીથી પારસીઓની પાયમાલી અને ખાનાખરાખી થવા માંડી ત્યારથીજ પારસીઓના ધર્મની અને એતેકાદની ખરમાદી થવા માંડી હતી. તે સાથેજ સરોશની કુસ્તી જૂલાતી ગઈ, ને કેમના મજદાની કુસ્તી થવા માંડી હોય તે હિપલા દાખલા પરથી જાણી શકાય છે. વળી મી. માદન આગળ ચાલતાં જણાવે છે કે, “એવણે તથા ખીજ અંગત એતેકાદ મુજબ ચાલવાનો દાવો કરનારા સાહેબોએ સમજવું જોઈએ કે, ધર્મ, તેનાં બહુતરો, અને તેના ક્રિયાકામોનાં સંબંધમાં એમ બધાઓજ પોતાનાં અંગત એતેકાદ પ્રમાણે ચાલવા માંગે તો કોમની શી દશા થાય?” અને આગળ ચાલતાં એઓ બાઈબલપે છે કે, “જુતકાળમાં કેટલાક જરથોસ્તીઓએ પોતાનાં અંગત એતેકાદ અને અંતઃકરણના અવાજ મુજબ ચાલવાની શેખી કરવાથી કોમને કેવી મોટી મુશ્કેલીમાં હિતરવું પડ્યું હતું તે જુદીન કેસ, ક્રિમેટોરિયમ હિતું કરવાનાં, તથા લાશોને દાટવાની જીકર વીગેરે બનાવો હિપરથી માલમ પડે છે.” વીગેરે.

હવે મી. માદન અંગત એતેકાદનાં સવાલને જુતકાળનાં જુદીન ક્રિમેટોરિયમનાં અને ખીજ જુદીન સવાલો સાથે બેળી નાંખવાની કોષેમ કરી જાહેર આલમને આડું અવલું સમજાવે છે. સરોશની ક્ષુમનની કુસ્તીને લગતો મારો એતેકાદ તો અસલ ખરી જરથોસ્તી તરીકતને સજીવન કરવાનો છે જ્યારે જુદીન ક્રિમેટોરિયમનો સવાલ તો નાસ્તીક એતેકાદથી હિતન થએલો છે કે જે સવાલ માટે મી. માદન જણતાજ હશે કે, જે કહેવાતા કાષ્ઠોલોજનાં ધર્મ અભ્યાસીઓએ સુક્કાં લુખ્યાં બ્યાકરણનાં અભ્યાસથી પોતાનાં ભેંજનાં કાંટા મુજબ અવસ્તાઓનાં તરજુમાઓ કરી છેલ્લાં ૫૦ વર્ષ થયાં કોમમાં ધાર્મિક બાબદેનું ડામાંડોલપણું અણ્યું છે. તેનાજ પરિણામે કોમનાં એક વર્ગમાં જુદીન ક્રિમેટોરિયમનો સવાલ હિતન થવા પાંચો છે; અને ક્રિયાકામો પર ઢાંકણું વળવું ગયું છે. મી. માદન ધાર્મિક ફરમાનોની વાતો કરે છે પણ થેડાં વર્ષો પર દસ્તુર ખુરશેજી પાવરી ફસલી દસ્તુર બન્યાં ત્યારે તેઓ સાંમે જે સાહેબોએ જેહાદ જગાડેલી તે વેળાએ દસ્તુર પાવરીએ જણાવેલા ધાર્મિક માસીક “ચેરાગ” ચોપાન્યામાં ૧૪ સવાલો પુછ્યા હતા. જેમાં કહેવાતા ધર્મ અભ્યાસીઓએ અને ધર્મ ગુરુઓએ ધર્મને કેમ ચુર્યો છે; અને ક્રિયાકામો અને નહાન કેમ જાળવે છે તેનો સચોટ જવાબ આપ્યો હતો, તે પર મી. માદન ફરીથી ખ્યાંન આપશે તો જણાશે કે, સરોશની ક્ષુમનની કુસ્તીથી ધર્મનું નખોદ વળે છે કે, કોણથી વળ્યું છે? કેટલાક જરથોસ્તી કહેવાતાઓ અંગ પર સુદરેહ કુસ્તી રાખતા નથી, જે બેરાં અને મરદો જરથોસ્તી તરીકાથી

હિલટા ચાલી ઉઠાડે માંથે બેઠાક ફરે છે જેઓ ખીડી સીંગરેટ કુંડે છે, જેઓ માસીક માંદગીની તથા સુવાવડ વખતની પહોરેણ કરતાં નથી તેથી કામની શી દશા થઈ છે તે મી. માદનને જણાવું નથી? વળી મી. માદન અણગમની અમ્માં બની સવાલ પુછે છે કે, 'નહાન આપતી વેળા નીરંગને બદલે હોમનું પાણી વાપરવાની શરૂઆત કરશે, તે તમે ચલાવી લેશો કે?' મી. માદનજી નીરંગને બદલે હોમ પાવાની શરૂઆત તો આપનાંજ કેટલાક દસ્તુરો મારફતે અને આપનાં ટોળાનાં કેટલાક પંથકોમાં થઈ ચુકેલી છે અને એ રિવાજ આપનાંજ કહેવા પ્રમાણે જે મોખેદો અને દસ્તુરો કામનાં અને જરબોસ્તી ધર્મનાં "સેવકો" છે તેઓથીજ શરૂ થઈ ચુકી છે તે બધું ચાલે છે પણ સરોશની દનુમનની કુસ્તી નહિ ચાલે, કારણકે તે બજાવામાં પછી લાંબી છે તે કેમ બને? પણ જો "નીરંગે કુસ્તી ખરતન"માં હોરમબદ ખોદાએથી કરવાની જણાવેલી છે, તેવી ટુંકી હોય તો ચાલે! ?

દસ્તુર ખરજોરજી મીરજાં.

હમારા ઉદવાડેનાં બહાને ઇલમાઉ મરહુમ દસ્તુરજી સાહેબ દસ્તુર ખરજોરજી મીરજાં કે જેઓ ઉદવાડાનાં મીરજાં કુટુંબનાં કારસી અને અવસ્તાનું સાઈ ગાન ધરાવનાર કાબેલ દસ્તુર થઈ ગયા છે. તેવજ સરોશની દનુમનની કુસ્તી કરતા હતા, તે મારા આપેલા દાખલા માટે મી. માદન શરૂઆતમાં મોટું કકરધસ મથાળું કરતાં જણાવે છે કે, "સરોશની કુસ્તીના સંબંધમાં મરહુમ દસ્તુરજી ખરજોરજી મીરજાંનાં નામ સાથે એરવદ ઉનવાલાએ લખેલી છુટ" મી. માદન શા આધારે કહેવા માંગે છે કે, હમોએ દસ્તુર ખરજોરજીનાં નામ સાથે છુટ લીધી છે? મી. માદન ઉદવાડાની બૂતકાળની શું માહિતી ધરાવે છે? અને ઉદવાડાની તવારીખ કેટલી જાણે છે? કે, મી. માદન જાહેર આજ્ઞમને આંજવા માટે આવેા અણગમનપણે ઓરંગો મારવાં બહાર પડ્યા છે? વળી એ બાઈ આગળ અજ્ઞયમ થતાં જણાવે છે કે, "અજ્ઞયમ જેવું તો એ છે કે, મરહુમ દસ્તુરજીને એમનાં કુટુંબીઓએ કે તેમનાં નજદીકનાં સગાંઓએ કે, ઉદવાડામાં કેમના મજદાની કુસ્તી કરનારા કાઈપણ ખુઝોર્મ મોખેદોએ સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી કરતાં જોયા નહિ પણ માત્ર એરવદ ઉનવાલાએ અને તેમનાં પક્ષકારોએજ જોયા વીગેરે" મી. માદન દસ્તુર ખરજોરજીનાં અને તેઓનાં કુટુંબનાં કેટલાક હેતાળુ હોય, અને ઉદવાડાનાં કેટલાક જણકાર હોય તેમ ઉપર મુજબ મરહુમ દસ્તુરજીનાં કુટુંબની દિલ્લોજી જીતવાની અને એ બહારે હમોને દસ્તુરજીનાં કુટુંબીઓ સાથે અઠડાવી મારવાની બાજી રમે છે. પણ દસ્તુર ખરજોરજી મીરજાં સરોશની કુસ્તી કરતા હતા એ ઉદવાડામાં અને તેઓનાં કુટુંબીઓમાં જાણીતી બાબદ છે. છતાં આજે ઉદવાડાની પક્ષાપક્ષીમાં કેટલીક સાચ્ચી બાબદોને જેને જેમ કાવે તેમ ખોટી પાડવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે, હમારા ટોળામાં વડી દસ્તુરી ગાદી દસ્તુર કુટુંબની અને ખીજી ગાદી મીરજાં કુટુંબની છે. તે એક નાનામાં નાનું બાળક પણ જાણે છે. છતાં પક્ષાપક્ષીના અંગત કારણે એ બાબત ખોટી છે એમ પણ કેટલાક સાહેબો કહેવા બહાર પડ્યા છે! પક્ષાપક્ષીના કારણમાં સત્તમનું આ ખુલ્લું ખુન થાય છે. તેમ જો દસ્તુરજી ખરજોરજી મીરજાંની બાબતમાં કોઈ કહેવા નિકળે તો હું જરાખી અજબ થઈશ નહિ. જો કે મી. માદન લખે છે તેમ "મેં" યા મારી પક્ષનાઓએ એવજીને કુસ્તી કરતાં જોયા નથી" આ શબ્દો મી. માદન જેરવાજખી લખે છે. પણ એવજી માટે હમારી પક્ષનાજ નહિ પણ આખા ગામનાં અસલ ખુઝોર્મીજ દંતકથા

રૂપે બોલાવું આવ્યું છે અને એ વાત પહેલીએ મરફુમ દસ્તુરજીના વડા બેટા ટેમુલજી મીરજને મુખથી સંભળી હતી. અને એ એઓના કુટુંબીઓમાંથી જણીતી વાત છે. છતાં હમો પુછીશું કે મી. માદન હમારાં મામની શું માહિતી ધરાવે છે કે, આવું પુરતી તેહરીક ક્યાં વમર, લખી, વાંચનારી આલમને આડે રસ્તે દોરવા માંગે છે ? પણ આવા ખુદ હિંદવાડાનાં લખલાઓથી હમો તો આજે કહેવાને સામર્થ્યવાન છીએ કે, હમારું સરોશની દનુમનની કુસ્તીવાલુ લખાણ બહુજ મુસ્તહીમ હતીએ ઉપર રચાયલું છે.

મારી ચેલેન્જ.

અસલ સરોશની દનુમનની કુસ્તી કદીમી ટોળામાં સચવાઈ રહેલી છે તે ખોટી છે યા ઉપજવી કાઢેલી છે એમ પુરવાર કરવાની મેં ચેલેન્જ કરી હતી તેનો જવાબ આપતાં મી. માદન જણાવે છે કે, “શહેનશાહીઓની કેમના મજદાની કુસ્તી ખરી છે અને કદમીઓની કુસ્તી ખોટી છે આમ ચેલેન્જ કરીને એરવદ ઉનવાલા તકરારનાં મેદાનમાંથી અલગ થઈ જઈ કદમીઓ સાથે શેનશાહીઓને અથડાવી મારવાની બાજી ખેલે છે.” વીગેરે પણ જ્યારે મી. માદન હમારી ચેલેન્જ ઉપાડી શકતા નથી ત્યારે તેને બીજી રીતે જાહેર કરવાની કોષેશ કરે છે, હમો અત્રે શેનશાહી યા કદમી વચ્ચેની તકરાર કરતાજ નથી, હમો તો એમ કહીએ છીએ કે, જે અસલ સરોશની કુસ્તી કદીમી ટોળામાં જળવાઈ રહેલી છે તે શું ખોટી છે ? જ્યારે અવસ્તા અબ્યાસીઓ કદીમી ટોળો ૨૦૦ વર્ષ પર ખરપા થએલો જણાવે છે તો એ ટોળો અસલ ઇરાંનની સરોશની કુસ્તી ક્યાંથી લાવ્યો ? અને જો કુસ્તી ૨૦૦ વર્ષ પરની બનાવટી હોય યા પાછળથી ઉપજવેલી હોય તો તે સાબિત કરી આપવા મેં ચેલેન્જ કરી છે. એમાં મેં દબરાવા જેવું શું કયું છે ? હમો તો કાઢને દબરાવા માંગતા નથી પણ મી. માદનજ બપકા બરેલાં મથાલાંમાં ખીન અર્થનાં લાંબાં લય લખાણો કરી જાહેર આલમને આંજવાની અને હમોને દબરાવવાની પેરવી કરે છે.

હલીલ ૧ લી ૭૮ રેવાયત.

મી. માદન ૭૮ રેવાયત માટે ખુલાશો કરતાં જણાવે છે કે, “૭૮ રેવાયત”માં જે સધળા ખીનાઓ આવી છે તે શહેનશાહી ટોળાના રીત રિવાજોનું વર્ણન કરનારી નથી, પણ એ કદમીઓ માટે લખાયેલું છે અને ૧૯૦૮ના જુદહીન કેશમાં નામદાર કોર્ટે એને સત્તાધારી માનવા ના પાડી છે.”

મી. માદનની આ હલીલો માટે સવાલ પુછવાની રજા લઈએ છીએ કે, જ્યારે મી. માદન પોતાના આગલા લખાણની શરૂઆતમાંજ જણાવે છે કે, જ્યારે હિન્દુસ્તાન આવ્યા તે વેળાના સધળા જરથોસ્તીઓ એકજ ટોળાના હતા અને હિન્દુસ્તાનના પારસીઓમાં શહેનશાહી અને કદમી ટોળા જેવું કાંઈજ હતું નહિ, અને ફક્ત એકજ શહેનશાહી ટોળો કહેવાતો હતો. તેમજ ઇરાનમાં પણ કદમી શહેનશાહી ટોળા જેવું કાંઈજ હતું નહિ, અને ફક્ત એકજ શહેનશાહીજ ટોળો હતો, તો પછી ઇરાનના દસ્તુરો મોખેદો અને બહેદીનોએ ૭૮ રેવાયતના જવાબમાં ઇરાનથી કદમી રિવાજના રિતરજોની સરોશ બાજની કુસ્તીની રજામ ક્યાંથી જાણી અને ક્યાંથી લખી મોકલી ? જે ઇરાનમાં કદમી ટોળાની હસ્તીજ નથી, કદમી ટોળો છેલ્લા

૨૦૦ વર્ષ પર હિન્દુસ્તાનમાં બરખા થયો હતો તો, ધરાનના લોકોએ કદીમી રશમની કુસ્તી જાણી ક્યાંથી ? અને ૭૮ રેવાયતમાં ક્યાંથી લખી મોઢલી, એ એક મુખ્ય સવાલ છે ? માટે મારી માન્યતા છે કે, ૭૮ રેવાયતનું લખાણ શહેનસાહી ટોળા માટેનું છે અને ધરાનમાં શેનસાહીજી ટોળો હતો એમ ખુશી સામેતીઓ એ લખાણ ઉપરથી મળે છે, છતાં જો મીં માદનના કહેવા પ્રમાણે એ “ ૭૮ રેવાયત ”નું લખાણ કદીમીઓ માટેજ હોય તો, અસલ જુની સદરે કેતાબ કે જેને આજના લગભગ સમજા અબ્યાસીઓ શહેનસાહી ટોળા માટેની જણાવે છે તે સદરે કેતાબના લખનારા ધરાનના દસ્તુરો માટે ૭૮ રેવાયતનો જવાબ આપનારા ખુદ ધરાનનાજ દસ્તુરો ત્યાં મોખેદો ખુલાશો કરતાં ખુલ્લું જણાવે છે કે—

બાજે હીન્દોસ્તાનના મોખેદો સદર નજરમાં ૩૯માં દરવાજાની ખેતો ઉપરથી બહેશ કરે છે. જે ધરાનનાં દસ્તુરોએ એ સદર જોડી છે અને ખેત કીધાં છે તેહેમાં કેમના મજદા કહી છે તે બાબદમાં તમે બોખેગોની ખીદમતમાં જાહેર કરીએય કે, બહેસ્ત બહેરે જરથોસ્ત બહેરાંમ યજ્ઞ જનત નશીન મોહા રસ્તમે ખેતનાં વજનને વારતે કેમના મજદા કહી છે એ વાત ઉપર હિન્દુસ્તાનનાં મોખેદો બહેશ બેજાહ કરે છે.” વીગેરે જો “ ૭૮ રેવાયત ” કદીમીજ રીત રિવાજોની હોય તો પછી “ ૭૮ રેવાયત ” નાં લખનારાઓ શહેનસાહી જાણીતી અને ધરખમ “ સદરે ” કેતાબનો દાખલો શા માટે આપે છે કે જેમાં ખેતખાજમાં “ સરોશ બાજ ” ને દુકમાં “ કેમના મજદા ” તરીકે મણેલી છે. આટલી પુરતી સાહજતો છતાં શું મીં માદન “ ૭૮ રેવાયત ” નાં લખનારા દસ્તુર-મોખેદોને પણ ખોટા પાડવાનો દાવો કરે છે !

વળી મીં માદન નામદાર કોર્ટે ૧૯૦૮ ના ચુકાદામાં ૭૮ રેવાયતને સતાદાર માનવા ના પાડી હતી એવો ઓરંગો મારે છે, પણ જ્યારે ૧૯૦૮ નાં નામદાર કોર્ટના આખા ચુકાદામાં ૭૮ રેવાયતનાં ફક્ત ૧૩ માં સવાલ પર નામદાર કોર્ટની તપાસ લિવાય બીજા કશા બોલો જણાવેલા માલમ પડતા નથી છતાં મીં માદન પોતાનો બચાવ કરવા આખી રેવાયતને ખોટી પાડવા નીકળ્યા છે એ ધણુંજ અજાણ્ય જેવું છે !

હલીલ બીજી: હમેસ્તાન કેતાબ.

હમેસ્તાન કેતાબ નજર (૧૪) સદર પાનું ૫૫૦) દરવાજો ૩૯ મો તેમાં જણાવેલું છે કે, પાદીઆજ કરે માને હાય મોહું ધોએ તેહવારે મોહું બંધ કરે શા વારતે જે મોહામાં પાણી નહિ જાય અને મોહું ધોતી વખતે અધેમ વોહી એક પહે મોહું નુછીને સરોશ બાજ પહે.

ઉપલો હમેસ્તાન કેતાબનો ગુજરાતી તરજુમો મીં માદન ખોટો જણાવી તે માટે વધુમાં એમખી જણાવે છે કે, લખનારે જાણી જોઇને કેમના મજદાની જગાએ સરોશબાજ શબ્દ દાખલ કર્યો છે વીગેરે. મીં માદન જણાવે છે તેમ લખનારે “ જાણી જોઇને કેમના મજદાની જગ્યાએ સરોશબાજ શબ્દ મુક્યો નથી,” પણ આપણે જેમ ઉપર જોયું તેમ અસલ ખેતખાજમાં સરોશબાજને કેમના મજદા કહેતા હતા તે આધારે લખ્યો છે, અને એ ખોટો નહિ પણ ઉપલી સહાજતો જોતાં તદન ખરો છે. વળી કારસીનાં અંગ્રેજી તરજુમાની સાહજતો ટાંકી તેને ખરો જણાવે છે. પણ એ અંગ્રેજી તરજુમો કરનાર ખરોજ છે એમ કેમ કહી શકાય ! શું મીં માદન આ ખરું છે અને આ ખોટું છે એમ કહે તેની મુદાર પરજ

પારસી ટામ ખરું માતી આલશે ? એક પારકો અગ્રેજ લેખક આપણા અવસ્તાની અને ફારસી બેતોની ગુણ શીલસુધી કેટલીક સમજી શકે, કે તેજ તરજુમે આપણે ખરો માનવો જોઈએ ? મીં માદન આ તમારા પેતાનાંજ અભિપ્રાયની હલીલો અત્રે ટકી શકતો નથી.

હલીલ ત્રીજી=નમર (૧૪) સદર પાનું ૫૫૫ દરવાજો ૫૪ મો ખામદાદને વખતે સુતો ઉઠીને પહેલો નીરંગ લીએ પછીથી પાણીથી પાદીઆજ કરે ઇઆને હાથ મોઢું ધોએ પછી સરોશખાજ પઢે અમર કોમ શખસ નીરંગ લીધા વગર અવસ્તા પઢે તો તેહનાં અવસ્તા ખુદાની દરખ હમાં કયુલ નહિં થાએ !

આ ત્રીજી હલીલનો જવાબ મીં માદન બે અગ્રેજ લેખકોની સાહદત આપી ઉપર મુજબજ પેતાનો અનુમાનનો અભિપ્રાય આપે છે પણ તે માનવા જોગજ નથી.

ચોથી હલીલ સદરે યુનદેશ.

મીં માદને પેતાનાં આગલો લખાણમાં સદરે નસરનો જમાનો ધણો પુરાણો જણાવી તેનો દાખલો કેમના મજદાની કુસ્તી માટે લખીજ ઉકમાધથી અને તેને ધણુંજ વજણ આપી ટાંકયો હતો. જ્યારે એજ સદરેનાં ખીજ ભાગમાં સદરે યુનદેશમાં સરોશખાજથી કુસ્તી કરવા જણાવેલું છે તે માટે એક શબ્દ પણ લખ્યો હતો નહિ કે, જે બેઉ ભાગોનાં તરજુમાં એકજ જણીતા અબ્યાસી એરવદ જમનજી નસરવાનજી ધાબર એમ. એ. એ કરેલો છે તે તરજુમે હમોએ નીચે મુજબ મીં માદનને ટાંકી બતાવ્યો હતો કે,

“જ્યારે મોઢું ધોવાનું હોય ત્યારે પહેલાં અપેમ વોહુ પઢે અને પછે હાથ પર પાણી નાંમે અને જ્યારે મોઢું ધોયું કે, કાંધપણ બોલવું નહિ, અને પછે સરોશ ખાજ પઢે અને અહુનેમ વધરીમ પઢે યથા અહુવધયો કેમના મજદા પઢે વીગેરે (સદરે યુનદેશ પાનું ૧૫૩-૫૪ ખાજ ૮૫ મો ફકરો ૪ થો.)

ઉપલા હમારા દાખલાનો મીં માદન જવાબ આપતાં જણાવે છે કે, આ લખાણ તદન અસ્પષ્ટ છે વીગેરે જ્યારે “સદરે નસર” કે જે કેતાબને મીં માદન તેમજ ખીજ અવસ્તા અબ્યાસીઓ મોઢું વજન આપે છે કે જેમાં કેમના મજદાની કુસ્તી કરવા જણાવેલું છે. અને તેનો તરજુમે આપણા જણીતા અબ્યાસી એરવદ જમનજી ન. ધાબરે કરેલો છે તે મીં માદનની નજરે ખરો દેખાય છે; અને એજ કેતાબનાં ખીજ ભાગમાં સદરે યુનદેશનો તરજુમે પણ એજ એરવદ જમનજી ધાબરે સરોશખાજની કુસ્તી માટે કરેલો છે તે મીં માદનની નજરમાં અસ્પષ્ટ અને ખોટો લાગે છે એ મીં માદનનું લખવું કેટલું વાજબી કહેવાય ? એનું તોલ વાંચનારી આલમ કરશે ! ઉપલો “સદરે યુનદેશનો” તરજુમે આટલો સ્પષ્ટ લખાયલો છે છતાં મીં માદનને સદરે યુનદેશના ૮૫ મો ખાજ શું મતલબે લખાયલો છે તે ચોકશપણે કહેવું અશક્ય લાગે છે, એ હમારી તેમજ વાંચનારી આલમની મોટી અજબબી છે; અને વળી “સદરે-નસર” અને “સદરે યુનદેશ” બેઉના તરજુમા કરનાર એકજ અવસ્તા અબ્યાસી એરવદ ધાબર છે છતાંખી મીં માદનની નજરે બધું અચોક્કસજ આવે છે કાંચ નહિ એરવદ ધાબરેખી પેલા હમેસ્તાનનાં ગુજરાતી તરજુમે કરનારની માફક એમાંખી સરોશખાજ જણી જોઈને લખી મુકી હોય ! ધન્ય છે મીં માદનજીની કળાયાજને !!

દલીલ ૫ મી: હમારી ૧૦૪ વર્ષની પુરાણી કેતાબ.

હમોએ હમારા વડીલોની ૧૦૪ વર્ષની પુરાણી ચોપડીનો દાખલો આપ્યો હતો તેની દલીલમાં મીં માદન એવું જણાવે છે કે, “૧૦૪ વર્ષ પર હિવાડામાં સરોજની કનુમ-નની કુસ્તીનો રિવાજ ચાલુ હતો, તે અનુમાન સદંતર કલ્પિત છે, આગલા વખતમાં જાહેર છપવાની કળા જણાયેલી હતી નહિ, ત્યારે મોખેદો પોતાની જાણ મારે જે કાંઈ હકીકત આવે તેની નોંધ કરી લેતા, લગભગ ૨૦૦ વર્ષ પર કદીમી ટોળા હિયાતીમાં આવ્યો; અને તેઓએ પોતાનાં જાણતર ક્રિયા વીગેરેમાં ફેરફાર કર્યો તે ખીનાં સુત નવસારી હિવાડા, વીગેરે સ્થળોનાં મોખેદોને જણાયેલી હતી, જેમ આજે ન્યુસપેપરોમાં આવેલી અગત્યની ખાબદોનાં કટીંગ્સો કાપીને આપણે આપણી પાસે રાખ્યે છીએ, તેમ આગલા વખતનાં મોખેદો પોતાનાં ટોળોની કે ખીજઓનાં પંથની જે કાંઈ હકીકત આવે તેની નોંધ પોતાના હાથ દસ્કતે કરી લેતા હતા વીગેરે.”

મીં માદન આ બધી નાનાં બચ્ચાને સમજાવવા જેવી વાતો કરે છે. મીં માદનનાં પોતાનાં ઓરંગામાર કલ્પિત અનુમાનો ખરાં કહેવાયને ખીજઓના દાખલાઓ સહીત અનુમાનો પોતાં કહેવાય. એ પરજ મીં માદનની સર્વે લખાણની મુત્તર છે ! મીં માદનને એવું જણાયું છે કે, ૧૦૪ વર્ષ પર જાહેર છપવાની કળા જણાયેલી હતી નહિ. જ્યારે મુજબ સમાચારનું પંચાગ આજે ૧૨૫ વર્ષથી છપાય છે. અને ખીજ કેટલાક જાહેર છાપાઓ ૧૦૮-૧૧૫ વર્ષો કુદાવી ગએલા છે તે મીં માદન પોતાના પક્ષપાતથી એટલા અજ્ઞાન બની ગયા છે કે તે તેઓને કદાચ નહિ જણાવું હોય ! કદીમી ટોળાની ચર્ચા બર્ય, નવસારી કે તે લોકને લગતા ટોળામાં થાય તે કુસ્તી સાથે અને તેઓની ક્રિયા સાથે હિવાડાનાં મોખેદોને સનાન સુતક શું હોય કે, પોતાનાં શહેનશાહી ટોળાની ચોપડીમાં પોતાની શહેનશાહી “ પાઠીઆવ ” કુસ્તી કરવાની વીગત રહેવા દષ્ટ કદીમી ટોળાની કુસ્તીની વીગત લખી જાય ? અને વળી એમથી લખી જાય કે, “જે સાહેબે કમાલ છે તે અક્કલથી પીછાને છે (અને) જે અક્કલ સાહેબો છે તે એ વાતને કેતાબથી (વાને લખાણથી) પીછાનતા નથી.” શું હિવાડેનાં અસલ વડીલો એટલા બધા ગમાર હતાં કે, જે પોતે જાને કીધેલી ક્રિયાઓની ચોપડી લખે તેમાં પોતાના ટોળાની શહેનશાહી કુસ્તી લખવાની રહેવા દઈ લાગલી કદીમી ટોળાની કુસ્તી લખી જાય શું મીં માદનની આવી સુર્ય પર ધુળ છાંટવાની યુક્તિ કાંઈ ચાલવાની છે ? શું વાંચનારાઓને મીં માદન એટલા બધા ગમાર સમજે છે !

વળી આમળ ચાલતા મીં માદન જણાવે છે કે, તમારી પોતાની પાવ મહેલની ક્રિયાની ચોપડીમાં કેમના મજદાની કુસ્તી શા માટે જણાવી છે વીગેરે મી. માદને મારી પાવ મહેલની ક્રિયાની ચોપડીનો પુરતો અજમાલ કીધો હોય એમ જણાવું નથી. મારી એ ચોપડીમાં પાઠી આવ કુસ્તી કેમ કરવી તે ખીના ખીલકુલ જણાવેલી નથી કંપણ પાના ખીજ પર બરસ્તુમ દેવાની વીગત લખેલી છે તેમા જ્યારે બરસ્તુમ દેનારો બરસ્તુમગાહમાં “ખુપ” માને અમલ સાથેજ નાહી કપડાં પહેડે છે ત્યાં જણાવેલું છે કે, “દિલ નુછી ઈંજર પાલડી સાથના કહાડી મુકેલાં કપડાં પહેડી અને પદાન નીચુંજ ખાંધેલું રાખી ઉચકે નહિ પછી ખાંધ ઉપર કુસ્તી મુકી કેમના મજદાથી પઠી કુસ્તી કરે,” મીં માદન પાવ મહેલની ક્રિયાની ખુખી સુમળ્ય

હતે તો જાણી શકતે કે, આ જગ્યાએ ખરસ્તુમ દેનારો ખુબવાલો મોખેદ કિયાના અમલમાં હોવાથી તેનાથી આ જગ્યાએ નાહીને પહેલાની અધુરી કુસ્તી કેમના મજદાથી પુરી કરીધા વગર “પાઠી આવ” કુસ્તી થઈ શકતી નથી. પરંતુ મારી “પાવ મહેલની કિયા-ઓ”ની ચોપડીના ૧૬૯માં પાનાની કુટ નોટ પર નવજોતની કિયા માટે જણાવેલું છે તેમાં લખેલું છે કે, ‘પહેલાં જગ્યાને દાહર અહુરમજ્દની ક્ષતુમનથી કુસ્તી બંધાવી બાજ મુઠી પછી સરોશની ક્ષતુમનથી પાઠી પેલા જગ્યાને કુસ્તી બંધાવવી જોઈએ એમ મારી ચોપડીમાં ખુલ્લે ખુલ્લું લખેલું છે છતાં મીં માદન આવું જોડું લખી મહેર આલમને આડે રસ્તે દોરવવાની પેરવી કરે છે એ એમના જેવા અજ્ઞાસી માટે શોભા આપનારું નથીજ.

દલીલ ૧ ઠી: દસ્તુર પાલણીનું ફરજિયાતનામું.

વળી મીં માદને દસ્તુર પાલણીનાં ફરજિયાતનામાં માટે હંછેડાઈ પડી ખુબ લંબાણ બખાલા કહ્યા છે, અને હમારા પર અંગત હુમલાઓ કર્યા છે. મીં માદનને હમારી બધી અમલ લેખીત દલીલો પણ પાયા વગરની અને ઉપજ્જવી કહાડેલી કલ્પિત લાગે છે. અને મીં માદને પોતે કલ્પિત ઉપજ્જવી કહાડેલાં અનુમાનો ખરાં કહેવાડવાનો દાવો કરે છે. જ્યારે “ફરજિયાત નામામાં” કેટલીક કુસ્તીની શીલસુરી લખેલી છે તેમાં ૨૩ માં પાને છેલ્લે નીચે બીજી મરતબે સરોશબાજ પઠે એમ મોગમ લખેલું છે પરથી ખુલ્લું અનુમાન થઈ શકે છે કે, પહેલાં સરોશની કુસ્તી કરી પછી બીજી મરતબે સરોશબાજ બજુવી જોઈએ. એ માટે મીં માદન જણાવે છે કે, કેમના મજદાની કુસ્તી કરનારા મોખેદ-મહેદીનેતે હાવન ગેહમાં બે ત્રણવાર સરોશબાજ બજુવાને મોકા આવે છે. અને બણે છે. અને મીં મોહીનાં અગ્રેજી તરજુમાનો દાખલો ટાંકે છે વીગેરે.

આજે હાવનગેહમાં સરોશબાજ ત્રણ વખત બજાતી હોય ત્યાં દસ વખત બજાતી હોય તેની અહીં તકરારજ નથી તેમ હમો દસ્તુર પાલણીનાં ફરજિયાત નામામાં જે કેમના મજદાની કુસ્તીનું લંબાણ વર્ણન કર્યું છે તે માટે જરાબી ના પાડી નથી. પણ એમાં ૨૩ મે પાને બીજી મરતબે સરોશ બાજ પઠે એમ મોગમ લખેલું છે તે પરથી હમારું ખુલ્લું અનુમાન થઈ શકે છે કે, પહેલાં સરોશની કુસ્તી કરી પછી બીજી મરતબે સરોશ બાજ બજુવી. શું મીં માદન કાલે બે વાર ને ત્રણ વાર હાવનગેહમાં સરોશબાજ પઠવાનો મોકા આવે છે તેથી એમાં એમ લખેલું છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય આપે છે તે ખરો છે? મીં માદન એટલા બધા તે શું શીલસુર છે કે, એવણુ જે કહે તે હમારે અને વાંચનારી આલમને બધું ખરુંજ માનવું જોઈએ? અને તે શા આધારે?

નીરંગે કુસ્તી બસ્તન.

મીં માદને પોતાનાં આગલા લખાણમાં “નીરંગે કુસ્તી બસ્તન” નાં દસ્તુર નેરીઓશંગ ધવલનાં સંસ્કૃત લખાણનો દાખલો આપ્યો હતો, જેમાં કુસ્તીની શરૂઆત ફક્ત “અહુરમજ્દ જોદાએથા” કરવા જણાવેલી છે છતાં તેમાં મીં માદને કેમના મજદાથી કુસ્તી

કરવા જણાવેલું છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો, તે સામે હમારી દલીલ એ હતી કે, આ લખાણમાં કુસ્તીની શરૂઆત રૂઢી “અહુરમઝદ ખોદાએથી” કરવા જણાવેલી એમાં પહેલાં શરૂઆતમાં “કેમના મજદા” બણવી કે “સરોશની દનુમન” બણવી એવું કશું જણાવેલું નથી તેમજ પાછળ “આસ્તુ ઇતીશ” પછી “અપેમ વોહુ” બી બણવા જણાવેલું નથી છતાં “કૃત નિશ્ચયતા પરિપુર્ણ” માને કુસ્તીનું બણતર પુરું થએલું જણાવે છે. આ અધુરાં લખાણ માટે મીં માદન પોતા તરફથી કેમના મજદાની કુસ્તી કરવાનો અભિપ્રાય ઠોકરાં બેસાડે છે કે જે લખાણમાં “કેમના મજદા” જેવો ભોલખી નથી. છતાંબી એ લખાણ માટે આપણે કબુલ કરીએ કે, એ સંપુર્ણ કુસ્તી કરવા માટે લખેલું છે. તો એ માટે હમારો અભિપ્રાય એ છે કે, એમાં સરોશની દનુમન બણી પછી કેમના મજદાથી અહુરમઝદ ખોદાએ થયા અહુવઘયો ૨) અપેમવોહુ ૧) જસમે અવંધહે વીગેરે બણી તમામ કરવી એવું જણાવેલું હોય. અને નીરંગે કુસ્તી ખસ્તનનો ખરો અર્થ એજ થાય છે વીગેરે એનાં જવાબમાં મીં માદન “પાદીઆખ કુસ્તીનાં બણતરની રચના નહિ સમજવાને કારણે હિમા કીધેલા સવાલો” એવાં મથાળાં હેઠળ પોતે કેટલાક પક્કાં ચોખ્ખાથેગર હોય તેમ, કોઈ અમણુ અને અમણી મોખેદોને સમજાવવાની કોશિષ કરતાં હોય તે હપે છે કે, “મોખેદ સાહેબો નાની મોટી બાજ મુકયા પછી, હોમ ગાળવાની ક્રિયા પછી, દરેક ફેસ્તાની બાજ મુકયા પછી મજદાને વિસપરદ વંદીદાદ વીગેરે ક્રિયાએ પછી અહુરમઝદ ખોદાએથી કુસ્તી ખાંધે છે. મીં માદન એક સાધારણ એરવદ બણે એવા દાખલાઓ આપી “નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન”નો મરડી મોચરીને પોતાનોજ અર્થ ખરો કરાવા જહેમત કરે છે પણ એવી ક્રિયાઓમાં બણતી ખાલી “અહુરમઝદ”ની કુસ્તીને પાદીઆવ કુસ્તી સાથે કરીજ સંબંધ નથી. ક્રિયાઓનાં સંબંધમાં આવતી એ કુસ્તીનો સીલસીલો તે ક્રિયાઓ સાથેજ જોડાયેલો છે એને “નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન” સાથે કશું લાગતું વળમટું નથી “નીરંગે કુસ્તી ખસ્તન”વાલી કુસ્તી ખાસ ક્રિયાઓને માટે શરૂઆતમાં કરવાની પાદીઆવ કુસ્તી માટે છે, બ્યારે “અહુરમઝદ ખોદાએની” કુસ્તી ક્રિયા સંપુર્ણ કરી કરવાની ખાલી કુસ્તી માટેજ છે કે જે કુસ્તીનો અમલ વંદીદાદથી હિતર્યા પછી તેમજ કોમખી બીજી જોડ બદલાતાં ક્રિયા ખલાસ થઈ હોય તો, પછી તે અહુરમઝદ ખોદાએની કુસ્તીનો અમલ ચાલી શકતો નથી. કારણકે તે મજ અને વંદીદાદની ક્રિયાની તે ક્રિયાની જોડ મેળવવા માટે બીજી નવીજ પાદીઆવ કુસ્તી કરવી પડે છે. માટે મીં માદન એવા બીન માહિતીએ ઘોડો અને ગધેડો બેઠેને જાહેર આલમમાં એક સરખા ઓળખાવવા માંગે એ કેમ ચાલી શકે? વળી એઓ પાદીઆવ માટે એવો તોલ્લો ફેંકે છે કે, કુસ્તીની તરીકત પાદીઆવ કરવાની ક્રિયા અને કુસ્તી ખાંધવાની ક્રિયા એમ બે ભાગોની બનેલી છે પાદીઆવ કરવાની ક્રિયાનાં કલાંમોમાં દનઓચર અહુરહેમઝદાએ અપેમ વોહુ ૧) અને કેમના મજદા સમાઈ જાય છે કુસ્તી ખાંધવાનાં કલાંમોમાં અહુરમઝદ ખોદાએ થયા ૨) અપેમ ૧) અને જશમે અવંધહેમઝદ મજદા યસ્તો અહમી સમાઈ જાય છે. વીગેરે.

મીં માદન તો હમારા જેવા હિદવાડયાઓ કે જેઓએ આ કુસ્તીનો સવાલ ઉપાડ્યો છે—તે હિદવાડયાઓને તો તદન ભોટજ સમજે છે. પણ એવણુ સાહેબ તો વાંચનારી આલમને બી ભોટજ સમજતા લાગે છે. “પાદીઆખ” ક્યાં ગણાય? અને પાદીઆખનો અર્થ શું થાય? તે બણે કોમજ સનજવુંજ નહિ હોય તેમ મીં માદન કુસ્તીનાં બે ભાગ કરી કેમના મજદાને

પાદીઆખમ ગણવે છે. એટલે એમ કે, દનઝોથર અહરમજદાઓ અપેમ વેહુ ૧) પદી કેમના મજદા પદી પગી હાથ મોં ઘેઈ અહરમજદથી કુસ્તી કરવી શું એનું નામ પાદી આખમ? આપણમાં પાદીઆખનો ખરો અર્થ દનઝોથર અહરહે મજદાઓ અપમ વેહુ ૧) પદી હાથ મહેહુ પગ ઘેઈ રમાલે તુછી કુસ્તી કરવા માટે તૈયાર થવું. એવો થાય છે; અને નામે મોખેદ બહેદીન અથોરનાનમાં એ રશમ એક સરખી ચાલે છે છતાં “સદહેર-મહેર-તાવીલ”માં રહના આખમાં એક કુસ્તી કરનાર પાદીઆખ કરવામાં અને કુસ્તી કરવામાં કોઈ બેદરકારી કરી ગફલતથી ભુલ નહિ કરે તેની ચોંપ અને ધડો આપવા માટેજ તેમાં જણાવેલું છે કે, “કેમના મજદા પદવા વગર કુસ્તી કીધી હોય તો એમજ જાણ કે તુંએ પાદીઆખ કીધેલાજ નથી.” અને એજ મુવાફેક પ્રથમ મોહું તુછવા વગર કેમના મજદા પદવા સાથે કુસ્તી કીધી હોય તો પણ તે પાદીઆખ નહિ કીધેલા ખરાખરજ છે, માટે એ વાતમાં તું ખુબ હોશીઆરી રાખ.” મી. માદન ઉપલા વાક્યને પોતાના “નીરંગે કુસ્તી ખસ્તાન” ના હાખલાને ખરો ખેસાડવા પાદીઆખમાં કેમના મજદા હુસાડવાનો અર્થ કરે છે પણ ઉપલા વાક્યમાં એવું કાંઈ નથી જણાવ્યું કે કેમનામજદા બણીને પછી પાદીઆખ કરવા એજ દરવજામાં પાદીઆખ કેમ કરવા તે ઉપર પ્રથમમાંજ જણાવેલું છે કે, તું પાદીઆખ કરવા ચાહે તહેવારે પ્રથમ એક અશેમવેહુ એટલે કે, ખશનોથર અહરહે મજદાઉ અશેમ વેહુ ૧) પદી શેતાખ મોહું બીડીને પકડેલી બાજને સામેત રાખવી કર અને પછે દીનની સરત મુજબ હાત મોહોહુ તથા પગોને ઘોવા કર અને બરે કે ઘોઈ રહે તારે બીડેલુંજ મોહું રાખે આ સાથે શેતાખ તે મહોડા તથા હાતને તુછી સફાઈ બરેલા કરીને પછે તેજ વેલાએ આએ અવસ્તાને પદવા કર,” વીગેરે પાદીઆખ માટે એમાં આટલું સ્પષ્ટ છે છતાં મી. માદન હમારી દલીલોનો સીધો જવાબ નહિ આપી શકવાથી કુસ્તીના બે ભાગ બનાવી પાદીઆખનો અર્થ સમજાવે છે. પણ મી. માદનજી, ‘નીરંગે કુસ્તી ખસ્તાન’માં પાદીઆખ બોલજ ક્યાં જણાવેલો છે કે તેનો અર્થ તમારા કહેવા પ્રમાણે થઈ શકે? તેમાં નથી કેમનામજદા કે નથી પાદીઆખ કરવાની બીનાં તો પછી એ કાં નહિ સરોશની દનુમનથીજ કુસ્તી કરવાની નીરંગ બણી શકાય? અને એ અસલ કાયદા પ્રમાણે સરોશની દનુમનથીજ કુસ્તી કરવાનું બેદી લખાણ છે. એમ હમો ભાર મુકીને કહેવાને તૈયાર છીએ.

વળી મી. માદન આગળ ચાલતાં મોટી શીલસુરી સાથ જણાવે છે કે, “હવે દરેક જરથોસ્તી જાણે છે કે, પાદીઆખ કુસ્તીનાં અમલ વગર કોઈપણ પ્રકારની આરાધના કે બંદગી થાય નહિ. હું સરોશની દનુમનની કુસ્તી કરનારા ઉદવાડેનાં મોખેદ સાહેબોને માન પુર્વક પુછવાની રજા લઉ છું કે, તમે હાજતે જમ આખ્યા પછી તથા બીજા પ્રસંગો ઉપર જ્યારે તમારો પાદીઆખ કુસ્તીનો અમલ નહિ હોય, ત્યારે અપેમવેહુ ૩) ફવરાને બણીને તેમાં આવતી સરોશ યજદની નાની દનુમન અને યથા અહુવધ્યે જાઓતા પછી આવતી સરોશની મોટી દનુમન બણી સરોશ યજદની યાદ દનુદી અને આરાધના કરો તે કેવી રીતે વાજબી ગણાય? પાદીઆખ કુસ્તીનાં અમલ વગર કોઈપણ પ્રકારની આરાધના થઈ શકે નહિ તો સરોશ યજદની આરાધનાં કેમ થાય?” વીગેરે.

મી. માદન પાછો વિચિત્ર સવાલ કરે છે કે, “પાદીઆખ કુસ્તી વગર સરોશ યજદની અને કોઈપણ પ્રકારની આરાધનાં કે બંદગી કેમ થઈ શકે? પણ મી. માદનને ખબર નહિ હશે કે, એક હાજતે જનાર તો પહેલાં હાજતની બાજ ધરી પછી હાજતે જમ આવી અપેમ

૩) હુમતનામ ૨) હુક્ષત્રોતેમાર્ધ ૩) યથા ૪ અહુનેમ વધરીમિ યજ્ઞમધરે અપેમને એવા પવિત્ર અને મોતેખર અવસ્તાની આરાધનાથી બાજ મુકી પછી પાદીઆખ કરી જેવી રીતે પાદીઆખ કુસ્તી કરવા કેમના મજદાની મોતેખર નીરંગની આરાધના કરે છે તેવી રીતે પાદીઆખ કુસ્તી માટે સરોશની દનુમનની મારફતે કેમના મજદાની આરાધના કરે છે, એ રીતે સરોશની દનુમનથી પાદીઆખ કુસ્તીનો અમલ કરી પછીજ બીજી સરોશ બાજ બણી સરોશ મજદાની આરાધના થાય છે; અને તે સાથે સરોશની દનુમનની કુસ્તી-વાદાઓ હાજતે જઈ આવી પહેલી એક કુસ્તી કરી પછી બીજા બણતરે અને બંદગીની આરાધનાને માટે ફરીજી બીજી પાદીઆખ કુસ્તી કર્યા વગર કોઈપણ બણતર આગળ ચલવતા નથી. છતાં હમો પણ મીં માદનને માન પુર્વક પુછ્યે છીએ કે, જો હજતે જઈ આવ્યા પછી પાદીઆખ કુસ્તી વગર કોઈપણ પ્રકારની અવસ્તાની આરાધના થઈ શક્તિ નહિ હોય, તો જ્યારે એક શખ્સ “ધતેલામ” યાને શેતાનખાજી ગોશ્વલ થનાર એક હાજતે જનાર કરતાં વધારે નપેતર અને અપવિત્ર છે. તે શખ્સ શેતાનખાજી પહરેજવા માટે અજ હુમા ગુલાહ પતેત પશેમાનુમથી દનઝોથ્ર અહુરહૈ મજદાઉ તરોધદીતે (જવત) અપેમવોહુ ૩) ક્રવરાને બણી રપેન્નયાઓ વધહુયાઓ આરમ તોઈશની ત્યા વડી દનુમનથી આવ્યત અઓવેતે નો વંદીદાદ જેવાં પવિત્ર મહાન બણતરની ૧૮ મી પરગરદ વાલો ફકરો બણે છે તો પછી પેશાખ અને હાજત કરતાં આવી નપેતર અને અપવિત્ર હાજતમાં બીજા અપેમ અને ક્રવરાને સાથે વંદીદાદ જેવા મોતેખર અને પવિત્ર અવસ્તાની આરાધના કેમ ચાલી શકે છે? તેમજ નખ અને બાલ જેવી નસો અને અપવિત્ર ચીજ પહરેજવા માટે આખા ખુલંદ સરોશ બાજનાં અવસ્તા પદી અપા વોહુ મનંધહા ત્યા અહઅખધઆઓ વાલો વંદીદાદનીજ ૧૭ મી પરગરદમાનો ફકરો બણાય છે. તે કેમ ચાલી શકે છે? માટે મીં માદનજી તમો આવા બપકા બર્યા સવાલો કરી જાહેર વાંચનારી આજમને અચંખામાં નાખવાની કોશેષ તો કરો છો. પણ આપને યોજદાથેગરીને લગતા આવા બધાજ સવાલોની માહિતી તે ક્યાંથી હોય? કે તમો એક પક્ષા યોજદાથેગરને આવા સવાલો પૂછવાની હોમત કરો!

મી. માદને હમકલામનાં સંખંધમાં કીધેલો છખરડો.

હમકલામનો કાયદો હાલમાં રહ્યો છેજ કયાં? એ મયાળાં હેઠળ હમોએ હમારા આગલાં લખાણમાં કેટલીક હમકલામની બાબદો અને કલકતાના દોખમાની બાબદો હાખલો આપ્યો હતો, તે બાબદો બાવાર્થ પુરતી રીતે સમજ્યા વગર મીં માદન છેડાઈ પડી જણાવે છે કે, “કલકતાના દોખમાની બલતી સલતી વાતો લાવી અખ્યાસીઓનાં અભિપ્રાયોને જવાબ આપવાની તજવીજ કરે છે.” વળી આગળ ચાલતાં હમકલામની બાબદમાં જણાવે છે કે, “નાવરનાં જેવરાની ક્રિયામાં, ગેતી ખરીદની ક્રિયામાં, નવો વરસ્યો ખનાવવાની ક્રિયામાં અને નીરંગદીનની ક્રિયામાં એ ચાર ક્રિયાઓમાંજ માત્ર હુમકલામ થવાનો પ્રસંગ આવે છે.” વીગેરે.

મીં માદન વારંવાર હમારી તકરારોનો અને હમારી દલીલોનો અર્થ બીજો રસ્તે કરી, વાંચનારાઓને આડે માર્ગે દોરવી જાય છે. અને કલકતાની દોખમાની બાબદને બલતી સલતી વાતો જણાવે છે. જેને માટે બારી ચકચારો ચાલી. દેશ દેશનાં મીં માદન જેવા

અભ્યાસીઓ અને દસ્તુર દાવરોનાં મતો પુછાયાં, જે વાતે ગંભીર રૂપ લીધું, અને એકજ દોષમાં પર બે જુદી જુદી રશમવાલા પંથનાં, અને જુદી જુદી જાતની સરોશની કનુમનની કુસ્તીવાલા અને કેમના મજદાની કુસ્તીવાલા ક્રિયા કરે, તે દોષમાં જેવી બાબદ માટે ગંભીર સવસલ આવી હોયો રહ્યો. તેને મીં માદન બલતી સલતી વાતો જણાવે છે. એ હમારી મોટી અજ્ઞાપી છે. ત્યારે કેમના મજદાની કુસ્તીના સવાલમાં કેટલાક આપના અભ્યાસીઓએ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે, “જે કુસ્તીથી કોઈપણ “આલાત” અથવા કેપ્સો તૈયાર કર્યો હોય, તે પર તેજ કુસ્તીથી દરેક ક્રિયા થવી જોઈએ તેમાં કોઈ બીજી જાતનાં બહુતરની કુસ્તી કરી ક્રિયા કરે તો, આલાત અથવા કેપ્સો અવાવ થએલો આપણા મોખેદી તરીકા પ્રમાણે ગણાય.”

આ અને આવા બીજા દોષવાળાઓનાં કારણમાં મેં કલકતાના દોષમાંનો દોષલો આપ્યો હતો કે, જે પર જે કુસ્તીવાલાં ક્રિયા કરે તે પર બીજા બહુતરની કુસ્તીવાલો ક્રિયા કરે તો તે અવાવ ગણાતું હોય તો, કલકતાનાં એકજ દોષમાં પર બે જુદા જુદા પંથવાલા અને બે જુદી જુદી કુસ્તીવાલાઓએ જે ક્રિયાઓ કરી તે દોષમાં અવાવ ગણાયું? અને એ માટે જે અવસ્તા અભ્યાસીઓ અને દસ્તુરોએ જે અભિપ્રાયો આપ્યા હતા તે ખોટા હતા? એ મારા લખાણનો લાવાઈ નહિ સમજવાથી મીં માદન ખુબ છંછેડાઈ પડ્યા છે. અને કદીમી શેનશાહી વચ્ચેનો વધુ દોષલો આપતાં જણાવે છે કે, “આજે પણ મુંબઈમાં કોઈ શ્રીમંત કદમી કુટુંબમાં મરણ નીપજે છે ત્યારે સરોશ વીગેરે પાવમહેલની ક્રિયાઓ શહેનશાહી અને કદમી મોખેદો પાસે જુદી જુદી તેઓની જોડે જોડ કરાવે છે. “અને તેની સામે કશો વાંધો લેવાતો નથી વીગેરે.”

મીં માદન આપણી તકરારથી તદન આડા ફાંકે છે. એક ઉરવાનની ક્રિયા શહેનશાહી અને કદમી બે પંથનાં જુદી જુદી મોખેદની જોડ જુદે જુદે ઠેકાણે કરતી હોય તો, તે માટે વાંધા જેવું હોયજ શું? પણ અહીં તો તકરાર એવી છે કે, એક નવા દોષમાં જેવાની ક્રિયા થાય તે પર એક વેળા પાયાની ક્રિયા એક પંથવાલો સરોશની કનુમનથી તેના રીત રીતજ મુજબ કરે; અને તે પરજ બીજી વેળા બીજા પંથવાલા કેમના મજદાની કુસ્તીથી તેના રીત રીતજ પ્રમાણે ક્રિયા કરે એટલે એકજ નવા દોષમાં પર જુદી જુદી જાતનાં બે જુદા જુદા પંથવાલાઓએ જુદી જુદી કુસ્તીથી ક્રિયા કરી. તે દોષમાં પેલા કેમના મજદાની કુસ્તીનો અભિપ્રાય આપનારા અવસ્તા અભ્યાસીઓનાં કહેવા પ્રમાણે અવાવ ગણાય કે કેમ? અને એ માટે જે અવસ્તા અભ્યાસીઓ અને દસ્તુર દાવરોએ અભિપ્રાયો આપ્યા છે તે ખોટા છે કે ખરા? એ હિપલી બાબદો જેતાં હમારા દેખાઈતા એને સત્ય સવાલો છે. એમાં મીં માદનને બલતી સલતી વાતો શું લાગે છે? મીં માદો મારું લખાણ ખરાખર વાંચી તે પર મનન કર્યું હતે તો આવું અજ્ઞાનપણું કદાચજ ખતાવતે!

વળી આગળ ચાલતાં મીં માદન હમકલાંમની બાબદ એક પક્કા ચોજદાથેગર મારક કેવીક સમજતા હોય, તેમ હમકલાંમ થવાનો ઉપર મુજબ ફક્ત ચાર વખતનો પ્રસંગ ખતાવે છે કે, જે મોટી ક્રિયાઓનો હમકલાંમનો તરીકા અનેક ચોજદાથેગર મોખેદો સાધારણ રીતે સમજે છે. પણ હમકલાંમ શું? અને બીજી ક્રિયાઓમાં હમકલાંમનો કાયદો કેમ બજવાય છે. તેની માહિતી મીં માદનને ક્યાંથી હોય? હમકલાંમનો મૂળ-અર્થ બેહીએ એક સરખા

અમલથી સાથે બેળાવું. જ્યારે કામપિણ્ય ઇજ્જને, વીસપરદ, વંદીદાદ, અને “અશ્વહયા પહેના-
ખાદ”ની બાજુ, વીગેરે ક્રિયાઓ થાય છે. ત્યારે તે ક્રિયા બે સરખી ખુખનો અમલ ધરાવનાર
હમકલાંમ મોખેદો સિવાય તે ક્રિયા કામ ખીજ ખુખનાં અમલ વરનાં ખરશતુમ ધરાવનાર
યોજદાથેગર મોખેદથીખી થઈ શકતી નથી. આદેગાન, જશન, વીગેરે ક્રિયામાંખી મોખેદની
જોડ હમકલામ થઈ કામ કરે છે. આતશે બહેરામની “અપન” કાઢવી વીગેરે ક્રિયા હમકલાંમના
પેવંદ સિવાય થઈ શકતી નથી. જોર પેવંદ સાથની ક્રિયાઓ તે હમકલાંમીજ કહેવાય છે.
જ્યારે મીં માદન ઉપલી મોટી ચાર ક્રિયાઓનેજ હમકલાંમ સમજી, ખીન માહીતીએ છંપરડો
કરે છે. એવા કારણોને માટેજ હમોએ જણાવ્યું હતું કે, એક હમકલાંમનો ખારીક કામદો
એક પક્કો યોજદાથેગર પેતાનાં જાતિક અનુભવથી જેટલી ખારીક શીલસુદીથી સમજી શકે છે
તેટલી ખારીકીથી એક અવસ્તા અભ્યાસી સમજી શકતો નથી. કારણ કે અવસ્તા અભ્યાસી
ફક્ત વાંચી તેનું અનમાન બાંધે છે. માટે હમકલામ અને ધર્મને લગતા ખીજ ખારીક અને
હુપા કાયદાઓની તકરાર કામ પરકામમાં વંચાતા જહેર છાપાઓમાં કરી આપણા ધર્મની
અને આપણા અથોરનાન ટોળાની વગેવણી કરવા હમો તાજી નથી; એ કાર્ય અજનાં શીખેલા
બણેલામાં ખપતા અભ્યાસીઓજ પેતાનો કક્કો ખરો કરવાની મંમતને લીધે બંધે કરે. હમારું
કહેવું છે કે, આપણા ધર્મની ક્રિયાઓ અને કેમલાઓ માટે “અવાવ” અને “નારવા” શબ્દ
જહેરમાં કામ-પરકામમાં વાપરવો એ એક અથોરનાન જાદાને કામ પરકામમાં શરમાવનારું
છે. એક ધર્મના સવાલની તકરાર પેતાના જ્ઞાનની મોહટાઈ બતાવવા કાજે જહેર
છાપામાં કરવાની નથી ધર્મની બાબદોનો નમનતાઈથી તકરારમાં ઉતરી વાજખી નીવેડો
આણવો જોઈએ !

છેવટનાં બે બોલ.

છેવટનો જવાબ આપતાં મી. માદન જણાવે છે કે ભુલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણો વીગેરે.

મી. માદન હમો ભુલ્યા હેઈશું તો જરૂર ફરીથી ગણીશું ! હમોએ ધર્મ અભ્યાસીઓ
અને અવસ્તા અભ્યાસીઓને જે તેઓએ કેમનામજદાની કુસ્તી માટે પેતાની દલીલો રજુ કરી
હતી. તેજ દલીલો પર હમોએ તુકતેચીની કરી હમોએ પુરતી રીતે જવાબ આપી દેખાડી
આપ્યું છે કે, અસલના રિવાજમાં સરોશની દનુમનનીજ કુસ્તી જયજ હતી સદ્દર કેતાખનો
તરજુમો કરનારાઓની ગફલતીને લીધે કેમના મજદનો રિવાજ પડ્યો છે એમ હમોએ પુરતા
દાખલા દલીલોથી અને અભ્યાસીઓની સાહદતોથી સાબેત કરી આપ્યું છે, માટે હમોએ તો
ભૂલ ભરેલાં પગલાં લીધાં નથી પણ જેઓએ ભૂલ ભરેલાં પગલાં લીધા છે અને અમલની
સાહદતોનો અનર્થ કરી જે પેતાની માન્યતાને ખરી પાડવા માટેના અભિપ્રાયો આપ્યા છે
તેઓ સાચ શોધક ગણાયજ નહિ તેઓ ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરીથી ગણે તો સાચની સેવા કાધેલી
ગણાશે. હમોએ મી. માદનની માફક લાંબાણુ આડકતરું પોંજન કરી હમારો અચાવ શોધ્યો નથી
હમોએ સરોશની દનુમનની કુસ્તીના દસ્તાવેજ દાખલાઓ આપ્યા છે તેને મી. માદને ખરી
દલીલો સહીત તોડવાને બદલે, આ તો ખોટું છે, અને આ તરજુમો, વાજખી નથી, ફલાના
તરજુમાંમાં તરજુમો કરનારે જણી જોઈને સરોશખાજ લખી છે, આ કદીમી માટે છે આ
શહેનશાહી માટે નથી, આતો જુદું છું વીગેરે વીગેરે અર્થ વગરના અભિપ્રાયો આપી તેને
જહેરમાં તોડવાની કોપેશ કાધી છે. તેનો દલીલો સહીત હમોએ ટુંક ખુલાશો કર્યો છે જેનું
તોજ વાંચનારી આલમ કરી લેશે.

[આ નીચલું લખાણ જામે જમશેદ પત્ર પર મોકલ્યું હતું પણ તેના અધિપતિએ એ પ્રગટ કર્યું નથી.]

કેમના મજદાની કુસ્તી.

મોખેદ ખુરશેદજી પટેલ અને મોખેદ જમાજી કટીલાની
દલીલો માટે ટુંક ખુલાસો.

મી. એડીટર, આપના ગૃહ તા. ૧૯ના અંકમાં મોખેદો ખુરશેદજી પટેલ તથા જમાજી કટીલાએ એરવદ ઉનવાલાની દલીલોની તપાસ લીધી છે તેમાં કેટલીક ખામદો વાંચનારી આલ-મને આડે માર્ગે દોરવાનારી છે તે બદલ હમારો ટુંક ખુલાસો આપના પત્રમાં પ્રગટ કરવા મહેરબાની કરશેજી.

મોખેદો પટેલ-કટીલાની જોડી જણાવે છે કે “અખમખી તો એ છે કે, આજસુધી સરોશની કનુમનની કુસ્તીના ટેકામાં કોઇ પણ અખ્યાસી અગર દસ્તુર દાવરોએ જાહેરમાં કોઇપણ ધર્મિક યા તવારીખને લગતી મુસ્તકીમ સહાદનો ખતાવી નથી, ત્યારે મી. ઉનવાલા અખ્યાસીઓની જગ્યા લેવાને બહાર અખ્યા છે.”

એમાં અખમખી શું છે? એરવદ ઉનવાલાએ ધર્મિક અને તવારીખ પુસ્તકોનો પેતાની અદના શક્તિ મુજબ અખ્યાસ કરેલો છે, અને ધર્મિક પાવમહેલની ક્રિયાઓ તથા તવારીખી વંશાવળીનાં પુસ્તકોનાં પ્રગટ કરનાર છે; અને એઓ પોતે એક ઉદવાડેનાં જાણીતા પક્ષા યોજદાગ્રેગર મોખેદ છે, તેથી એઓએ અવસ્તા અખ્યાસીઓને દસ્તાવેજી સાહદતો સહીત વાજખી દલીલોપુર્વક જવાબ આપ્યા છે, જે દલીલો અવસ્તા અખ્યાસીઓએ કરી છે તેમાં કેટલું વજુદ છે, તે એ. ઉનવાલાએ ખતાવી આપ્યું છે જેનો મી. એદલજી માદન નામનાં ગ્રહસ્થે વળતો જવાબ આપવાની કેબેશ કીધી છે, પણ તેમનાં તે લખાણમાં અંગત ટીક્કાઓ અને પેતાનાં અનુમાનોના અભિપ્રયો સીરાય ખીજી કેઇખી સત્તવાર દલીલો નથી. છતાં એનો જવાબ આપવાને એરવદ ઉનવાલા પુરતા સામર્થવાન છે.

વળી આગલ આલતાં મજકુર મોખેદ સાહેબો જણાવે છે કે, “ખુદ બહેરામશાહ શરેફે સરોશની કનુમવાલી કુસ્તીતો સને ૧૯૨૧ માં રચી હતી, અને તે ખાખે ખુદ ચોપડીજ સહાદત આપે છે, તો આ કુસ્તીનાં રચનારે ચોપડી ઉપર જે સને મુક્યો છે તે ખરો કે ખોટો? તો પછી ઉદવાડામાં રપ વર્ષથી સરોશની કનુમવાલી કુસ્તી ક્યાંયો આવી વીગેરે.” જો કે આનો જવાબ હમને કનુમ-ઇનસ્ટીટ્યુટનાં અગ્રેસરોએ આપવાનો છે, છતાં હમને ખોલવાની ફરજ પડે છે કે, મોખેદો પટેલ-કટીલાની જોડી આ ખાખદ ખાસ જાણી જોઇને ખોટી લખે છે, બેહેરતખહેરે બહેરામશાહ શરેફે આ શરોશની કુસ્તી પોતે રચીજ નથી, તેમ કોઇને સરોશની કનુમનનીજ કુસ્તી કરવાની ફરજ પણ પાડી નથી, મરહુમ શરેફે સરોશની કનુમનની કુસ્તી અસલ રિવાજમાં જાયેજ હતી તે પર હમને કનુમના આધારે ફકત અખવળ નાંખ્યું છે; અને હમને કનુમ ઇનસ્ટીટ્યુટ સને ૧૯૧૦નાં ખરખા થયું ત્યારથીજ તેઓના મેમ્બરોમાં અને ખીજઓમાં સરોશની કુસ્તીની શરૂઆત થઇ ચુકી હતી; તે વખતના ફશોગર્દમાં અને ત્યાર પછી ઇ. સ. ૧૯૧૬માં હમને કનુમ ઇનસ્ટીટ્યુટ તરફથી “પાદ-રૂઝ”

નામનું ચોપાન્યુ બહાર પડ્યું હતું તેમાં સંપૂર્ણ સરોશની દનુમન સાથની કુતી આવી ગયેલી છે, છતાં મોખેદો પટેલ કટીલા સાહેબો ને કહેવામાં આવ્યું કે આ તમારો વાંધો ૧૯૩૬માં જ્યારે બંધારણ ઘડાયું ત્યારે કા ન લાંબો તો આ હકીકતથી એઓની બાજુ અને સરોશ બાજની કુસ્તી સામેની એઓની જોહાદની ખરી પણ આતેન નેમ ઉંઘાડી પડી ગઈ, ત્યારે તેઓ આ નાખામદાર દલીલ કરે છે કે ખુદ સરોશની કુસ્તી ઈ. સ. ૧૯૨૧માં હસ્તીમાં આવી હતી !

આગળ ચાલતાં મોખેદો પટેલ કટીલા જોડી જણાવે છે કે “એરવદ ઉનવાલાએ જે પાવ મહેલની ચોપડી પ્રગટ કીધી છે તેમાં તો આ સરોશબાજની કુસ્તીનું નામ નીશાન પણ નથી વીગેરે,” આ ઉપરથી જણાય છે કે, મચકુર મોખેદસાહેબો મી. ઉનવાલાની પાવ મહેલની કીયાની ચોપડીને ખરાખર અવ્યાસ કર્યા વગરજ આવા ઓરગાઓ મારવા બહાર પડ્યા છે મી. ઉનવાલાનો ચોપડીનાં ૧૯૬માં પાનાની ફૂટ નોટ પર નીચલી નોંધ લખેલી છે કે, “પહેલાં અચ્ચાને દાદર અહુરમજદની દનુમનથીજ કુસ્તી બંધાવી બાજ મુકી પછી સરોશની દનુમનથી પાછી અચ્ચાને કુસ્તી બંધાવવી જોઈએ.”

કેમે મોખેદો પટેલ-કટીલા મી. ઉનવાલાની ચોપડીમાં સરોશબાજની કુસ્તીનું નામ નીશાન નહિ હતું તો, આ ક્યાંથી આવ્યું ? પટેલ-કટીલા સાહેબો તમો ખરું લખો અને સિદ્ધી દલીલો કરો તો તેમા માન અને શોભા છે આવું ખોટું લખી ગઢેર આલમને ખોટું રસ્તે દોરવવાની જરૂરજ શું ?

હસ્તુર ખરજોજી મીરઝાં સરોશની કુસ્તી કરતા હતા, એ દંતકથા ઉડવાડામાં વડીલોથી જાણીતી છે, મરહુમ ફારસીનાં ખાં હતા, અને ફારસીના ખીકટ સવાલોને ઉકેલ કરવાની ધણીજ ઉલટ રાખતા હતા, જેથી એવણે ફારસી કેતાબનો વાજખો ઉકેલ કરી સરોશની દનુમનની કુસ્તી કરતા હતા, એ સિદ્ધ વાત છે. એમાં ઓરંગા જેવું કાંઈ નથી. તેમજ વળી મચકુર જોડી જણાવે છે કે, ઉડવાડામાં ખેચ જુદી જુદી રશમોથી દેવાતી આવી છે અને કીયાઓખી જુદી જુદી રશમોથી થાય છે એ કહેવું સદંતર ખોટું છે. વીગેરે ખુદ ઉડવાડામાં કેટલીક કીયાઓ તેમજ દરાનશાહની ખેચ વીગેરે જુદી જુદી રીતે થાય છે; અને એ આપણા ટોળામાં જાણીતી વાત છે; અને એ હમોએ હમારા ચોજદાથેગરીનાં અનુભવથી જાણેલું છે, અને તે સાબેત કરવા પણ હમો તૈયાર છીએ પણ ખીયારા મોખેદો ખરજોજી પટેલ ત્યા જમાજી કટીલાએ કઈ સંપૂર્ણ ચોજદાથેગરી કાઢેલી કે, એ અનુભવ તેઓને હોય ? મી. ઉનવાલાએ પોતાની ચોપડીમાં જુદી જુદી રશમોથી ક્રિયા થાય છે એ નથી લખ્યું એ પોતાના ટોળાનું હિત અને માન સાચવવાનું ડહાપણજ કયું છે ? ?

મોખેદો પટેલ-કટીલા જોડી ઉડવાડાની સરોશની દનુમનની કુસ્તીવાલી ૧૦૪ વર્ષની ચોપડી માટે પોતાના અનુમાનોને લગતાં જાતે જાતના વિવેચણો કરે છે, કે એનો લખનાર કોણ છે ? એનો લખનાર કયા ટોળાનો છે ?? પુસ્તક કેટલા પાનાનું છે ??? વીગેરે. પણ મચકુર મોખેદ સાહેબોને ખબર તો હશેજ કે, જ્યારે આપ સાહેબોએ નવા બંધારણ વખતે કહેવાતી ચોથી પક્ષનાં પોતે પોતાની મેલે લીડર બની સરોશની દનુમનની કુસ્તી સામે જે ઝુંડો ઉઠાવ્યો હતો, ત્યારે એજ ચોપડીની હમારી સહાદત માટે તમોએ ઉપલાજ સવાલો ઉભા કીધા હતા. તે પ્રસંગે દરેક જણની ખાતરી માટે લમબગ બે મહીના સુધી એ સરોશની દનુમનની કુસ્તીવાલી ચોપડી ઉડવાડાની મહુમ મોખેદ બીખાજી ઈ. ઉનવાલા ઓરહરીયન

લામચેરીમાં ખુશી મુંઝી હતી, અને એ ચોપડી લામચેરીમાં ખુશી મુંઝી છે. એ બદલ એ કુસ્તીના લખાણ સાથેનાં લીફસેટો દરેકની જાણ માટે છપાવી આપ્યાં. મામમાં તે વખતે વહેંચ્યાં પણ હતાં, તો તે વખતે મોખેદો પટેલ-કટીલા જોડી પુરતી તપાસ કરવા માંગતે તો કરી શકતે; અને તેનું સાલ, સંવત, વીગેરે બધુંજ માલમ પડી આવતે. છતાં એ મજકુર સાહેબોએ આ ચોપડી તપાસીતી હોય, અને આજે જાહેર આલમને જણાવવા આ રીતે ઉદ્ધુ લખતા હોય તો તે માટે પણ હમો બધાં અજબ થઈશું નહીં! વળી એઓ ૧૦૬ વર્ષની અને ૧૫૫ વર્ષની ચોપડીઓની સાહદત આપે છે પણ તેનાં કયાં પાનાં પર શું લખ્યું છે? અને તેમાં કેમના મજદાની કુસ્તી કરવી અને સરોશની કુસ્તી નહીં કરવી. એવું લખેલાનો પુરાવો શું છે? તે તો મજકુર સાહેબો કંઈ જણાવતાજ નથી. તો પછી એ બાકીઓની આ દલીલો શા બપતી?? તેમજ મોખેદ પેશતનજી ઉનવાલાના અભિપ્રાયનો દાખલો અપી મીં ઉનવાલાને અજબજાબ કરવા માંગે છે પણ બાકીઓ સૌ પોતાનાં અંગત વિચારો બહાર પાડવાને મુખત્યાર છે. પેશતનજી ઉનવાલાએ સરોશની કુસ્તી માટે પોતાનું અજાણપણું બતાવ્યું હોય તેમાં અજબજાબી જેવું શું છે? હું સરોશની કુસ્તી કરતો હોઉં તો, મારા બાકીએ કે મારા બાપેબી તે કરવીજ જોઈએ એવું દબાણ હમો કોઈને કરતા નથી એ સર્વેનાં અંગત વિચારોની વાત છે. ઉદવાડામાં કીચાઓમાં અસહયીજ જુદી જુદી મતફેરીઓ અને રસમો ચાલે છે, તેમ આજે પા સહી થઈ સરોશની કુસ્તીની રસમ ચાલે છે, છતાં કુસ્તીનાં સવાલ માટે ઉદવાડાની અનજીમને પોતાનાં નવાં બંધારણમાં એનું નીરાકરણ કરેલું છે. મોખેદ ખરશેદજી પટેલ અને જામાજી કટીલા હમકલામનો કાયદો સમજાવવા બહાર આવ્યા છે, પણ એમ કરવા જતાં આપણા આખ્યા સંજ્ઞા ટોળાનેજ ખમવું પડશે. હમકલામનો કાયદો સમજાવવાનું કામ તમારું નથી એ કામ પછા યોજદાથેગરેનું છે!!!

લીં મંનચેરશાહ શાપુરજી ભાધા.

(નોટ:—આ લખાણ મી. એલ્ફ્રીડ ફરાંમજી માદનના જન્મે-જન્મશેઠમાં પ્રગટ થએલાં લખાણના જવાબમાં મોકલ્યું હતું પણ પાછળથી જન્મે-જન્મશેઠે આ ચર્ચા બંધ કરેલી હોવાથી એડીટરે તે છાપ્યું ન હતું.)

કેમના મજ્જાની રેવાજ કુસ્તી.

મી. માદને સરોસની કનુમનની કુસ્તી કરનારાઓ ઉપર કીધેલી નુકતેચીનીની ટુંક તપાસ.

લખનાર:—એરવઠ, દીનશાહ કાવસજી સીધવા—ઉદવાડા.

‘જન્મે-જન્મશેઠ’ના માનવંતા અધીપતી સાહેબ, જોગ:—

જત આપના લોકપ્રીય પત્રનાં ગઈ તા. ૫ તથા ૧૨ મી ઓગસ્ટ ૧૯૩૬ના અંકમાં મી. માદન નામના એક શખ્સે જો. ઉનવાલાના લખાણને જવાબ આપતાં કાંઈક ઠોંગડ ઠાંગડથી ભરેલો જવાબ આપ્યો છે, તેનો ટુંક ખુલાસો નીચે મુજબ છાપવા મહેરબાની કરશેજી.

મી. માદને એ ઉનવાલાના મુળ મુદ્દાઓ સફાઈથી ઉઠાવી દઈ, વધુમાં એ. ઉનવાલાને જ જવાબ આપવાને બદલે તેઓ ગઈ તા. ૫ તથા ૧૨ મીના ‘જન્મે’ ના અંકનાં પોતાનાં લખાણમાં ખીજા તેમના પક્ષકારો એટલે સરોસની કનુમનની કુસ્તી કરનારાઓને સંબોધી જે નુકતેચીનીઓ કરી ગયા છે, તેથી તેનો જવાબ આપવાની મારા તરફથી તેમજ મારા પક્ષકારો તરફની ફરજ સમજી છું. મી. માદન અને એ. ઉનવાલા પોત પોતા વચ્ચે ગમે તેમ જવાબ આપી શકે પણ મી. માદને નાંખેલી ઉપલી ખેવડી ફરજ જો નહીં બજાવાય તો ઈન્સાફના હકને ગેર ઈન્સાફ થવાનો સંભવ છે. અને હું આશા રાખું છું કે, ‘જન્મે-જન્મશેઠ’ ના માનવંતા અધીપતી સાહેબ વાંચનારી આલમને ખરાં ખોટાનું તોલ કરવાને માટે મારો આ ખુલાસો જરૂર છાપી બહાર પાડશે.

મી. માદને હમારી સામે ઈદમેકનુમના અભ્યાસીઓને ઉશ્કેરણી કરવા રચેલી બાજી.

મી. માદન ઈદમેકનુમના કેટલાક દીલસોઝ હોય તેમ હમારી સામે કનુમના અભ્યાસીઓને ઉશ્કેરવાની બાજી રચતાં જણાય છે. તેવણુ લખે છે કે, ‘ઈદમેકનુમના નામે તેને આગળ ધરી પોતાનો બચાવ શોધે છે, તથા ઈદમેકનુમના સ્પીરીટથી વેગળુ છે, તેમજ વખત કવખત ઈદમેકનુમનું નામ આગળ ધરી તેને શા માટે બદનામ કરે છે?’ વળી આગળ વધી એજ લખાણમાં “ઈદમેકનુમના કેટલાક અગ્રેમરો સાથે મને એ બામદમાં વાતચીત થઈ છે, અને તેઓ પણ તમારાં એ કામ તરફ નાપસંદગી દેખાડે છે.” વીગેરે.

મી. માદને જાણવું જોઈએ કે, ઈદમેકનુમના નામે હમને બચાવ કરવાનો રહ્યો છે જ ક્યાં? હમોએ તો તમોએજ દેખાડેલી અને બતાવેલી ચોપડીઓ કે જેને માટે તમારો જેટલો ઉપકાર માન્યે એટલો થોડોજ છે, તેજ ચોપડીઓથી તમને સરોસની કનુમનની કુસ્તીનું

પુરાતનપણ્ય અત્યાર આગમમ્ સીદ્ધ કરી આપ્યું છે. હમોએ ઇસ્મેદ્દુમની તપાસે એનો ખુલાસો કયોજ નથી તો પછી કેવી રીતે તેનું નામ બદલામ કીધું એમ આપ ગણી શકો છો? અને એનાં ઇસ્મેદ્દુમનો સ્પીરીટ આવ્યો ક્યાં? ત્યારે શું જાહેરમાં આ ઇસ્મેદ્દુમીટ બાઇઓને હમારી સામે ઉશ્કેરવાની મી. માદનની ખુશી બાજુ નથી? મી. માદન! ક્યા દ્વુમીસ્ટ બાઇઓએ તમને આ સરોસની કુસ્તીનું કામ ખોટું છે એમ કહ્યું છે? તે તમો નૈતીક હોમત ખતાવી તેઓનાં નામો જાહેરમાં ન લાવો? ઉરતદ સાહેબ તથા હમારા બાઇઓને જે વાતચીત થઈ તેમાં હમારા અસલ રીવાજોમાં કેટલુંક એમની સમજવટથી મળતું આવ્યું હોવાથી હમોએ ચાલુ કીધું છે. અને ઉરતાદ સાહેબે જે અપલમાં હતું તેની યાદ હમોને પાછી તાજ કરી આપી છે. વળી મી. માદન લખે છે કે, 'ઇસ્મેદ્દુમવાળા સાહેબોનો ખુશી માન્યતા છે કે, ખરખુમવાળા મોખેદો પોતાના ચાલતા આવેલા જુના સીલ સીલાથી વેગળા જઈ કોઈપણ પ્રકારની ક્રિયા કરે તે વાજખી લેખાય નહીં' વીગેરે. મી. માદનને જણાવવાની બાગ્યેજ જરૂર હોય કે હમોએ કોઈપણ ક્રિયામાં આજસુધી ફેરફાર કીધો નથી. કેવા પ્રકારનો ફેરફાર કરવો અને તે કરવો કે નહીં એ હમો સારી રવેશે સમજી શક્યે છીએ. કુસ્તી એ કાંઈ પાવ-મહેલની ક્રિયા કહેવાતી નથી પણ એક જરથોસ્તીએ પોતાનાં તનની ખોરેહની ચાલુ જાળવણી કરવા માટેનું ઉમદા હથ્યાર છે. જે આવી રીતે ક્રિયા અને ભણતરો વચ્ચેની લેખખેળ કર્યા વગર તે ખરાખર સમજવામાં આવે તો પછી આવી ખોટો અને નાહક ચર્ચા રહેજ ક્યાં? જે એક ધર્મ અખ્યાસી તરીકેનો દાવો કરતા બાઇઓ ક્રિયા અને ભણતર એ બે વચ્ચેનો તફાવત સમજી કે સમજવી ન શકે તો પછી તેઓના અભિપ્રાય ઉપર વાંચનારી જાહેર આલમે કેટલી અને કેમ મુદાર ખાંધવી?

મી. માદન કહે છે કે, "પોતાના ટોળાના સ્થાપીત થએલા કાયદાઓ ધ્યાનમાં લઇનેજ ક્રિયા ભણતરો કરવાનાં છે," વીગેરે. મી. માદનને જણવું જરૂરી છે કે, હમો તો હમારા સ્થાપીત હકોથીજ ચાલ્યે છીએ, અને સરોસની કુસ્તી હમારા ટોળાના અને હોંદુસ્તાનની માનવંતી વડીલ દસ્તુરી ગાદીના ખુર્જોગ અને પરહેજગાર દસ્તુરજી ખરજેરજી મીરઝાં કરતા હતા. તેજ હકથી હમોએ ચાલુ કરી છે. પણ મી. માદન મને પુછવા દો કે તમારા ટોળામાં જે જે અસલ રીવાજો હતા તે બધા આજે ચાલુજ છે કે? શું તમારા ટોળાવાલાઓ અસલથીજ ખરખુમ સાથે રહેવામાં સેંકન્ડ કલાસમાં મુસાફરી કરતાં હતા કે? જે ગમે તે ટોળાલાવાઓ સાથે પદાન ખાંધતા હતા કે? એ તમારા ટોળાના આ અંગત એતેકાદ માટે આપ શું અભીપ્રાય જણાવો છો?

મી. માદન લખે છે કે, "જે તમારા ટોળાના કોઈ સુધરેલા વીચારના જવાન્યાઓ પોતાના અંગત એતેકાદને આગળ ધરી નવજેત અને ખીજાં પ્રસંગો ઉપર નહાન આપતી વેળા નીરંગને બદલે હોમનું પાણી વાપડવાની શરૂઆત કરશે તો તમો વધાવી લેશો કે? વીગેરે." બાઇજી માદન! કક્ત પેમાના લોભ અને નીચતા ખાતર આવા એક અથોરનાનને એજ લગાડનારા કંગાળ કુધારા આજસુધી હમારા સંજળા ટોળાએ તો શરૂ કર્યાજ નથી; અને કરશે પણ નહીં. પણ મને દીલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે, આ હોમના પાણીનો કુધારો તો આપ બાઇજીના ટોળામાં વર્ષોથી ચાલુ થઇ ગયો છે. તે શું મી. માદનને ખ્યાલ કે ખખરજ નથી કે? કેવી અજાયબી?!

ઉદવાડેવાલા મરહુમ દસ્તુરજી ખરજોરજી મીરઝાં.

મીં માદન વાંચનારી આલમની હીલસોઝી ખેંચવા લખે છે કે, “દસ્તુર ખરજોરજીનાં નામ સાથે એ. ઉનવાલાએ છુટ લીધી છે, તેમજ મરહુમ દસ્તુરજીને એમનાં કુટુંબીઓએ કે તેમનાં નજદીકનાં સમાજોએ સરોસની કુસ્તી કરતા જોયા નથી” વીગેરે. મીં માદને ખણવું જોઈએ કે, એમના ખેશીઓએ કે ઉદવાડાના યજ્ઞોજ્ઞાથેમરોએ જો એમને આ કુસ્તી કરતાં જોયા ન હોતે, તો જરૂરજ એમનાં કુટુંબીઓ તે વાત ના પાડતે. પણ અત્યાર સુધી એમનો એક પણ કુટુંબી બહાર પડી આ વાત ના કહેતો નથી. એટલે એજ પુરવાર થાય છે કે, એમનાં કુટુંબીઓ જાણતા અને જોતા હતા કે, મરહુમ દસ્તુરજી સરોસની ક્તુમન સાથની સંપૂર્ણ કુસ્તી કરતા હતા, કે જે કરવાની એક જરથોસ્તી તરીકેની આધન ફરજ છે. મીં માદન સવાલ કરે છે કે, “દસ્તુરજી સાહેબ કઈ કુસ્તી કરતા હતા.” વીગેરે. એક શહેનશાહી કાબેલ, ફાનેલ અને પરહેજગાર દસ્તુરજી શહેનશાહી સરોસની સંપૂર્ણ કુસ્તી સીવાય બીજી કઈ કુસ્તી કરે! તે મીં માદન સમજી શકતા નથી. કેવું અજ્ઞાન થવા જેવું!

મીં માદન ચેલેન્જ કેમ ઉપાડતા નથી?

મીં માદન એ. ઉનવાલાને કાંઈક ધમકી આપતા હોય તેમ કહે છે કે, ‘યાદ રાખજો એ. ઉનવાલા કે હાલના જમાનામાં ચેલેન્જ જેવો લપકા ભરેલો શબ્દ વાપડીને તમે સામા આદમીને દખરાવવા માંગો છો તેથી કાંઈ ગભરાઈ જવાનું નથી, અને તેથી વાંચનારી આલમની નજરમાં તમારાં લખાણની કીમત વધવાની નથી’ વીગેરે. મીં માદન જ્યારે સામે આદમી એક બાબદ ખોટી ઠેડવી શકતો નથી ત્યારે ચેલેન્જ કરવામાં આવે છે. જ્યારે હાલના જમાનામાં મીં માદન ‘ચેલેન્જ’ નો અર્થ ‘દખરાવવા’ માટેનો કરે છે. તેમજ આમ ચેલેન્જ કરવાથી તમારાં લખાણની કીમત વધવાની નથી વીગેરે દલીલો કરી. એ ઉનવાલાને ધમકી આપે છે. પણ હું મીં માદનને એકવાર ફરી ચેલેન્જ કરી પુછીશ કે, કદમી સરોશની ક્તુમનની કુસ્તી આવીજ કયાંથી? જો ધરાંન અને હીંદુસ્તાનમાં સરોશની કુસ્તી હોયજ નહીં તો કદમી સરોશની કુસ્તી રચાયજ કેમ? કારણ કે કદમી સરોશની કુસ્તી અગાઉ હીંદુસ્તાન અને ધરાંનમાં કદમી ટોળો હતોજ નહીં એમ આપજ આગળ જણાવી ગયા છો. તો સરોશની કુસ્તી અસલ ધરાંન તથા હીંદુસ્તાનમાં નહીં હતી તો એ આવીજ કયાંથી? જો કે તે વખતે અહુરમજ્દની ક્તુમનથી થતી કુસ્તી નવજોત જેવા પ્રસંગોએ તો ચાલુ હતી તો પછી તે કદમીવાલાઓએ અહુરમજ્દની ક્તુમનવાળીજ કેમ શરૂ ન કરી? પણ એ હકીકતથી ખુલ્લું થાય છે કે, અસલથીજ હીંદુસ્તાનમાં સરોશની ક્તુમનની કુસ્તી જાયજ હતી. સરોશની આ સંપૂર્ણ કુસ્તી કાંઈ આજકાલની નથી, પણ સદદર કેતામના ફારસી તરજુમાનો અર્થ અબ્યાસીઓને પોતાની સમજમાં નહીં આવ્યાથી પોતાની મરજી પ્રમાણે જ્યારે કર્યો; ત્યારે તેના ખુલાસા તરીકે ધરાંનમાં ૭૮ રેવાયત તરીકે સવાલો પુછાયા. એ સધળું એ ઉનવાલાએ પોતાના લખાણમાં સીદ્ધ કરી આપ્યું છે. જો આ કુસ્તી હાલેજ શહેનશાહીઓએ ઉપજાવી કાઢી હોય તો પહેલાં મીં માદને કદમીઓની કુસ્તીજ ખોટી છે, એમ પુરવાર કરી પછીજ એ શહેનશાહીઓની સરોશની ક્તુમન સાથની કુસ્તી ખોટી છે એમ પુરવાર કરવું જોઈએ.

લેવો, મીં માદન એકવાર જે ચોપડીઓની સહાદત આપી
ગયા તેજ ચોપડીઓનું લખાણ અને ચોપડી
મીં માદનને અશક્ય લાગે છે.

મીં માદનના જવાબમાં એ. ઉનવાલાએ મીં માદનને રજુ કાઢેલી ઘણીજ પુરાતન કેતાબો જેવી કે, નીરંજે કુસ્તી ખસ્તન, દખ્ખેસ્તાન જેવી ફારસી કેતાબ તથા સદ્દર ખુનદહેશને આધારે તેમજ ૭૮ રેવાયત વીગેરેથી સરોશની કુસ્તીનું પુરાતનપણું સીદ્ધ કરી આપ્યું છે. ત્યારે તેજ કેતાબનો આધાર મીં માદન પોતાનાં આગલાં લખણોમાં લીધેલો હોવા છતાં તેનું લખાણ એવણને પોતાને છેક આજેજ અશક્ય લાગ્યું છે. ૭૮ રેવાયત માટે મીં માદન કહે છે કે, ૭૮ રેવાયત સત્તાધારી નથી તેમજ જુદીન કેસ વખતે નામદાર કોર્ટે તે કથુલ કરવા ના પાડી હતી.' વીગેરે. મીં માદન જુદીન કેસના ચુકોદામાં તો પહેલી અને બીજી રેવાયત એમ નોંધાઈ છે. તો આ ૭૮ રેવાયત પહેલી કે બીજી એ જણાવતાંજ કેમ રહી ગયા ? તેમજ જે નામદાર કોર્ટે રજુ થએલો તકરારી ફરો કથુલ કરવા ના પાડ્યો હોય તો તેથી આ તમામ પુરાણી કેતાબજ સત્તાધારી નથી એમ કેમ કહી શકો ?

પુરાણી દખ્ખેસ્તાન કેતાબના તરજુમા ઉપર આધાર રાખવા
મીં માદન ના પાડે છે.

મીં માદન દખ્ખેસ્તાનની કેતાબ વાંધે અભિપ્રાય આપે છે કે, દખ્ખેસ્તાન કેતાબમાં જે સરોશની કુસ્તી લખે છે તે અસ્પષ્ટ છે.' વીગેરે. મીં માદન દખ્ખેસ્તાન જેવી પુરાણી કેતાબને કથુલ કરવા ના પાડે છે. દખ્ખેસ્તાન માટે એક જાણીતા પરધર્મી અભ્યાસી સર વીલીયમ જોનસ એ કેતાબને ઘણી સત્તાધારી અને બરોસો રાખવા લાયક તથા તેમાં લખાયેલો ઇતીહાસ સત્તાધારી છે એમ પુરવાર કરે છે. જ્યારે મીં માદન તેથી ઉલટું જ કહે છે. પણ જ્યારે દલીલ નહીં હોય ત્યારે મીં માદન કરેખી શું ?

સદ્દર નસર તથા સદ્દર ખુનદહેશને માટે
મીં માદનને ઉપજેલો શક.

સદ્દર નસરની ચોપડી કે જેની સાથે સદ્દર ખુનદહેશ જોડાયેલી છે. હવે મીં માદન એકવાર સદ્દર નસર તથા સદ્દર ખુનદહેશવાળી કેતાબને આધારે પોતાને મળતી સહાદતો ટાંકી ગયા છે. અને હવે તે પણ ચોપડીની વાત ચોક્કસ નથી એમ જણાવે છે. અને વળી વધુમાં કહે છે કે, 'એરવદ ઉનવાલા જે એ ચોપડીનું લખાણ કોઇ અભ્યાસી આગળ રજુ કરતે તો ઠીક થતે' વીગેરે. મીં માદન એકવાર જણાવી ગયા કે એ કેતાબનો તરજુમો વિદ્વાન અવસ્તા સ્કોલરે કાઢ્યો છે. તેની સહાદત એઓએ બેધડક આપી પણ દાધી છે. અને હવે એ તરજુમો કોઇ અભ્યાસી આગળ લઇ જવા મીં ઉનવાલાને એ લાઈ સુચના કરે છે. તો મીં માદનનો આ સદ્દર નસર તથા સદ્દર ખુનદહેશનો તરજુમા માટે મીં માદન શું અભિપ્રાય આપશે તેને પણ તેઓ ખોટો પાડશે ખરા કે ? હમો તો એ કેતાબ તથા તરજુમાને ખરો ગણ્યે છીએ. જ્યારે એક અવસ્તા અભ્યાસી તરીકે મીં માદનને લગભગ બધીજ અસલી કેતાબો અને તેનું લખાણ અશક્ય લાગે તો પછી બીજી કઇ ચોપડીઓથી એમના મનનું સમાધાન

થઈ શકે, એ હમો ખીલકુલ સમજી શકતા નથી. આવી રીતે મીં માદનનો ખાતો માટેનો નીચક અભિપ્રાય ખોટો હોય છે.

મીં માદન તો હવે કુસ્તી માટેના પુરાણા હસ્તલેખો પણ કબુલ કરવા ના પાડે છે.

મીં માદનેજ અતાવેલી પુરાણી ક્રેતાખોથી એ. ઉનવાલાએ સરોસની ક્તુમન સાથનું સંપુર્ણ લખતરનું પુરાતનપણું પારસી પ્રગ્નને પુરવાર કરી આપ્યું છે. છતાં મીં માદન તે ચોપડીઓ માટે ના પાડતા પાડતા હવે અસલ હસ્તલેખો પણ કબુલ કરવા ના પાડે છે. કારણ કે હું આગળ જણાવી ગયો તેમ તે હસ્તલેખ મીં માદનનાં લખાણને ટેકો આપતા નથી. હમારા ટોળાનો એ પુરાણો હસ્તલેખ એ. ઉનવાલાએ તા. ૧૫ મી જુલાઈના અંકમાં પોતાના લખાણમાં બહાર પાડ્યો છે. મીં માદન કહે છે કે, “ઉનવાલા કુંટુંખમાં જળવાયલી પેલી ૧૦૪ વર્ષની પુરાણી ક્રેતાખ.” મીં માદન “ઉનવાલા કુંટુંખ”માં એમ લખી શું કહેવા માંગે છે તે સમજ પડતી નથી. એ. ઉનવાલાએ એમ લખ્યું નથી કે “આ ચોપડી હમારા કુંટુંખમાં છે.” પણ ત્યાં તેઓ એમ જણાવે છે કે, “પુર્વજોના હાથે તે લખાયલી છે.” મીં માદન એક વધુ ઓરંગો મારે છે કે, “ઉદવાડામાં સરોસની કુસ્તીનો રીવાજ ૧૦૪ વર્ષ ઉપર ચલુજ હતો, તે અનુમાન તદ્દન કલ્પીત છે. અને અગાઉના વખતમાં છાપા કળા નહીં હતી તેથી દરેક શખ્સો હાથે નોંધો રાખતા હતા. કદમી ટોળો છુટો થયો તેથી નોંધને ખાતરજ આ ૧૦૪ વર્ષની પુરાણી ક્રેતાખ લખાયલી હશે.” વીગેરે. પહેલાં મીં માદન એક ચાલતા આવેલા પુરાણા રેવાજને અનુમાન કહેવાની સરકશી કરે છે. ત્યારે કેમના મજૂરની કુસ્તીના રેવાજનું શું? આગળ વધી મીં માદને પહેલાં મરહુમ દરતુજના નામ સાથે છુટ લીધી હતી અને હવે આ પુરાણા હસ્તલેખને તથા તેના લખનર મરહુમ શખ્સ સાથે એ ટી છુટ લે છે અને કહે છે કે, ‘એ તો કદમી ટોળા માટે નોંધ કાઢેલી છે’ પણ આ અબ્યાસી માદની નજરે શું એવણનો પોતાનો આગળો અભિપ્રાય છેકાઢ ગયો છે? કારણકે એવણના આગળા અભિપ્રાય પ્રમાણે તો,—‘જરથોસ્તીઓ કદમી તરીકાની ‘નામે-યજદ’ની કુસ્તી અસલથીજ કરનારા છે’ ત્યારે મીં માદન કદમી કુસ્તી કેવી રીતે થાય છે તે જાણે છે છતાં વાંચકને ખોટો માર્ગ લઈ જવા માંગે છે. એમાં ‘નામે-યજદ’નો ફકરો નથી તેમજ ‘અપેમ્-વોહી’ પણ લખ્યું નથી. શું ત્યારે ‘અપેમ્ વોહી’ શબ્દો મીં માદનની નજરે પડતાજ નથી. કારણકે કદમીઓ ‘અપેમ્ વોહી’ બણે છે. વળી તેઓમાં ‘કેરફેડ્ મેજ્દ’ વાળો ભાગ પણ નથી. જ્યારે આ પુરાણા હસ્તલેખમાં તો ‘કેરફેડ્ મેજ્દ’વાળો ભાગ નજરે પડે છે. જ્યારે કુસ્તીના છેડે પણ કદમીઓ ખીજો ભાગ બણે છે તે શું મીં માદન જાણતાજ નથી કે? એ પુરાણા હસ્ત લેખમાં જણાવે છે કે “જે સાહેબે કમાલ છે તે અક્કલથી પીછાને છે. જે અક્કલ સાહેબો છે, તે એ વાતને ક્રેતાખથી પીછાણતા નથી.”

હવે, મીં માદન ફરજયાત નામાં માટે અંગ્રેજી તરજુમો રજુ કરે છે.

મીં માદન પોતાની રૂઢી મુજબ જ્યારે એક ચોપડીનો એક ભાષાનો તરજુમો પોતાના અભિપ્રાયને ટેકો નહીં આપતો જણાય છે. ત્યારે ખીજ તરજુમા માટે શોધ ખોળ કરી તે ઉપર ઠીંગડ ઠીંગડ કરવા મથે છે. દરતુર દારાજ પાહલનના ફરજયાત નામાંમાંથી

જ્યારે સરોસની કુસ્તીની ખુલ્લી સહાદત તેજ ચોપડીનાં પાના ૨૩ ઉપરથી એ. ઉનવાલાએ રજુ કરી છે. ત્યારે તેવણ હવે ગુજરાતી તરજુમા છોડી દઇ અંગ્રેજી તરજુમા ઉપર આધાર રાખે છે. તેવણ કહે છે કે, 'ગુજરાતી તરજુમામાં ખીજી મરતમે સરોસખાજ પટે' એમ જણાવ્યું છે તે તો ફરજયાત કરવા માટે છે. શું મીં માદનની આજ દલીલ ! ફરજયાત નામાંમાં જ્યારે એવણના કહેવા પ્રમાણે ફરજોનું સંધનું વર્ણન થયું છે. તો તેના લખનારે એમ કેમ નહીં લખ્યું કે, પહેલી સરોસખાજ તે નીરંગ લીધા પછીની અને ખીજી તે ફરજયાતને માટે એમ મોગમમાં શા સખખથી લખ્યું કે, 'ખીજી મરતમે સરોશ ખાજ પટે' તેનો સખખ એજ કે, પહેલે નીરંગ લીધા પછી એક લખ્યા; અને હવે ખીજી મરતમે કુતીમાં પઢવી. મીં માદન ખસ એમજ કહેવા માંગે છે કે, કેમના મજ્દાની કુસ્તી એજ ખરી અને જ્યાં સરોશની કુતીની સહાદત હોય ત્યાં તો તરજુમાનો ફેર છે. એમ એમને દેખાય છે, પછી જલે તે તરજુમા પ્રમાણે એઓએ લખાણ પણ કીધું હોય ? પણ મીં માદને જણવું જોઈએ કે, એમાં ખીજી મરતમે સરોશખાજની ખીના આવીજ કેમ એ સમજવું ખીલકુલ સહેલ છે.

“ હમ-કલામ ” ના સંબંધમાં મીં માદનના

વીચીત્ર વીચારો.

જ્યારે સરોશની કુસ્તી ઉદ્વાડમાં પાછી ચાલુ થતી ગઈ, અને જેનાં પરીણામે ઉદ્વાડા અંજુમનનું બંધારણ ઘડઘ તૈયાર થયું, ત્યારે ઉદ્વાડાની ચોથી પક્ષના સાહેબોએ બંધારણમાં પથરો નાંખવા માટે જે સવાલો કુસ્તી માટે કીધા તેમાં હમકલામનો સવાલ એક હતો. તેના જવાબમાં કેમના મજ્દા અને સરોશની કુસ્તીવળા હમકલામ થઈ શકે નહીં, એવો અભીપ્રાય આ બધા અભ્યાસી ભાઈઓએ આપ્યો હતો, જ્યારે તે અભિપ્રાય ફટલો કટપીત છે તેનો એકજ દાખલો એ. ઉનવાલાએ કલકતા ખાતે સરોશની કુતી તથા કેમના મજ્દાની કુસ્તીથી સાથે મળી ક્રિયા કરી બંધાયલાં દોખાને લગતો પુરો પાડ્યો હતો, તેના જવાબમાં મીં માદન એકદમ ઉશ્કેરાઈ જઈ કહે છે કે, “ એ. ઉનવાલા હમકલામ માટેના અભ્યાસીઓના અભીપ્રાયની સામે આવીને શું કહેવા માંગે છે ! ” વીગેરે. ત્યારે શું મીં માદન અભ્યાસીઓના અભીપ્રાય ગમે એવા અધુરા અને ખોટા તેમજ સરાહગાતી હોય તોપણ તે હમારે અને ખીજાઓએ માનવાજ જોઈએ કે ? જો મીં માદનનું અનુમાન એમજ હોય તો તેમને જણવું જરૂરી છે કે, આંખો મીંચીને ચાલનારો ગાદરયો ટોળો હાલના જમાનામાં હસ્તી ધરાવતો નથી. તમે ભેગા અભ્યાસીઓએ અપેલા અભીપ્રાયો કેવા એક તરફી છે, તે તો એ. ઉનવાલાએ અત્યાર આગમજ પુરવાર કરી આપ્યું છે. મીં માદન આ દોખમું જે બે જાતની કુસ્તીથી બંધઈ સંપૂર્ણ થયું છે, જેને માટે શું તમારાં અંતઃકરણમાં હમકલામનો સવાલ ઉત્પન્ન થતોજ નથી ? દોખમાના તણાથી જ્યાંસુધી પરદાખને પુરું થાય ત્યાંસુધી તેની ક્રિયા બે જાતની કુસ્તીથી થાય ! ત્યારે શું, તે કેવી રીતે સંપૂર્ણ થએલું કહેવાય ? ત્યારે શું તેવાં કારણોને લઈ આ દોખમું તમે “અવાય” ગણશો ? અભ્યાસી ભાઈ હમકલામનો અર્થ ખરાખર સમજતા હોય તેમ એ. ઉનવાલાનું એ માટેનું અમાનપણું જણાવે છે. અને વધુમાં કહે છે કે, ‘હમકલામ તો નાવર, વરરયો, નીરંગદીન, તથા ગેતી ખરીદની ક્રિયામાંજ થવાનો પ્રસંગ આવે છે.’ વીગેરે. ત્યારે બધી તકરારજ

શું છે? જો હમકલામનો અર્થ તમે આજ કરતા હોવ અને સરોસની કુસ્તી સાથે તેને નીશબત ન હોય તો તો પછી હમકલામનો ખરો અર્થ અને તે કેવી રીતે થઈ શકે તે માટે ખરેખર તમે અજ્ઞાન જણાવો છો. ત્યારે તો મીં માદન ઉપર જણાવેલી ક્રિયાઓ સિવાય બીજી વખત હમકલામ નજ થવાય એમજ એમનો અભીપ્રાય જણાય છે. હમકલામના સવાલ સંબંધી ઘણું લંબાણથી ખોલી શકાય એમ છે પણ સ્થળ સંક્રાંતિને લીધે બની શકતું નથી છતાં આટલું હાલ બસ છે.

મીં માદનનો નવો અભીપ્રાય-પાદીઆવની બાજુ તે

દનઓથ્ર અહુરહે મજ્દાઓ અપેમવોહુ (૧) તથા

કેમ્ના મજ્દા આખી બણુવી.

મીં માદને અત્યાર આગમજ પોતાને મનભાવતી અને પોતાનેજ ટેકો આપતી દલીલો રજુ કરી છે. તેમાં વધુ એકનો હિમેરો કરતાં લખે છે કે, પાદીઆવ કરનારા કલામો તે દનઓથ્ર અહુરહે મજ્દાઓ અપેમવોહુ (૧) અને કેમ્ના મજ્દા સમાપ્ત જાય છે? વીગેરે. અનેક પુરાણી કેતાઓ તથા હરત લેખમાં કુસ્તી કરવા માટે પાદીઆવની બાજુ તરીકે ‘દનઓથ્ર અહુરહે મજ્દાઓ અપેમવોહુ (૧) છે.’ છતાં તેવણુ હવે એકદમ ભેરપર આવી કુસ્તી માટે લડે છે કે, કેમ્ના મજ્દા આખી બણાય તોજ પાદીઆવની બાજુ લેવાઈ કહેવાય. પણ એમણે એમનો આગળો અભીપ્રાય ખોટા ઠેડવે છે. કારણકે ફરજયાત નામાંની સહાદતમાં જણાવે છે કે, ‘દનઓથ્ર અહુરહેમજ્દાઓ અપેમવોહુ (૧) બણી કેમ્ના મજ્દાથી કુસ્તી કરવી.’ આવીજ રીતે મીં માદન અહુરમજ્દ પુદાએથી થતી કુસ્તી માટે પણ ઉત્તર સુલટી વાતો કરે છે એકવાર તેઓ કહે છે કે, ‘પાદીઆવનો અમલ હોવાથીજ અહુરમજ્દ પુદાએથી કુસ્તીની બાજુ આવે છે ત્યારે પોતાની રીત મુજબ કહે છે કે ‘પાદીઆવનો અમલ નથી તેથી અહુરમજ્દ પુદાએથી થાય છે.’ વળી મીં માદન જાણે છે કે, એક બરખુમ લેનાર ઘણી બરખુમની ક્રિયા પુરી કીધા પછી નાહી રહ્યા બાદ સરોસની દનુમનની બાજુ મુકી રહ્યા બાદ અહુરમજ્દ પુદાએથીજ કુસ્તી કરે છે. તો મીં માદનના કહેવા પ્રમાણે પાદીઆવનો અમલ નાહી રહ્યા બાદ કેમ ચાલુ રહેલો ગણી શકાય! કારણકે દીલ સાફ કરવા માટે પાણી દીલ પર નાંખ્યું. એટલે પાદીઆવનો અમલ કેમ રહી શકે! એ બાબતજ મીં માદન સફાઈથી ઉડાવી દે છે. કારણકે સાધારણ રીતે નાહી રહ્યા બાદ કેમ્ના મજ્દાથીજ કુસ્તી કરવામાં આવે છે. તેમજ એક વધુ પુરાવા તરીકે મીં માદને તથા બીજા બે શખ્સો લેગા ૧૯૩૫ માં ‘જરથોસ્તી-ધર્મ નીતીવચનો’ નામની એક ચોપડી બહાર પાડી છે. તેના પાના ૧૪૪ ઉપર એવણુનાજ લેખમાં એવણુ ખુલ્લું જણાવે છે કે. ‘પાદીઆવની ક્રિયા દનઓથ્ર અહુરહે મજ્દાઓ અપેમ વોહુ (૧)’ ત્યારે શું મીં માદન હવે આપે લખેલી આ ચોપડી પણ ખોટી પાડવા હીમત કરશે! એવણે શોધેલી આ નવી શોધ એવણુના કહેવા મુજબ જો અસલમાં હોત તો આ ચોપડીમાં એવણુ લખતાં કેમ ભુલી ગયા. એ સમજી શકાતું નથી.

મીં માદનને નવો અલીપ્રાય—સરોસની કુસ્તીની વધુ મળતી સહાદતો તમને વધુ ગુચવશે.

મીં માદન કાંઈ દખરાવતા હોય તેમ કહે છે કે, 'માદ રાખશે સાહેબો કે સરોસની કુસ્તી કરવાના તમેએ લાંબેલાં અવીચારી અને ખોટાં પગલાંને ટેકા આપવા તમે જેમ વધુ કોશિષ કરશો તેમ નહીં છે કે તમે વધુ ગુચવાયા કરશો? વીગેરે. મીં માદન હિપલી હમવા સરીખી દલીલ કરી ધસારો કરે છે કે, સરોસની કુસ્તી માટે તમે જેટલીખી સહાદતો લાવશો તો પણ હમે ખીલકુલ કબુલ કરશુંજ નહીં, અને તમે જે તે વધુ શોધશો તો વધુ અને વધુ ગુચવાયા કરશો. જે કે હમે અત્યાર આગમજ જરા પણ ગુચવાયા નથી. પણ તમેએ તો એકવાર ફારસી તરજુમે તો એકવાર ગુજરાતી વળી તે છોડી ભમતી માંખી મીસાલ પાછો અંગ્રેજી એવા હેરફેર ફકરાઓ અને તરજુમાઓ ટાંકી સરોસની કુસ્તી ખોટી પાડવાના ખાલી વલખાં માર્યાં છે, જેથી વધુ ગુચવાવાથી અને ન સમજવે અનેક કેતાખનો આધાર અને આસરો લેવો પડ્યો છે. જ્યારે હમેએ તો સીધી અને સરળ સહાદતોજ ટાંકી કુસ્તી અને સહાદતોનું પુરાતનપણું સિદ્ધ કરી ચુક્યા છીએ. સરોસની કુસ્તી કરનારાઓનું પગલું તમે અવીચારી ગણો છો તો પછી તે પુરાતન સરોસની કુસ્તી જોડનારા આગળ વધેલા આત્માઓનું શું? તેઓએ પણ અવીચારી કામ કર્યું છે, શું તમે એમ કહેવા માંગો છો? ત્યારે કદીમી રાજાના ન્યાગાનોએ પણ ખાસ જાણી જોઈનેજ અવીચારી પગલું ભર્યું છે એમ કહેશો?

મીં માદન કહે છે કે, 'મે' એમની સધળી દલીલોનું ખંડણ કર્યું છે, અને માણસ માત્ર ભુલને પાત્ર છે એ નીયમે પાછા ફરો' વીગેરે. મીં માદન જે એ. ઉનવાલાની સધળી દલીલોનું ખંડણ કરી શક્યા હોતે તો, આ શબ્દો વાજખી હતા. પણ મીં માદન અંગત તકરાર સીવાય કાંઈ કરી શક્યા નથી એટલે એ. ઉનવાલાની સધળી દલીલો જવાબ આપ્યા વિનાની ઉભીજ રહેલી છે.

છેવટના શબ્દો.

આવી રીતે મીં માદનને હિપલો જવાબ તેમનાં લખાણનેજ આધારે આપ્યો છે. કારણ કે એવણે એ. ઉનવાલાને જવાબ આપવા માટે પોતાની દલીલોને વલગી રહેવાને બદલે હમે સરોસની કુસ્તી કરનારાઓ ઉપર પણ આક્ષેપ કીધા છે. મીં માદન જેવા અખ્યાસી ભાષ અસલી કેતાખેનું લખાણ ખરાખર ન સમજવે એકવાર જે ચોપડીની સહાદત આપી ગયા તેજ ચોપડી તેવણને પાછળથી અશક્ય લાગે છે. એ માટે વાંચક વર્ગ એમનાં જ્ઞાન માટે શું ધારશે? મીં માદને પોતાના લખાણમા અંગત ટીક્કાઓ અને ધમકી આપવાની કોશિષ કર્યા સીવાય ખીજું કાંઈજ કર્યું નથી.

વધુ લખાણ ન કરતાં માનવંત 'જામે-જમશેદ' પત્ર જે લખાણ લખાણ છાપવા મહેરબાની કરી છે તે માટે હિપકાર માનું છું. અને વધુમાં જણાવવાનું કે, મારા અથોરનાન લાઇઓ સર્વે પોત પોતાના રાજાના સવાલો ઉપર મુજાહેમત કરી તેનુંજ ખંડણ કરતા થશે, તોજ તેઓ હમકલામનો જે અગત્યનો કાયદો છે તે સમજી રાજા અને દીનની સાચી સેવા કરેલી કહેવાશે. ખુદાવંદતાલા મારા અથોરનાન લાઇઓને સદખુદી બક્ષો.

સરોશની કુસ્તીની ચર્ચા સંબંધી મી. જાંગીર ચીનીવાલા એડવોકેટનો ખુલાશો.

સરોશની દનુમનની કુસ્તીનું બહુતર સાહેબ, દીલાન સાહેબોનાં
જરથોસ્તી ટોળામાં આજે મોજુદ છે.

દનુમ તરફની સરોશની કુસ્તીનાં બહુતરને આજે
આશરે ૩૫ વર્ષ થયાં છે !

મીં ચીનીવાલાનાં ખુલાસા માટે હમારી ટુંક તપાસ.

મીં જાંગીર ચીનીવાલાની ચંચળ ઝેન, છટાખાજ વાક્યતુરી, ખરી સ્વતંત્રતા અને અનેક બાહોશી માટે હમોને મોટું માન છે તે સાથે એઓ ઉદ્વાડયાઓને કોણ અને કેવા છે ? તેનીબી ઘણી સારી માહિતી ધરાવે છે પણ કોણ જાણે હમો ઉદ્વાડયાની કમનશીબીએ કે, “પાક ધરાંનશ હતી શું બી સજતે જે એવા શીખેલા, અને સચ્ચાઈથી સ્વતંત્ર લડત કરનારાઓ પર હમો જ્યારે સચ્ચાઈની મુદાર બાંધે છીએ, ત્યારે તેમાં ગિણ્ણજ જમ્મએ છીએ. એવણે ગઈ તા. ૨૩ મી ઓગસ્ટ ૧૯૩૯ નાં જામે જમશેદ પત્રમાં “સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તીની ચર્ચા” એ મથાળા હેઠળ ઇસ્મે દનુમનાં અધારે એક લંખાણ લેખ લખ્યો છે. જે કે મીં જાંગીર ચીનીવાલા ઇસ્મે દનુમનાં ખાસ ખાં તો નથીજ, પણ પોતાની જાતિક બાહોશીથી ઇસ્મે દનુમનું કાંઈક સાઈં બડોળ ધરાવે છે. તે અધારે પોતાનાં લેખમાં કાંઈક સંબાળથી, થેડું થેડું અખાંને કડવું મીઠું પીરસીને, કેટલાકોને કાંઈક ચીમકીબી પોતાનાં લખાણમાં લગાવી છે. એવણુ લખે છે કે સરોશની દનુમનની કુસ્તીનું બહુતર ધરાંન સરઝ-મીનનાં કુપા સાહેબ દીલાન સાહેબોનાં જરથોસ્તી ટોળામાં આજે મોજુદ છે. તેમજ સુરતની બજારમાં ઉસ્તાદ સાહેબે, સરોશની દનુમની કુસ્તીનું બહુતર પહેલું જાહેર કર્યું હતું. તેને આજે આશરે ૩૫ વર્ષ થયાં છે. આ બાબદો સત્યથી બરપુર છે. પણ એવણુ આગળ આલતાં જણાવે છે કે, “ઉસ્તાદ સાહેબે ઇલમીઅતનાં કારણો સમજાવી ખાસ તાકીદ કીધી હતી કે, બહેદીન સાહેબો તેમજ અથોરનાનો પેશો નહિ કરનારા અથોરનાનોજ માત્ર ત્રણ સાદાં નાન નાહી ફસલી રોજ મહા બહુવાનું અને તેની સાથે સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી કરવાનું શરૂ કરી શકે છે. પરંતુ અથોરનાનો પેશો કરનારા અથોરનાનોને ફસલી આલાતની ગેરહાજરીમાં ફસલી રોજ મહા બહુવાનું તેમજ સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી કરવાનું એવણે ફરમાવ્યુંજ નથી.” વીગેરે.

મીં ચીનીવાલા ઉસ્તાદ સાહેબે જણાવેલી ઉપલી બાબદો જણાવે છે તેમાં ઉસ્તાદ સાહેબે ફસલી આલાતની ગેરહાજરીમાં બરખુમ રાખનારા અથોરનામોને ફસલી રોજ મહા બણવાનું ફરમાવ્યું નથી એ ખરું છે. પણ એઓએ અથોરનાનીનો પેશો કરનારા અથોરનાનોએ સરોશની દનુમનની કુસ્તી નહિ કરવી એવું કાંઈ ફરમાવ્યું નથી. એવજ સાહેબ કહેતા હતા કે, કેમના મજદાની કુસ્તી પણ રિવાજ થઈ પડી છે, માટે બરહક છે. પણ દરેક બસ્તે કુસ્તીઆને સરોશની દનુમનનીજ કુસ્તી કરવી જોઈએ, એવી તાકીદ કરી છે. એજ રીતે મીં જગીર ચીનીવાલાનાં બાઈ ડોક્ટર ફરામરોઝ ચીનીવાલા પોતાની “ખોરદેહ અવસ્તા બાદનુમ” નામની ચોપડીનાં ૬૮ માં પાનાં પર લખતાં જણાવે છે કે,

“ત્યારે દરેકે દરેક બસ્તે-કુસ્તીઆને સરોશની દનુમનની કુસ્તી કરવી એ પેગાંમ્માર સાહેબ અશો સ્થિતમાન ઝરથુસ્ત્રનું અવલ ફરમાન છે. આજે આપણી વચમાં સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી ઘણે બાગે ચાલુ નથી જો કે કદીમી ટોળાવાળા બહેદીન-દસ્તુરોમાં તો તે ચાલુજ છે. સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તી કાંચ થવી જોઈએ તેનો બેદ ઉપરનાં લખાણથી સમજી શકાશે. આપણા લોકોમાં આજે ઇમાન તો છે, પણ તરીકતને આપણે છોડતા બધાં છીએ, જેમાં આપણી ગંભીર બૂલ છે. સરોશની દનુમન વગર કીધેલી કુસ્તી. પાદ-યાવ-સાઝરને ગતી કદીબી ઉલી કરી શકે નહિ. દરેક બસ્તે-કુસ્તીઆને મરતાં જીવતાં હરહમેશ સરોશની સાથેજ રહેવાનું છે, માટે કુસ્તીબી તેવજનીજ દનુમનથી હાવીજ જોઈએ અને એમજ છે. ખાસ કરીને અથોરનાન સાહેબોએ તો એ નિયમ પહેલે પાળવો ઘટે છે.” વીગેરે.

દરેકે દરેક બસ્તે કુસ્તીઆને અને તેમાં ખાસ અથોરનાન સાહેબોને સરોશની દનુમન સાથની કુસ્તીની કેટલી બધી તાકીદ કીધી છે. તે ઉપલા વાક્ય પરથી જણાશે.

વળી ખુદ ઉસ્તાદ સાહેબે પોતાની ખુર્દેહ અવસ્તા-બ-તરીકતવાલી ચોપડીમાં પાને ૨૬મે પાઠીઆવ કરવાની રીતમાં પાઠીઆવ કરી સરોશની દનુમનની કુસ્તીનું બહુતર કરવા જણાવે છે તેમાં ત એ કુટ નોટમાં જણાવે છે કે, “બરખુમવાલા યા અમલવાલા મોબેદ હોય યા તો અમલવાલા બહેદીન હોય તેનાંથી કોગળા નહિ કરી શકાય” વગેરે.

જો અથોરનાનીનો પેશો કરનારા અથોરનાનથી સરોશની કુસ્તી થઈ શક્તિ નહિ હોતો તો, ત્યાં કુટ નોટમાં કોગળા કરવાની જગ્યાએ આ કારણજ પહેલું જણાવતે, છતાં હંમે ઉસ્તાદ સાહેબની હિયાતીમાં ઘણાં વર્ષો અગાઉથી સરોશની કુસ્તી કરતા હતા; અને તેઓ એ બીનાં હમારા સમાગમથી ઘણી સારી રીતે જાણતા હતા, પણ એ બદલ હંમેને કોઈબી વખત એવો ઇશારો કર્યો નથી કે, તંમે યાજદાએગરોથી ફસલ રોજ મહા બણ્યા વગર યા તો ત્રણ નાન લીધા વગર સરોશની કુસ્તી થાય નહિ, જ્યારે ફસલી રોજ-મહા-નહિ બણવા માટે એ ઉસ્તાદ સાહેબે વારંવાર તાકીદ કરેલી હતી. પણ મી. જગીર ચીનીવાલા એડવોકેટ ઉપલી બાબદ શા અધારે ઉસ્તાદ સાહેબને નામે જણાવે છે તે હંમે સમજી શકતા નથી. છતાં મી. જગીર ચીનીવાલાનાં લખાણથી એટલી વાત તો સિદ્ધ જણાય છે કે, અસલ તરીકતમાં અસલ સરોશની દનુમનનીજ કુસ્તી કરવી રવા છે; અને આજે પણ એ એજ રિવાજ સાહેબ દીલાન ટોળામાં મોજુદ છે, તેમજ એવજ જણાવે છે કે, આજની કેમનાં મજદાની કુસ્તી પણ બરહક છે એ વાત ખરી છે પણ સરોશની કુસ્તી બંધ થઈ, કેમના મજદાની કુસ્તીનો રિવાજ કેવ

પડ્યો; અને એ કમારથી સફ થઈ, એ ખુલાશો સાથે સાથે એવણે જણાવ્યો હતો તો, આ સંબંધીનો સર્વે યુગવાડો ફર થઈ ગયો હતો.

બર વખતનો આલાત.

“બર વખતનો આલાત” અને રોજ-મહા-આ બાબતની ખરી શીલસુરી શું છે, તે હંમે દલ સમજી શકતા નથી. પણ જ્યારે ઇ. સ. ૭૨૧માં ચાને ચઢે ઝરદી સને દેશમાં સંજ્ઞામાં પાક ધરાંનશાહ આતશે બહેરાંમ મુવેદ નેરીયોશંગ જેવા પહરેજગાર આબેદે પરકવનું નક્કી કર્યું ત્યારે ધરાંન દેશનાં “ખોરાશાંન” પ્રાંતમાંથી ખુસરી રસને ચાને જમીન રસતે આલાત મંગાવ્યો હતો, એમ કહેવાય છે. અથવા નવો ઉત્પન્ન કર્યો હતો, અને તે વડે પાક ધરાંનશાહ આતશે બહેરાંમ પરદવાની ક્રિયા કરી હતી, જ્યારે નેરીયોશંગ જેવા પહરેજગાર અને અષો દસ્તુરે આતશે બહેરાંમ પરદવા માટે પહેલાં “વિજગા”નો આતશ પોતાની અષેધ અને હલમનાં બળથી દિવસો સુધી એકાંતમાં બંદગી કરી આકાશી વિજળાથી એક મોજેજ ૩૫ બરપા કર્યો હતો. તે નેરીયોશંગ ધવલે આજનાં સાહેબ દીલાન ટોળાવાલાઓની માફક અસલ તરીકત મુજબ સરોશની કનુમનની કુસ્તી કરતા હતા કે, કેમનાજ મજદાનીજ કુસ્તી કરતા હતા? કારણકે હમારા ઉસ્તાદ સાહેબનાં કહેવા મુજબ ને ચાસંધ ધવલ સાહેબને દેમાવંદ ટોળામાંથી જર-થોસ્તી ટોળાની રાહમરી કરવા માટે હોરમઝ ખંદેરે મોકલ્યા હતા, અને જરથોસ્તી ટોળો તેવણની રાહમરી હેઠળ હીંદુસ્થાન આવી સંજ્ઞામાં દરી કામ ચલા પછી ધરાંનશાહ જેવા પરતાપી કેમલાને બરપા કરી ગયા હતા. તેમજ તે વખતે જે આલાત ધરાંનથી આવ્યો હતો અથવા અહિં નવો બનાવ્યો હતો. તે બર વખતનાં રોજ-મહાનો હતો? કે આજના રિવાજ રોજ-મહાનનો? આ સવાલો માટે મી. ચીનીવાલા કબુલ કરશે કે, મુવેદ નેરીયોશંગ ધવલ જેવા એક પહરેજગાર દસ્તુર સરોશના કનુમનનીજ કુસ્તીનો અમલ ધરાવતા હતા, અને તે વખતનો આલાત બર વખતનાં રોજ-મહા વાલોજ હતો. તો પછી તેજ “આલાત”થી અન અસલ સરોશની કનુમનની કુસ્તીથી પરદાયલા પાક ધરાંનશાહ આતશે બહેરાંમ અને તેજ “આલાત” અજે ખારસો વર્ષ ઉપર થયાં સીલસીલા બંધ ઉદવાડેનાં સંજ્ઞા ટોળાની પાસે મોજુદ સચવાયલો છે તો પછી પાક ધરાંનશાહ આતશે બહેરાંમ અને તે અસલ “આલાત” રિવાજ રોજ-મહાનાં હતા, એમ શા આધારે કહેવામાં આવે છે? પણ હંમેએ જેમ ઉપર જણાવ્યું છે તેમ ૧૪મી મહી આપણી પારસી કામ માટે આજત ભરી અને ખસતે ખુદારી ભરી નાવડી હતી. તે કારણોને લીધે કબીસો કરવાનો દિવસ પારસી કામમાંથી ભૂલાતો ગયો, જેથી અસલ બર વખતનાં રોજ-મહા માં ફેર પડવા લાગ્યો, અને એજ કારણોમાં સરોશની કુસ્તી પણ ભૂલાતી ગઈ છે. એ હાલની મોજુદ તવારીખ પરથી અને ઉસ્તાદ સાહેબની વાત પરથી બધું દેખાઈતું છે. છતાં મી. જંગીર ચીનીવાલાને શહેનશાહી ટોળામાં અસલ સરોશની કનુમનની કુસ્તી ૧૨:૦ વર્ષના અરસા સુધીમાં ચાલુ હતી કે નહિ તેની ખબર નથી. જોકે સા સા પેત પોતાનો ગમે તે અભિપ્રાય આપવાને મુખત્યાર છે, પણ જ્યારે સ્વતંત્ર અને સાચા બાઈઓ પણ સાચી બાબતો બાઈમતથી બહેર કરવાને ડરે છે ત્યારે હંમારી અગ્યમીઓનો પાર રહેતો નથી ખેર વખત અને સંજ્ઞા પોતાનું કામ કર્યો જશે!

મુદ્રક : શાં મુલયંદ કસનદાસ કાપડિયા.

મુદ્રણાલય : “જેન વિજય” પ્રી. પ્રેસ, ગાંધીચોક—સુરત.

પ્રકાશક : નશરવાનજી નૌરોજી ઉનવાલા, ઉદવાડા.

